

Liget

2026-9
szeptember

TARTALOMJEGYZÉK [XXXIX. évfolyam 9. szám]

WORLD PRESS PHOTO

Szvetelszky Zsuzsanna A MEDVE, A CET ÉS A DRÓN	4
Csongor Andrea KILENCTŐL ÖTIG	8
Janecskó Kata LILA AKÁCOK	10
Taizs Gergő MIELŐTT A SIVATAG	12
Cseszneky Miklós JELEN	14
Z. Karvalics László A SZOLASZTALGIA SZÉPSÉGE	32
Ács József HÁT MEGKAPTUK EZT IS	35
Lendvai Zalán AZ UTOLSÓ SZÓ JOGÁN	39
Cselik Ágnes KLÍMA ÉS NYELVVÁLTOZÁS	41
Kapitány Máté GURULÓK	43
Győri-Simon Dóra [LAMENTUM]	47
Victor András KLÍMA-MENEKÜLTEK	49
Makó ÁGNES KONTROLL	54
Dobosi Bea SZERETNI AKAROM	56

ISTENHÁTAMÖGÖTTISÉG

Bene Zoltán A HŐS ÁRNYÉKA	60
Vörös István AZ EGYETEMSZIGET [26]	66
Péter Ágnes KAPCSOLATOK HÁLÓZATA	78
Gyetvai Balázs KLÓR-APÁLY	100
Sebő Péter FLUORESzcENCIA	102

TEGNAPUTÁN

Masszi Bálint A POLIPKAR	118
Bene Zoltán VISSZATÉRÉS	123
Bíró Judit ÁRADAT	130
Tallár Ferenc A HATALOM TELJESSÉGÉRŐL [1]	136

SZÓ_KÖZ: GUMICSONT

Bene Zoltán VALAKINEK MUSZÁJ HAZAVINNI	147
Taizs Gergő SZORBIT, GLICERIN ET CETERA	151
Kapitány-Fövény Máté PÓRÁZON TARTVA	153
Makó Ágnes MEDÚZATESTŰ BÉBIBÁLNA	156
Lendvai Zalán KÖRFORGALOM	159

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kissvábhegyi út 4-6.
info [kukac] ligetmuhely.com

ISSN 1789-4980

Alapító szerkesztők | Levendel Júlia, Horgas Béla
Felelős szerkesztő | Horgas Judit
Tervezőszerkesztő | René Margit
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kiss Lajos András, Victor András

Szerző
Szvetelszky Zsuzsanna

Dátum
2026. szept. 01.

ESSZÉ

WORLD PRESS PHOTO

A MEDVE, A CET ÉS A DRÓN

WORLD PRESS PHOTO

A kép közepén jegesmedve áll egy ámbráscet tetemén, fölötté drón (ha az emberiség egyszer profilképet választ a civilizációs Tinderre, ezt javasolnám). A jegesmedve alapvetően fókára vadászik, amihez jég kell, ez a konstrukció pár százezer évig használhatónak bizonyult, aztán megérkezett az ember, aki úgy gondolta, hogy ami ilyen régóta működik, azt lehet még optimalizálni. Svalbard környékén, a 82. szélességi foknál harminc év alatt húsz héttel hosszabbodott meg a jégmentes időszak: húsz hét, szép kerek szám, már amennyiben szabad szépnek nevezni azt a számot, ahol-amíg egy állat éhezik. Nekünk ez adat, grafikonon, a fenntarthatósági konferencián kivetítjük, közben kortyolgatjuk a palackozott vizet, a jegesmedvének meg konkrétan a hely és idő, ahol él.

Az ipari társadalom mások környezetévé változtatja saját döntéseinek következményeit: amit gazdaságnak nevezünk, az máshol időjárás lesz, amit növekedésnek hívunk, az másutt olvadás, a mobilitás szén-dioxid, az életszínvonal meg túlélési feladat. Kontraproduktivitásunk abban

gyökeredzik, hogy amikor problémamegoldó szerepben tetszelgünk, egyre gyakrabban olyan problémákat kell megoldanunk, amiket saját korábbi megoldásaink hoztak létre (mintha valaki rendszeresen felgyújtaná a konyhát, majd családi körben ünnepeltetné magát, hogy milyen ügyesen használja a poroltót). Például létrejön az autó, hogy gyorsabbá tegye a közlekedést, majd létrehoz olyan városokat, amelyekben autó nélkül nehéz közlekedni. A technikai rendszer először megold egy problémát, aztán átalakítja a környezetet, végül nélkülözhetetlenné teszi önmagát, és ekkor már az ember alkalmazkodik az eszköz által létrehozott világhoz, és nem az eszköz az emberhez. A sarkvidéki képpel még tovább megyünk, mert már nemcsak az ember alkalmazkodik, a jegesmedve is, ennél látványosabb globális piaci penetrációt nehéz elképzelni.

Korunk egyik legpozitívabb szava a reziliencia. Legyél rugalmas, alkalmazkodj, találj új megoldásokat, tanulj meg együtt élni a változással! A vállalat legyen reziliens, a város is, a család és az ember is – a jegesmedve is. Nincsen fóka? Egyél cetet! Nincs jég? Váltás stratégiát! Megszűnik az élőhelyed? Lépj ki a komfortzónádból! Még egy LinkedIn-poszt, és kiderül, hogy a jegesmedve valójában *change management expert* (változáskezelési szakember), nem is klímaáldozat.

Tyű, de modern. A rendszer megváltoztatja a környezetet, majd az alkalmazkodás képességét ünnepli azokban, akiknek a megváltoztatott környezetben kell élniük. A kényszerből kompetencia, a veszteségből innováció, a kiszolgáltatottságból rugalmasság lesz, és ha még életben vagy, gratulálunk, sikeresen teljesítetted az adaptációs modult. Már azoknak az élőlényeknek is alkalmazkodniuk kell civilizációnk működéséhez, amelyek soha nem vettek részt benne: a jegesmedve nem repül, nem vásárol, nem szavaz, nem olvas klímastratégiákat, a karbonsemlegességi vállalásai is meglehetősen szerények, mégis alkalmazkodik.

A képen fekvő ámbráscet a tudósok feltételezése szerint elpusztult, majd a szél és az áramlatok északra sodorták, a medve tehát olyan állatból táplálkozik, aminek a halálához nincs köze. Ez a modern világ nagy metaforája: egyre gyakrabban élünk olyan következmények között, amelyek keletkezésének és elszenvedésének helye nem ugyanaz. Az energia elfogy az egyik kontinensen, a következmény megjelenik egy másikon, az árut valahol megvásárolják, a hulladék máshol halmozódik fel, a döntést egy igazgatótanács hozza, a következmény egy folyóban sodródik, a kibocsátás északon történik, az aszály délen: az ok és az okozat földrajzilag elválik egymástól, ami erkölcsileg kifejezetten kényelmes. Externália, milyen elegáns, mintha azt mondanánk, hogy elnézést, a következmény pillanatnyilag házon kívül tartózkodik, noha a következmény soha nincs házon kívül, legfeljebb más házában van. A cet sodródik, a következmények is sodródnak, míg csak valakinek az életfeltételeivé nem válnak.

És ott a drón (százszázalékon az aksija, a civilizáció működik), a kép legfontosabb szereplője. A fotós két napon át figyelte a jelenetet egy kis csónakból, majd drónt emelt a magasba, hogy megmutassa a méreteket, amelyeket a tenger szintjéről nehéz érzékelni. Félelmetes, hogy olyan világot alkottunk, aminek a méreteit a saját perspektívánkból már nem tudjuk felfogni. Úgyhogy műszereket építünk, műholdakat küldünk az égbe, szenzorokat teszünk az óceánba, modelleket futtatunk, adatokat gyűjtünk, grafikonokat rajzolunk, drónokat emelünk a magasba, és a technika

végül megmutatja nekünk, amit részben a technikai civilizáció tett láthatatlanná (mintha valaki kalapáccsal verné a saját lábát, aztán venne egy húszmilliószoros diagnosztikai berendezést, hogy kiderítse, miért fáj), és ezt tudásnak nevezzük, joggal, talán.

Ám minél nagyobbá válik a technikai rendszer, annál több technikára van szükségünk, hogy egyáltalán érzékelni tudjuk a következményeit. Az ökoszisztémát *modellezzük*, nem pedig látjuk, a tájat *monitorozzuk*, nem pedig ismerjük, a Földön zajló folyamatokról keveset tudunk, ezért adatokat gyűjtünk róla.

Ott lebeg hát a drón a jegesmedve fölött, mint a modern ember szeme, ami mindent lát, és semmit nem tud megváltoztatni. És újabb visszás dolog történik: kész a fénykép, visszajön a fotós, kiállítja, és mi megnézhetjük (egy budapesti, londoni vagy New York-i szobában ülve), hogy a jegesmedve egy ámbráscetből eszik. A modern technika bizarr módon hozza közel a világot, és sajátos távolságot is teremt közöttünk és aközött, amit látunk. Látjuk a háborút reggeli közben, az erdőtüzet a telefonon, az árvizet két értekezlet között, az olvadó gleccsert, aztán nézzük a következő videót – soha nem láttunk ennyit a világ szenvedéséből, és nem is volt még ilyen könnyű semmit se tenni vele. A kép információvá válik, az információ tartalomká, a tartalom figyelemmé, a figyelem pedig gazdasági erőforrássá, így válhat a pusztulás is terméké.

A fotós biztos nem ezt akarja, ő figyelmeztetni szeretne. Viszont a rendszer, ahol a kép kering, mindent ugyanabba a darálóba tesz, a jegesmedve is azon a képernyőn jelenik meg, ahol pár másodperccel később egy cipőreklám, egy politikus, egy macskás videó és egy repülőjegy-ajánlat (a sorrend esetleges, az algoritmus szerint nem) – a katasztrófa és a fogyasztás között nincs többé fal, csak egy mozdulat az ujjunkkal, az emberi idegrendszer nem arra tervezték, hogy napi negyven percben, két reklámblokk közt befogadja az egész bolygó szenvedését. A nézés lassan cselekvésnek érzi magát: láttam, tehát tudok róla, tudok róla, tehát érzékeny vagyok rá, érzékeny vagyok rá, tehát – tehát mi? A kérdés (hisz a válaszok megvannak, csak kérdezni kell), hogy mekkora lehet egy emberi rendszer, mielőtt más élőlények életének feltételévé válik.

A növekedés logikája nem ismeri az elég szót (vagy úgy kezeli, mint ördög a szenteltvizet): több energia, sebesség, mobilitás, termelés, technológia, kontroll. Holott az élhető világ az eléggel kezdődik (borzalmas szlogen, részvényesi közgyűlésen nem ajánlom, bolygónak viszont beválhat): mennyi fogyasztás elég? Mennyi beavatkozás után kellene azt mondanunk: eddig és ne tovább?

Ez kulturális és erkölcsi kérdés, ám a jegesmedve, akit mi teszünk szimbólummá, minderről nem tud. Számára nincs klímaválság, technikai civilizáció vagy ökológiai lábnyom. Jég van, vagy nincs, fóka van, vagy nincs. Voltaképpen sodródó tetem van és éhség, és miközben pöpec fogalmakat gyártunk a világról, az élővilág kényszerül ténylegesen benne élni. Szóval, a cet halott, a medve eszik, a drón hangtalan lebeg fölöttük. A halott természet, az alkalmazkodó természet és a technika tekintete, mi pedig valahol a képen kívül állunk.

De ez optikai csalódás, mi is ott vagyunk a képen, csak sikerült úgy beállítani, hogy ne látszódjunk.

Egy nőstény jégmedve ámbráscet teteméből eszik a norvég Svalbard-szigetcsoporthól északra fekvő sarkvidéki jégmezőn. Északi szélesség 82°, nemzetközi vizek, 2025. július 8.

A jegesmedvék elsősorban fókákra vadásznak, de mivel nyáron a jég visszahúzódik és a vadászat nehezebbé válik, mind gyakrabban kénytelenek dőghúst enni. Svalbard közelében az elmúlt 30 évben 20 héttel meghosszabbodott a jégmentes időszak. Az ámbráscetek általában elkerülik a jéggel borított sarkvidéki vizeket, ezért ez a tetem ritka látvány volt. A tudósok úgy vélik, a hím ámbráscetet pusztulása után a szél és az áramlatok sodorták észak felé. A fotós két napon át egy kis csónakból figyelte a jelenetet, és drónnal örökítette meg, hogy bemutassa a tengerszintről nehezen felfogható méreteket.

WORLD PRESS PHOTO kiállítás

Biodóm (Fővárosi Állatkert), Budapest

2026. szeptember 25 – november 8.

<http://worldpressphotohu.info>

Szerző
Csongor Andrea

Dátum
2026. szept. 05.

VERS

WORLD PRESS PHOTO

KILENCTŐL ÖTIG

WORLD PRESS PHOTO

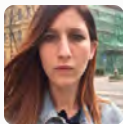
Ha ketten leszünk az irodában,
egymás életének részesévé válunk,
a tér akaratlanul is összekötöz.

Ha háromszemélyes az iroda,
harmadik leszek, afféle vendég;
borsódzatató elméleteik foglya.

Ha négyen leszünk az irodában,
folyton vitázunk majd a függöny
színén meg a klíma fokozatain.
Egyterű, ötvenfős iroda esetén
épp a zsúfoltság lesz, ami feloldoz
az emberi kapcsolatok nyűge alól.
Hálózatosodni sem lehet kötelező.

2025. november 21-én a Karen Nemzeti Felszabadító Hadsereg elfoglalta a Shunda Parkot, egy hatalmas kibercsalási komplexumot Mianmar Karen államában. Ahogy az országban a polgárháború egyre hevesebbé válik, a törvénytelen határvidékek a jövedelmező online csalási ipar központjaivá váltak. Világszerte több százezren lettek az emberkereskedelem áldozatai, őket Délkelet-Ázsiába csempészték, és ezekben az illegális vállalkozásokban kényszerítettek munkára. Amikor a lázadó erők elűzték a parkot őrző, a juntával szövetséges milíciát, 30 országból származó több ezer munkás rekedt Mianmarban.

A Shunda Park irodái zűrzavaros állapotban maradtak a mianmari hadsereg és a közeli ellenzéki milícia közötti heves harcok után. A komplexum egyes részei professzionális vezetői irodákra emlékeztettek; más részeken a munkavállalókat 12 órás műszakokból álló „sziszifuszi körforgásba” kényszerítették. Min Let Pan, Mianmar, 2025. december 5.

Szerző
Janecskó Kata

Dátum
2026. szept. 08.

PRÓZA

WORLD PRESS PHOTO

LILA AKÁCOK

WORLD PRESS PHOTO

Harisnyában is fázott a lábfeje. Pedig nyár eleje volt, virágzott a lila akác. A fűtök reszketeg szépsége lenyűgözte – képzeletben régi olajfestményen látta magát, karján a frissen szedett virágot, gondosan kiválasztott öltözékét, a hajdíszt, a gyöngysort a nyakában.

46 éves volt. Az évek lecsiszolták róla az utolsó tizedgramm húst is, de a csontjai, jaj, a csontjai... eltüntethetetlen, idomtalan kitüremkedések a bőre alatt. Keserűséggé olvadt a szájában az örökké kísértő, ítéletté formálódó, ezerszer megrágott gondolat: tökéletlen.

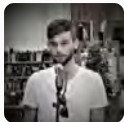
Aztán eljött a nap, hogy többé senki nem kérlete, követelte, hogy egyen. Amikor az orvosok végül széttárták a kezüket, és lemondtak róla, a lassan csordogáló idő végre engedelmesen az oldalához szegődött. Ekkor ment ki újra a kertbe.

Moccanni fájt, hát csak állt ott, hátha, ha elég ideig marad mozdulatlan, csendesen körbenövi az akácfa, először a kerekesszéket, mely, mint egy húséges eb, vár rá, aztán őt magát is.

kép | Sanna Sjöswärd, a Corren megbízásából: Engla Louise

Engla Louise, egykori táncosnő, tízéves kora óta súlyos anorexia nervosában szenved. 46 évesen kevesebb mint 25 kilogrammot nyom, és 2019 óta szondán keresztül táplálják. A kutatók egyre inkább úgy tekintenek az anorexiára, mint a testet és az elmét egyaránt érintő betegségre. Okai még nem teljesen ismertek, feltehetően neurobiológiai, genetikai és környezeti tényezőkkel függnek össze. 23 évnyi kezelés után Engla Louise-t ma már terápiával nem kezelhetőnek tekintik, és otthon palliatív ellátásban részesül. A projekt célja, hogy szélesebbé tegye a súlyos étkezési rendellenességekkel élő emberek gondozásáról szóló vitát.

Engla Louise orgonavirágokat szed a házuk melletti Linköpingi Kertészeti Egyesület parkjában. Fontos számára, hogy szépség vegye körül. Linköping, Svédország, 2025. május 14.

Szerző
Taizs Gergő

Dátum
2026. szept. 10.

VERS

WORLD PRESS PHOTO

MIELŐTT A SIVATAG

WORLD PRESS PHOTO

Pokolmetaforán töprengsz.

Valamin, amihez a magány önmagában nem elég:

a te és én viszonyrendszerén,

melyet, ha nedvesség ér, szükségszerűen megköt.

De addig pusztaság cirkulál ereidben,

ördögszekeret pumpál a szél.

Felfelé hulló csillagokat bámulsz,

ahogy kizuhannak a messzeségbe,

mint röpképtelen,

betonszárnyú galambok halálbúgása.

Szemedből téglák potyognak,

tüdődben tűzfalat épít az idő.

Köhögésed rapszodikus viharként porzik,

a délután vastag függőnye
lassan a polcokra ülepszik.
Ajkadon repedezett vakolat,
szavakat granulálsz,
mielőtt a sivatag végleg beléd költözne.
Magad sem tudod, hogy szemhéjad röntgenkép,
netán műanyag bevásárlótáska:
álmaidból felzörget.

kép | Mohamed Mahdy, Arab Documentary Photography Program: Holdpor

Az egyiptomi Alexandria nyugati részén fekvő Wadi El-Qamar – más néven Holdvölgy – több mint 30 000 lakója kevesebb mint 15 méterre él egy cementgyártól, amely mérgező porral tölti meg otthonaikat. A gyerekek már születésükkor asztmával küzdenek. A családok tüdőbetegségekben és visszafordíthatatlan légúti károsodásokban szenvednek. 2016-ban a fotós – aki a közelben lakik és maga is asztmás – elkezdte dokumentálni a lakosok történeteit és a folyamatban lévő jogi csatáikat.

Awady, aki születése óta asztmás, hobbiból galambokat tenyészt. „Minden nap attól tartok, hogy soha többé nem tudok focizni” – mondja. Alexandria, Egyiptom, 2018. február 14.

JELEN

WORLD PRESS PHOTO

– Neve?

Megmondom neki. Leírja.

– Foglalkozása?

– Tanár.

A toll megáll.

– Tanítónő?

– Tanár.

Ezt is leírja.

Az asztalon egy üveg víz áll. Nem kínál meg. Nem is azért van ott. Az ilyen helyeken mindig van egy üveg víz az asztalon, hogy az ember azt higgye, itt majd sokáig kell beszélnie.

– Lakóhely?

– Most?

Fölnéz.

– A jelenlegi.

Megmondom.

– Korábbi lakóhely?

Guachavés.

A toll megint megáll, de csak azért, mert nem tudja, hogyan kell leírni. Betűzőm neki.

G-u-a-c-h-a-v-é-s.

– Mikor hagyta el?

– 2008-ban.

– Hónap?

– Június.

– Nap?

Erre nem felelek rögtön.

Egy tanárnak tudnia kell a napokat. Ezt gondolja rólam. Hétfő, kedd, szerda, június huszonnyolc, június huszonkilenc. A tanár tudja, mikor kezdődik a szünet, mikor van vizsga, mikor kell leadni az osztálynaplót. A tanárnak rendben vannak a dátumai.

A halottaknak is.

Nekem nincsenek.

– Megközelítőleg is elég – mondja.

Aznap reggel Camila lázas volt.

Ezt itt nem mondom el.

A nyomtatványon nincs olyan rubrika, hogy gyermekének testhőmérséklete.

Harminckilenc egész kettő.

Arra emlékszem.

A dátumra nem.

Camila hét éves volt, és amikor lázas lett, a teste olyan forró volt, mintha egész éjjel a tűző napon feküdt volna. A haja a homlokához tapadt az izzadságtól. Minden nyelésnél összerándult.

Azt mondtam neki:

– Nyisd ki a szád.

– Nem.

– A tanítványaim jobban engedelmeskednek.

– Akkor vidd őket orvoshoz.

Mindig ilyen volt.

Reggel hatkor üzenetet küldtem, hogy nem megyek. Azt hiszem, Piedadnak. Vagy Graciélának. Sokáig azt hittem, fontos lesz majd, hogy melyiküknek küldtem. Kerestem is később a telefont. Az ember azt képzei, hogy ha mindent pontosan összeszed, egyszer eljut az igazsághoz.

De a telefon elveszett.

Piedad Anama.

Graciela Pantoja.

Maura Elisa Guerrero.

José Figueroa.

Négy név.

Ezeket nem felejtettem el.

Egy tanár sokáig őrzi a neveket. Néha tovább, mint az arcokat.

– Miért hagyta el a lakóhelyét?

A férfi ezt lassabban kérdezi.

Előtte van a papír. Valószínűleg ott is ugyanez áll:

A lakóhely elhagyásának oka.

– Félttem.

Nem ír.

– Konkrétabban.

– Megöltek négy tanárt.

Most ír.

– Kiket?

Elmondom a neveket. Mind a négyet.

A toll utánuk siet.

– Ismerte őket?

– Igen.

– Közeli kapcsolatban állt velük?

Mit jelent az, hogy közeli?

Ugyanazt a krétát fogni közel van? Ugyanazon az úton járni? Tudni, hogy Piedad kávéjába két kanál cukrot tesz, Graciela pedig soha nem eszi meg az ebédhez adott rizst? Tudni, hogy José időnként úgy tett, mintha nem hallaná, amikor a gyerekek csúnyán beszélnek?

– Kollégák voltunk.

Ezt le lehet írni.

Leírja.

Délre Camila láza lement. A rendelőből kifelé menet vettünk egy mandarint. Egyet kettőnknek, mert csak annyi apróm maradt.

Az út szélén ülve ettük meg.

Azt mondta:

– Anya, ha meghalok, holnap nem kell iskolába mennem?

– Ha meghalsz, egy egész hétig itthon maradhatsz.

Nevetett.

Én is.

Erre emlékszem a legjobban.

Hogy nevettünk.

Talán ezért nem mesélem el soha senkinek azt a napot rendesen. Az ember azt szeretné, ha azon a napon, amikor másokat meggyilkolnak, ő legalább szomorú lett volna reggeltől estig.

Mintha volna erre valami szabály.

Pedig én mandarint hámoztam. Nevettem. Megfogtam a lányom homlokát, és örültem, hogy már nem olyan forró.

A többiek pedig valahol máshol voltak.

Később azt mondták, a FARC.

Aztán mást is mondtak.

Az ilyen helyeken mindenki tudja, ki tette, aztán amikor kérdezik, senki sem tudja.

Gyerekkoromban úgy képzeltem a hazugságot, hogy az ember ismeri az igazságot, és helyette mond valami mást. Később megtanultam, hogy van egy másik fajta hazugság is:

Amikor mindenki mond valamit, és egyik mondat sem elég erős ahhoz, hogy meg lehessen benne bízni.

FARC.

ELN.

Hadsereg.

Fegyveresek.

Ismeretlenek.

A gyerekeknek mindig azt mondtam: a főnév egy személy, állat, tárgy vagy fogalom neve.

De vannak főnevek, amelyek mögött emberek bújnak el.

És vannak emberek, akik mögött főnevek.

– Fenyegették személyesen?

A férfi rám néz.

– Engem?

– Igen. Közvetlenül önt.

– Négy tanárt megöltek.

– Értem. De önt személyesen fenyegették?

Most már értem, mit akar.

A félelemnek címmel kell rendelkeznie.

Névvel.

Dátummal.

Lehetőleg aláírással.

– Nem jött senki hozzám papírral – mondom.

Nem mosolyog.

Én sem.

– Telefonon?

– Nem.

– Levélben?

– Nem.

– Üzenetben?

Gondolkodom.

Mit mondjak neki?

Hogy amikor egy faluban megölnek négy tanárt, az ötödiknek nem kell külön levelet küldeni?
Hogy a halott kolléga is üzenet? Hogy van olyan mondat, amit emberi testtel írnak le?

– Nem – mondom.

Pipát tesz valahová.

Visszamentem az iskolába.

Nem másnap.

Arra emlékeznék.

Talán két nappal később. Talán három.

Az ember azt hiszi, a félelem zajos. Pedig nem.

Az iskola ugyanolyan volt.

A székek.

A tábla.

A repedés az ablak mellett.

Az egyik gyerek túl nagy betűkkel írta fel a dátumot. Letöröltem, és újraírtam.

Kisebb betűkkel.

Ez a tanár dolga.

Kijavítani, ami nem fér el.

Aznap huszonkilenc gyerek volt bent.

Harminckettőből.

Felolvastam a neveket.

– Jelen.

– Jelen.

– Jelen.

Egy fiú nem válaszolt.

Még egyszer mondtam a nevét.

– Tanárnő, nincs itt – szólt valaki.

– Látom.

Aztán mentem tovább.

Jelen.

Jelen.

Jelen.

Egy idő után azt vettem észre, hogy minden névnél megkönnyebbülök.

Nem azért, mert jó tanár vagyok.

Azért, mert válaszolnak.

Camila egyszer megkérdezte:

– Anya, miért rossz a koka?

A konyhában ültünk.

– Ki mondta, hogy rossz?

– Te.

– Én nem mondtam.

– Akkor Mateo.

– Mateo kilenc éves.

– Tíz.

– Akkor tíz.

– Az apukája teszi.

Hallgattam.

A gyerekek kérdéseivel az a baj, hogy nem tudják, melyik kérdésre nincs rendes válasz.

– Egy növény nem rossz – mondtam.

– Akkor miért mondják, hogy rossz?

– Mert sok mindent csinálnak belőle.

– Mit?

– Gyógyszert is.

– És?

– Más dolgokat is.

– Milyen dolgokat?

– Egyél.

Bab volt vacsorára.

Camila evett.

Én arra gondoltam, milyen könnyű volna azt mondani neki, hogy a világ kétféle emberből áll.

Jókból és rosszakból.

Szegényekből és gazdagokból.

Gerillákból és katonákból.

Áldozatokból és gyilkosokból.

De tanár vagyok.

A hazugságot nem azért kell kerülni, mert bűn.

Hanem azért, mert a gyerek megjegyzi.

– Mikor döntött úgy, hogy elmegy?

– Nem döntöttem.

– Ezt hogy érti?

– Elmentem.

– De valamikor meghozta a döntést.

– Nem.

Felsóhajt.

Megmutatja a papírt.

– Asszonyom, nekem azt kell rögzítenem, mikor és milyen körülmények között döntött lakóhelyének elhagyásáról.

– Akkor írja azt, hogy éjjel.

– Melyik éjjel?

– Amelyiken már nem aludtam.

A férfi leteszi a tollat.

Most először néz rám úgy, mint egy emberre.

Vagy csak elfáradt.

A táskámba három rend ruhát tettem Camilának. Kettőt magamnak. Az okleveletem. Az anyakönyvi kivonatokat. Egy zacskó rizst. Két füzetet.

Az egyik füzetet később kidobtam, mert elázott. A rizst megettük. A ruhákat Camila kinőtte. Az oklevelem még mindig megvan.

Az ember ilyenkor nem tudja, mit kell magával vinni.

Ha tudná, hogy örökre megy el, talán mást csomagolna.

De senki nem csomagol örökre.

Az ember három napra csomagol.

Egy hétre.

Arra az időre, amíg elcsendesedik minden.

Aztán egyszer csak nyolc év telt el.

– Miért Samaniego?

– Ott kaptam munkát.

– Volt ott családja?

– Nem.

– Ismerős?

– Néhány.

– Anyagi okból költözött tehát.

Ránézek.

– Nem.

Áthúz valamit.

– Akkor biztonsági okból?

– Igen.

– De azt mondta, munkát kapott.

– Dolgozni kellett.

– Értem.

Nem érti.

Én sem biztos, hogy értem.

Ez a papír azt szeretné, ha minden történésnek egy oka volna. Pedig az ember azért megy el, mert fél, és oda megy, ahol munkát kap, és azért dolgozik, mert enni kell adnia a gyerekének, és közben szégyelli, hogy életben maradt, és örül neki, hogy életben maradt, és mindez egyszerre igaz.

Ehhez kevés a rubrika.

Az új iskolában az első héten az egyik gyerek megkérdezte:

– Tanárnő, maga honnan jött?

– Guachavésből.

– Ott gerillák vannak.

– Itt is vannak gyerekek.

Nevettek.

– És félt?

– Mitől?

– A gerilláktól.

Nem válaszoltam.

Aznap azt tanítottam nekik, mi az ellentét.

Fekete – fehér.

Nagy – kicsi.

Közel – távol.

Világos – sötét.

Aztán egy kislány jelentkezett.

– Tanárnő, mi az ellentéte annak, hogy fél?

Bátor, gondoltam.

De nem mondtam ki.

– Nem tudom.

Nevettek, mert a tanár nem tudta.

– Házi feladat – mondtam. – Holnapra mindenki gondolkozzon rajta.

Másnap huszonhárom választ kaptam.

Bátor.

Nyugodt.

Erős.

Biztonságban.

Halott.

Ezt egy fiú írta.

Megkérdeztem tőle, miért.

Azt mondta:

– A halott már nem fél.

Nem javítottam ki.

A fényképész azt mondja, álljak oda.

2016-ot írunk.

Nyolc év.

Ezt már biztosan tudom.

Megmutatja, hova üljek.

Az iskolában vagyunk. Fény szűrődik be valahonnan, de a terem nagy része sötét.

– Ide nézzek?

– Ahová szeretne.

Nem tudom, hová szeretnék nézni.

Amikor fényképeznek, mindig azt érzem, hogy valamit bizonyítani kell az arcommal.

Hogy megtörtént.

Hogy ott voltam.

Hogy eljöttem.

Hogy félek.

Hogy már nem félek.

Hogy tanár vagyok.

A fényképész vár.

Én is.

– Van olyan személy, aki tanúsítani tudja, hogy a fenyegetettség fennállt?

A kérdést még egyszer felolvassa.

Talán azért, hogy pontos legyen.

– Tessék?

– Tanú. Valaki, aki igazolni tudja az elmondottakat.

Most én nézem a papírt.

Ott van rajta a hely.

Tanú neve.

Üres vonal.

Eszembe jut a névsor.

Mindig balról jobbra haladtam.

Név.

Jelen.

Név.

Jelen.

Név.

Jelen.

A tanév elején megmutattam a gyerekeknek, hogy kell szépen mondani.

Nem azt mondjuk, hogy „itt”.

Azt mondjuk: jelen.

Mintha az ember nem csak egy széken ülne.

Mintha számítana, hogy létezik.

– Igen – mondom.

A férfi felemeli a tollat.

– Neve?

– Piedad Anama.

Leírja.

– Telefonszáma?

– Nincs.

– Elérhetősége?

– Nincs.

– Akkor másik tanú?

– Graciela Pantoja.

Kis szünet.

– Az ő elérhetősége?

– Nincs.

Már másképp néz rám.

– Van olyan tanú, akit el tudunk érni?

– Maura Elisa Guerrero.

Nem írja le.

– Asszonyom.

– José Figueroa.

– Kérem.

– Négyen vannak.

– Élő tanúra van szükségünk.

Nézem a vonalat a papíron.

Egyenes.

Tiszta.

Hosszú helyet hagytak a névnek.

– Nincs – mondom.

A gyerekeknek azt tanítom, hogy ha valaki hiányzik, a neve mellé jelet teszünk.

Nem töröljük ki.

Ez fontos.

Aki hiányzik, annak is marad helye a névsorban.

Másnap visszajöhet.

Vagy harmadnap.

Vagy egy hét múlva.

A név addig ott marad.

A férfi összerendezi a papírokat. Az egyik lap sarka felhajlik. Megnyalja az ujját, kisimítja.

– Értesíteni fogjuk a döntésről.

– Mikor?

– Nem tudom megmondani.

Felállok.

– Ennyi?

– Ennyi.

Az ajtónál utánam szól.

– Asszonyom.

Visszafordulok.

Egy pillanatig azt hiszem, kérdez még valamit.

Talán Camila lázát.

Talán a mandarint.

Talán azt, milyen volt Piedad kávéja, mennyi rizst hagyott Graciela a tányérján, vagy miért tett José úgy, mintha nem hallaná a csúnya szavakat.

De csak azt mondja:

– A dátumot nem adta meg.

Visszamegyek az asztalhoz.

A papír alján ott a vonal.

Az esemény időpontja.

Megfogom a tollat.

2008. június.

A naphoz nem írok semmit.

– Ez így nem teljes – mondja.

– Tudom.

– Szükségünk lenne a pontos adatra.

Bólintok.

Tanár vagyok.

Tudom, milyen a hiányos válasz.

Visszateszem a tollat az asztalra.

– Tegyen mellé egy jelet – mondom.

– Milyen jelet?

– Hogy hiányzik.

Kimegyek.

Másnap az iskolában harmincegy gyerek ül előttem.

Felállok a tábla mellett.

Besüt a nap az ablakon. A fény megint egy keskeny sávot húz végig az osztálytermen.

Kinyitom a naplót.

Felolvasom az első nevet.

– Jelen.

A másodikat.

– Jelen.

A harmadikat.

– Jelen.

És így tovább, amíg mindenki sorra nem kerül.

A végén becsukom a naplót.

Harmincegy hangot hallottam.

Harmincegy gyerek van jelen.

A hiányzóknak nem törölöm ki a nevét.

kép | Diego Ibarra Sánchez: Elterített oktatás

A háború, a szélsőségesesség és a lakóhely elhagyásának kényszere miatt a gyerekeket világszerte megfosztják az oktatáshoz való jogtól. Az iskolákat lerombolják, a tanárokat meggyilkolják vagy menekülésre kényszerítik, a tankönyveket elégetik, az osztálytermeket barakkokká alakítják át. Az ENSZ becslése szerint a konfliktusok által érintett 234 millió iskoláskorú gyermek közül 85 millió egyáltalán nem kap oktatást. A következmények messze túlmutatnak az iskolán, befolyásolják a gyerekek fizikai, érzelmi, társadalmi és kognitív fejlődését. 2011 óta a fotós – egy tanár fia és egy 11 éves gyerek édesapja – kilenc országban dokumentálta ezt a válságot, Nyugat- és Dél-Ázsiától Európán át Dél-Amerikáig.

Nora Nancy tanárnőt samaniegói iskolájában fényképezte le. 2008-ban a közeli Guachavésben a FARC lázadó erői meggyilkoltak négy tanárt, ezért elmenekült otthonából. Kolumbia, 2016. július 25.

Szerző
Z. Karvalics László

Dátum
2026. szept. 30.

ESSZÉ

WORLD PRESS PHOTO

A SZOLASZTALGIA SZÉPSÉGE

WORLD PRESS PHOTO

„a művészetnek örökké az lesz a feladata, hogy az embereknek elmondja az élet bonyolultságát és szépségét”

Ha nem halt volna meg egy nürnbergi klinikán súlyos tüdőgyulladásban Csingiz Ajtmatov, a világhírű kirgiz író, a fenti mottó megfogalmazója, a *Tengerparton futó tarka kutya* című kisregény szerzője 2008-ban, bizonyára egyetértene azzal, hogy a pusztulás és az értékvesztés is az élet része, s mint ilyen, művészi nyersanyaggá tehető. Még akkor is, ha szorongás, düh, tehetetlenség kíséri, és megrendíti a jövő kiszámíthatóságába vetett bizalmat.

A táj és a közvetlen lélettér fokozatos romlásával elillanó otthonosság-érzésnek például már neve is van: *szolasztalgia*, „*környezeti otthonvesztés*”. Kiszáradó tavak, folyók, termőföldek és kertek világa a klímaváltozás egyik oldalán, emelkedő tengerszint által elmosott part menti települések a másikon. A szolasztalgiához nem meglepő módon szinte kizárólag a gyász érzete kapcsolódik,

csak ritkán a rezignáció, a melankólia, a beletörődés a megváltoztathatatlanba. Pedig ott leselkedhetne mindenütt – Schell Gergely klímapszichológus finoman hangolt gondolatához fordulva – *a cselekvő remény is*. Ami nem abból a vágyképből születik, hogy minden helyreállítható, hanem annak a vállalásából nő ki, hogy a bizonytalanság ellenére megteesszük, ami még megtehető.

De vajon a romlásként megélt átalakulás művészi ábrázolása képes lehet a gyász mögé tekinteni és mást, többet is láttatni azon kívül?

sehonnan sehová

A házban, ahol hamarosan homokszőnyeg lepi el a padlót, s ahová majd egyre magasabb dagályhullámok fognak be-betörni, már csak egy sehonnan sehová nem vezető cső jelzi, hogy valamikor még éltek és dolgoztak itt. De hopp, nem egy sombrero csücske, egy poncsó mintája meg egy halászcsizma bumfordi orra az ott, alig belógva a nyílás jobb oldalán? Nézzük meg jobban: hát nagyon nem. Egy ki tudja, miféle oszlop aljának meg tetejének a maradéka, középen az oldalfal kifakult foltjával.

Eközben micsoda rend van középen: a tengerre néző egykori nyílászáró áthidaló falának keskeny sávja, a seszínű égbolt, a fodrozódó víztükör, a szeszélyes fövény és az egykori előtér talaja – mint egy zászló csíkjai, épp csak kicsit meg-megdöntve a síkot, hogy minden nyugtalanítóbb legyen, és minden ugyanoda vezessen, felülről alulra, távolról közelre, kívülről befelé. Ahol a lehulló vakolat már a közelgő enyészet cikkcakkos körvonalait karcolja a falba.

És ennek a fekete-fehér kompozíciónak a közepén ott ólálkodik az Elmúlás Négy lábú Tanúja. Talán az egykori házörző. Talán az épület körül maradt, mert gazdáit erőszakkal kitelepítették, talán át-járőrözött a szomszédból, valamilyen itt felejtett csemege reményében. Majdhogynem mindegy: mivel a fényzugban nem tudunk semmilyen részletet azonosítani rajta, csak egy sötét árnyék. Szellemlény. Mintha egy animációból vagy reklámfilmből ugrott volna ide – stilizált mémkutya.

Ei kellett innen (is) mennie, de lám, legjobb barátja révén mégis itt az ember. Ám ha a helyzetre megszokottan a kiszolgáltatottság és tehetetlenség érzésével reagálunk, mi engedi mégis, hogy gyönyörködni tudjunk egy ilyen fotográfiában?

Talán meglepő, de nem a művészi erő vagy tehetség. Hanem végső soron annak felismerése és elfogadása, hogy mindaz, amit értünk és érzünk a kép mögött – az átalakuló táj, az elvesző otthon – valahol beleillik a világ és a Természet rendjébe, a lassú lefutású környezeti átalakulások osztályának év-tízezredek óta ismert és minden alkalommal túlélte képviselőjeként.

Alkalmazkodásunk is a folyamatok alakítása, nem pusztán elszenvedése. Cselekvés, és nem lemondó beletörődés. Ismét Schell Gergely bölcs szavaihoz fordulva: az énhatékonyság-élmény

(pláne, ha nem magányos erkölcsi teljesítményre épül, hanem másokkal végzett, látható eredményeket hozó közös tevékenységre) kapcsolatot tud teremteni *a számunkra fontos értékek és a viselkedésünk között*. Tanítómestereink, a történelem és a hétköznapi tapasztalat sokat segíthetnek abban, hogy képesek legyünk erre a morális salto mortaléra. De ne becsüljük alá a művészet szerepét sem: ismeretek másképp szerveződő darabkáival keres utat hozzánk, másfajta nyelven szólít meg, más érzékeinkre hat, de bőven ki tudja tágítani a világ személyes átélésének terét, horizontját és megértés-mélységbe torkolló sokszínűségét.

kép | César Rodríguez, Norvég Vöröskereszt, SNCA, The New York Times: Mexikó, klímaváltozás

Mexikó különösen érzékeny az éghajlati szélsőségekre, mivel területének 52%-a száraz vagy félszáraz övezetekben fekszik. Az elmúlt két évtizedben a környezeti katasztrófák miatt mintegy 2,7 millió ember kényszerült elhagyni otthonát, és az előrejelzések szerint ez a szám 2050-re akár 8 millióra is emelkedhet. Ez a projekt emberi léptékben mutatja be a változások óriási költségeit: a tabascói partvonalak gyors eróziójától – ahol a tengerszint háromszor gyorsabban emelkedik, mint a globális átlag – egészen a Monterreyben és Mexikó államban tapasztalható rendszerszintű vízhiányig, ahol a megújuló vízkészletek 1950 óta 81%-kal zuhantak.

Egy kutya kóborol Las Barrancas eltűnő partvidékén. Az óceántól függő halászok és családok a túlélésért küzdenek; sokan kénytelenek elköltözni. Veracruz, Mexikó, 2025. március 10.

Szerző
Ács József

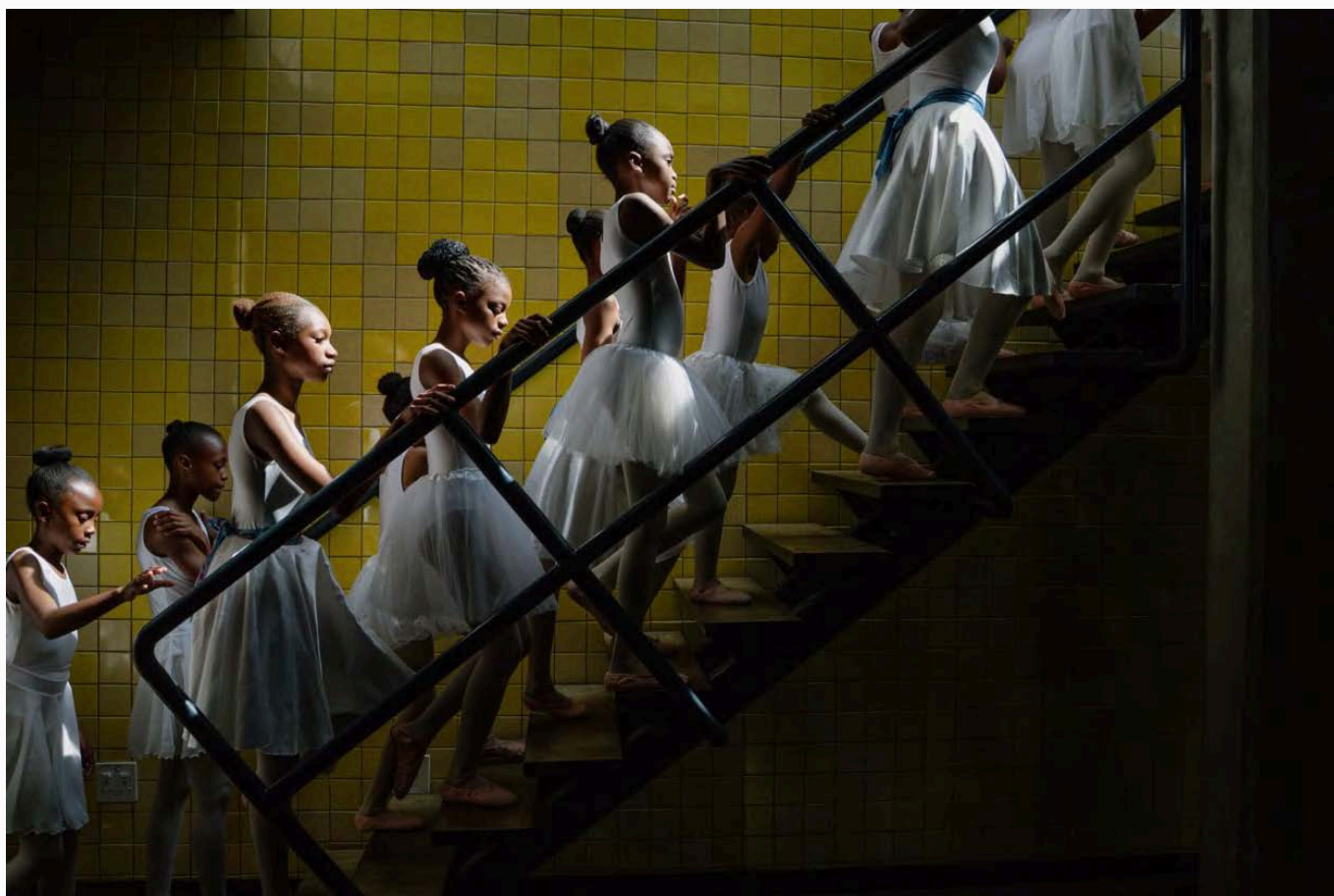
Dátum
2026. szept. 13.

NOVELLA

WORLD PRESS PHOTO

HÁT MEGKAPTUK EZT IS

WORLD PRESS PHOTO

A kishúgom egyik téli este azzal jött haza, képzeljük, mondta már az ajtóból, beválogattak egy fényképet a sajtófotó-világkiállításra, és ő is szerepel rajta.

Nem voltam oda, de nem szóltam semmit. Minek rontsam el az örömét?

Anyánk persze összezsápta a kezét, és áradozni kezdett, aztán apánkat akarta kicsalni sötét szobája mélyéről, a rozoga tévé elől. Csak az ajtóig jött. Fejét szokása szerint szelíden ingatva annyit mondott, „Jól van, kislányom!”, aztán kedvelt, koszlott papucsában visszacsoszogott a szórakoztató sorozatához.

Anyánk ezt megjegyezte, és később, sokadszorra, csúnya jelenetet rendezett apám igénytelensége miatt, egyelőre azonban fontosabb dolga akadt. „Te, hát meg kell ünnepelni, hogy híres lettél!”, harsogta.

Erre sem szóltam semmit. Legszívesebben visszahátráltam volna a lányszobába, egészen az emeletes ágyig – tulajdonképpen már kinőttem –, annyira kínos volt a helyzet. De nem akartam a húgomat magára hagyni. Anyánk szárnyalt. Biztosított bennünket, hogy a modellkedés korántsem olyan könnyű munka, mint sokan gondolják. Nagyon is tudatosan kell készülni rá, fáradságos, és nagy fegyelmet kíván. A felkapott arcokat – de csakis a felkapott arcokat – viszont aztán busásan megfizetik szerte a világon. Utazgathatnak, és legjobb hotelekben lakhatnak – vagy legalábbis nagyon jókban. Az pedig, hogy kiből lehet felkapott arc, sokszor a véletlenen múlik. Olyasféle véletleneken, mint ez. Gyorsan le kell csapni rá és kihasználni. „Nálad rosszabb adottságokkal is eljutottak már a világhírig, édes lányom.”

Kis szünet.

Létezik ellentmondást nem tűrő mosoly.

Anyánk minden áldott nap emlékezteti erre a világot, mert szívén viseli az emberek sorsát. Ezek a sorsok aztán a szívburok fölé ragadva, s ott vastos kérget képezve megkeményedtek. Nem tudni, van-e még mögöttük valami lüktető, dobogó elevenség. Lehet, hogy igen, lehet, hogy nem.

Sokan úgy tudják – és emlegetik is –, hogy nagy szíve van. Ha ezt hallom, mindig összeborzadok.

Rólam anyám sosem mondana olyanokat, mint a kishúgomról. Nem vagyok szép. Hízásra hajlamos, átlagos külsejű fekete lány lett belőlem, aki beleolvad a tömegbe. Akkor sem táncolok, ha lenne rá alkalom, annyira szégyellem suta mozgásomat.

Anyám két évvel ezelőtt ellentmondást nem tűrő mosollyal fogadta a hírt, hogy a városban fekete lányoknak is indul balettsz csoport. Otthon kisebb szónoklatot tartott az idők kedvező változásáról, aztán diadalmas arccal vitte a kecses mozgású Jessicát a beiratkozásra, miután sikeres felvételi vizsgát tett. „Gazdagnak ugyan nem mondhatjuk magunkat”, ismételte, „de a bódévároستól azért már fényévekre járunk. Fényévekre.”

Ezt csak úgy mondja. Biztosra veszem, hogy nem tudja, mennyi egy fényév. De ha ezzel szembesíteném, kijelentené, hogy fölösleges volna valami számot bemagolni. Ez, tudhatnám már nagylány létemre, csak beszédfordulat. De ha nekem a fényév meg a szőrszálhasogatás a fontos, azt is megérti. Nekünk már merőben más problémáink vannak, mint neki voltak.

alaposan megpróbált az élet

Ez igaz. Anyánk szülei összeismerkedésük után egy újra megnyitott bánya telepen kaptak munkát. Némi habozás után vállalták a pokoli munkakörülményeket, és hogy kiköltöznek a kissé rideg kolóniába – s már jött is a gyermekáldás. Nagypám azonban fél év múlva meghalt egy bányaszerencsétlenségben. Nagyanyám dühöngve, jajgatva, kiabálva rőtta a poros utcákat, berontott az irodákba, botrányt csinált mindenhol. Aztán egyik napról a másikra eltűnt. A

szomszédok gyereksírást hallottak, nyitva találták a lakrész ajtaját, benéztek: a csecsemő ott feküdt rongyok közt, éhesen. Akadt a telepen több kismama, de nekik is dolgozniuk kellett. Egy hordozókendőben adták kézről kézre anyámat: hol ez, hol az szoptatta, s minden éjjel másik ágyban aludt. „Én, drágáim, mindent a magam erejéből értem el, nekem senki nem segített. Alapítványi pénzen balettóra? Már akkor összetettem volna a kezemet, ha rendes ruhát kapok. Engem alaposan megpróbált az élet, és gyötör még ma is. Ti már a kényelembe születtetek.”

Anyánk, ha elkapja a fonalat, nem egykönnyen engedi el. Nem akarjuk félbeszakítani ezerszer hallott, s már unásig ismert elbeszélését, kívárvuk inkább, míg föleszmél, s ránk csördít: „Mi az, mit álltok itt? Menjetek a dolgotokra!”

Tény, jobb sorunk van, mint neki volt. Történelemtanárunk a főiskolán, akinek elmeséltem, hogyan kapta húgomat szárnyára a világhír, azt mondja, látta a képet. Érti ő a lépcső mély szimbolikáját, igen, a feketék helyzete sokat javult a szüleink, főleg a nagyszüleink generációja óta. De. De.

Kérdőn néztem rá. „Ezt majd megbeszéljük”, mondta. Szeminárium után álldogáltunk a folyosón. Én vállamon a hátizsákkal, ő hóna alatt könyvekkel. Az ilyen köztes helyzetek, ideiglenességben lebegő pillanatok furcsa mód kedveznek a váratlan megnyilatkozásoknak.

Mondja el most a tanár úr, böktém ki.

Látta rajtam a kíváncsiságot. „Halkan mondom”, folytatta, „mert nekünk hálával kell fogadnunk minden engedményt, jótéteményt, amit adományként kapunk. A radikálisok persze azt mondják, nem ajándékot kérünk, és nem is azt kapunk: ez *jár* nekünk. Közül pedig az esélyegyenlőségpártiak helyezkednek el.”

Ezt értem, bólogattam és a cipőm hegyét néztem.

„Azt már nem gondoljuk végig, tulajdonképpen mi felé törekszünk, mik ezek az adományok, jótétemények és pozitívumok? Minden tiszteletem a balettművészeké, de, már bocsánat, mit keres az egykor a francia királyi udvar szórakoztatását szolgáló műfaj, a maga helyhez és korhoz kötött angyalok európai fantáziavilágával, pompájával, finnyás kellemekezésével nálunk, idelent, a rabszolgasorba taszított, és onnan kifelé evickéló feketék között? Nekünk megvannak a magunk fakuló emlékei, a magunk mozgáskultúrája, a magunk álmai, vágyai és félelmei – miért nem azt táncoljuk el, a magunk módján? Pont annyira illik ide a balett, mint a nyugati nagyvárosok drága klubvacsorái háttérében eregetett blues-muzsika, melynek születését egykor nem pezsgő, hanem vér és veríték kísérte. Igen, már feketék is krikettezhetnek, golfozhatnak. Minden lehetünk – ami nem mi vagyunk. Balettezhetünk is, persze, a szülők hiúságának hízeleg, tudom, edzi a testet és az akaraterőt – de mivégre, kérdem én? Mire akarjuk használni a testünket, és mihez kell majd az akaraterő? Ezek lennének a lényeges kérdések. Akkor is, ha tisztában vagyok vele, hogy az életrendünket már nagyon régóta nem mi határozzuk meg: mások fantáziáit kell élnünk. A legmagasabb ambíció itt csak a ránk rótt szerep tökéletes eljátszása lehet. Illeghetünk tütüben, balettcipőben, öltönyben, aszerint, kinek mi jut. Akkor viszont joggal kérdezheti maga is, hogy mit akar a tanár úr.

Tulajdonképpen nem sokat, de azt feltétlenül. Elmondani, hogy szép ez a világ és szépek a sajtófotók. De. De."

Ránéztem. Már várta a nyugtázó pillantást.

Lehajtottam a fejem. Megint eszembe jutott az előszobai jelenet. A kishúgom tanácstalanul hallgatott. Anyám rám pillantott és feljajdult. „Mit állsz ott olyan fancsali képpel?"

Nem szóltam semmit.

„Irigy vagy a húgodra, mi?"

Megfordultam és bementem a szobámba. Életrendemet nem én határozom meg, a rám rótt szerep tökéletes eljátszásához semmi kedvem, mégis másvalaki fantáziáját élem. A tanár úrnak alighanem igaza van.

kép | Ihsaan Haffjee, a GroundUp számára: Joburg Balettiskola

Az apartheid idején Dél-Afrikában a balett a fehér kultúra kiváltsága volt, amelyhez a színes bőrű emberek nem férhettek hozzá. Ma a Joburg Balettiskola támogatott képzést kínál a történelmileg hátrányos helyzetű háttérrel rendelkező gyermekek számára Sowetóban, Alexandrában és Braamfonteinben működő telephelyein. A szülők elmondása szerint soha nem gondolták volna, hogy gyermekeik balettot tanulhatnak.

A Joburg Balettiskola fiatal táncosai a Soweto Színház színpalái mögött az évzáró előadásuk során. Soweto, Dél-Afrika, 2025. december 7.

Szerző
Lendvai Zsolt

Dátum
2026. szept. 03.

NOVELLA

WORLD PRESS PHOTO

AZ UTOLSÓ SZÓ JOGÁN

WORLD PRESS PHOTO

Wong úr már egy hete nem tudott aludni. A hajnali város fényeit figyelte a tizenharmadik emeleti lakás ablakából. Érezte, hogy kitaposott, szállodaihoz hasonló papírvékony papucs egyre vékonyabb, és a szakadás csak idő kérdése. Azelőtt sokszor gondolt arra, milyen lenne végignézni, ahogyan felébred a város, ahogyan idegen lakásokban munkába készülődnek, és pékek fel-felbukkanó autói állnak a pirosnál az üres kereszteződésekben. A város most üres volt. Minél inkább igyekezett keresni egy fix pontot, amin jól elgondolkodhat, annál többször jutott eszébe az álmatlansága, és annak érthetetlen okai.

Különben egész addigi életében másokon keresztül élte az életét. Ismerősök beszámolói, filmek, könyvek adták a szabadságot, hogy nem kellett kipróbálnia a gyógyszerfüggőséget, a drogokat, a depressziót, a féktelen partikat, és legfőképp nem a halált. Így persze mindenről határozott véleménye volt, de sosem kellett átlépnie a láthatatlan küszöböt, ami, ha eszébe jutott, nyomban forgott vele a világ. Az egyetem után a helyi önkormányzatnál helyezkedett el mint hivatalnok.

Őszinte belenyugvással, haragtól mentesen járt be reggelenként fél kilencre dolgozni, hiszen élete nem is alakulhatott volna máshogyan.

moralizálás és rettegés

Hajnali három volt. Akkurátusan kikészítette a halvány színű inget, sötét nadrágot, trikót és a zoknit is, a nemrég akciósan vásárolt sportos-elegáns cipőt – aztán végképp nem tudott magával mit kezdeni. A tévé kék fénye tükröződött szemüvegén. Valami klasszikus filmet választott egy streaming felületen. A címe talán Belső tenger. Az eutanázia abszolút alapjog, nem értette, hogy mi ez a moralizálás és rettegés a haláltól, amelyet a felesége olyannyira osztott, hogy kérte, kerüljék ezt a témát. Wong úr magában emiatt szeretetteljesen lesajnálta feleségét, ahogyan naiv kisgyereket szokás megmosolyogni, mikor azt mondja, hogy kukás lesz vagy világhírű focista. Wong úr a film alatt sem álmosodott el, holott már érezte, sőt, tudta is, hogy egészségtelen a napi 2-3 óra alvás, amely legfeljebb az éjszaka elején sikerül.

Hét órakor evett pár falatot, megszokásból ivott egy kávé és elindult a munkahelyére. Az egyórás úton az járt a fejében, hogy a filmekből a modern ember megtanul szerelmet vallani, elbúcsúzni, meghalni. Elképzelhetetlennek találta a képernyő előtti kort, amikor még a gyilkosságot is improvizálni kellett.

A munkát különösen élvezte aznap. Az éjszakai unalom után örömmel csapkodta a billentyűzetet, ebédszünetben a híreket sem nézte meg. Hazafelé a metrón elégedetten préselte magát az ingázó, szürke embertömegbe. Biztos volt benne, hogy aznap éjjel végre aludni fog.

A megállóból sétálva vörös fénnel szirénázó tűzoltók vágtak át a kereszteződésen a fekete füst felé. A tűz már a felső szinteket nyaldosta, ablakok robbantak ki. Wong úr döbbenten bámulta a jelenetet, a pániktól homályosan látott. Csörgött a mobilja, a felesége volt az. Az utolsó kimondott szavakból rémület áradt, s egyszer csak a túloldal elnémult. Wong úr telefonja a földről nézte több darabban, ahogy egykori tulajdonosa hozzá hasonlóan pillanatok alatt szilánkokra törtek.

kép | Tyrone Siu, Reuters: Kétségbeesett segélykérés

Wong úr fájdalmában felkiált, miközben a tűz elborítja a Tai Po-i lakótelepet, amely az otthona. Pillanatokkal korábban felhívta az épületben rekedt feleségét, és még egyszer utoljára beszéltek egymással. Hongkong, 2025. november 26.

A Tai Po-i Wang Fuk Court lakótelepen kitört hatalmas tűzvész 168 ember életét követelte, így ez lett Hongkong leghalálosabb tüzesete 1948 óta. Bár hivatalos okot még nem jelentettek be, a hongkongi hatóságok vizsgálatai megállapították, hogy a bambuszállványok, az építési hálók és az ablakokon elhelyezett gyúlékony hungarocell-lemezek gyorsították a tűz terjedését, így a lakók bent rekedtek. Több mint 2000 tűzoltó vett részt a mentési munkálatokban, amelyek során egy tűzoltó életét veszítette, tizenkettő pedig megsérült.

Szerző
Cselik Ágnes

Dátum
2026. szept. 19.

ESSZÉ

WORLD PRESS PHOTO

KLÍMA- ÉS NYELVVÁLTOZÁS

WORLD PRESS PHOTO

Van abban valami ördögi, amikor a nyelv, a szépen hangzó szavak is önmaguk ellen fordulnak, és paródiává, rosszabb esetben gúnyvá válnak. A valahai névadó – akár személy, akár közösség volt –, szeretettel, a jövőbe vetett hittel nevezte el környezetét. Most pedig, mintha nem lenne elég a baj önmagában, még meg kell szabadulni az értelemtől, az asszociációktól és talán az emlékektől is, hiszen a valóságban éppen az eredeti jelentés fájó, égető, sürgető, félelmetes hiánya uralkodik.

Antonio Mayoral és Guadalupe Cobos El Bosque-ben, az erdőben állnak a kamera elé, ahol a lakosság töredéke maradt, mert az elsivatagosodás miatt nemhogy erdő vagy növényzet nincs, a tengerhez jutás is egyre nehezkesebb a tradicionálisan halászatból élő lakók számára. A kiüresedett, víz nélkül maradt faluban kóborló magányos kutya és Enrique, az öreg halász lakhelye a szurdokokat, mély vízmosásokat jelentő Las Barrancas. A turisták részére beszerzett gyönyörű jacht tehetetlenül fekszik a földön La Bocaban, azaz a torkolatban, de itt már semmi nem ömlik sehova, csak a száraz homokot kavarja a szél, és az arra járó járművek kereke hagy mély nyomot a talajban. Monterrey-ben, ami eredetileg a király hegye volt, most elkeseredett emberek állnak műanyag flakonokkal, festékes vödörrel sorba vízért, a Cerro San Juan, Szent

János, a szeretett tanítvány hegye lángokban áll, miközben Chalcót – ami nahuatl nyelven tópartot, homokos vidéket jelent – elárasztotta a víz, és az épületek egy része beomlott.

nem nevezték meg

Ha a nyelv teremtő ereje apokaliptikus időkben az ellenkezőjére fordul, itt lenne az ideje visszatérni régi hagyományainkhoz, és elrejtetni, ami megmaradt még értéknek. A tradicionális paraszti kultúrákban világszerte elterjedt szokás volt, hogy az újszülöttet nem nevezték addig el, azaz nem nevezték meg, amíg viszonylag nagy esélyt nem láttak arra, hogy megéri a kisgyerekkort. Még szélsőséesebb esetekben, babonából, a rossz szellemeket megtévesztő nevet adtak az újszülöttnak, például Nem Élsz és Nem Vagy.

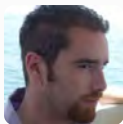
A Föld természetes paradicsomi állapotára utaló helységneveket ki lehetne cserélni a valóságot mutató elnevezésekkel. Ezzel ugyan megfosztjuk magunkat az illúziótól, hogy alapvetően rendben van a világ, és csak pillanatnyi, átmeneti zavar keletkezett a természetes működésben, mégis: szembesítjük az emberiséget a jelenlegi helyzettel. Javasolt elnevezések: Kiszáradt Meder, Sivatag, Tüzes Katlan vagy Lángoló Síkság, a Sorbaállás Völgye, Szükség Szorongatta Szurdok, Éhezés és Szomjúság Vidéke, Háborús Körzet, Fertőzések Otthona.

Nem állítom, hogy az új elnevezésektől az ember kedvet kap meglátogatni ezeket a tájakat, de nem tagadhatjuk, hogy a valóság leírására nagyon is alkalmasak a verbálisan is brutális helynevek. És talán, de csak nagyon feltételes módon, előfordulhat, hogy egyszer az emberiség sorsáról döntők rádöbbennek, mit tesznek a környezettel. Ha ez bekövetkezne, a régi babona is feléledhetne, és ahogy a Nem Élsz nevű gyerek is felcseperedett, visszakaphatják eredeti nevüket tönkretett tájaink. Ha még lesz táj, és ha még leszünk.

kép | César Rodríguez, Norvég Vöröskereszt, SNCA, The New York Times: Mexikó, klímaváltozás

Mexikó különösen érzékeny az éghajlati szélsőségekre, mivel területének 52%-a száraz vagy félszáraz övezetekben fekszik. Az elmúlt két évtizedben a környezeti katasztrófák miatt mintegy 2,7 millió ember kényszerült elhagyni otthonát, és az előrejelzések szerint ez a szám 2050-re akár 8 millióra is emelkedhet. Ez a projekt emberi léptékben mutatja be a változások óriási költségeit: a tabascoi partvonalak gyors eróziójától – ahol a tengerszint háromszor gyorsabban emelkedik, mint a globális átlag – egészen a Monterreyben és Mexikó államban tapasztalható rendszerszintű vízhiányig, ahol a megújuló vízkészletek 1950 óta 81%-kal zuhantak.

Egy turistahajó zátonyra futott, miután a La Boca-gát víztartalma a 2022-es aszály idején 8,5%-ra csökkent. Monterrey továbbra is a szélsőséges vízhiány és a katasztrofális, éghajlati okokból bekövetkező árvizek között vergődik. Santiago, Nuevo León, Mexikó, 2022. június 20.

Szerző
Kapitány Máté

Dátum
2026. szept. 07.

NOVELLA

WORLD PRESS PHOTO

GURULÓK

WORLD PRESS PHOTO

Attila megállt a drogériánál. Semmire nem volt szüksége, néhány dezodort, sampont és fogkrémet ugyan szórakozottan megfogdosott, de jobbra csak bandukolt a sorok között, és élvezte, ahogy a bevásárlókocsi kerekének gurulását birizgáló rezgésként veszi fel a tolókarra simuló tenyere. Ebben a hűvös rendezettségben kevésbé gyötörte a bűntudat, hogy gyáván húzza az időt. A drogéria mérnöki kilúgozottságában ő is célteli szereplővé avanszált, mintha az ő dolga lett volna élettel megtölteni ezt a steril világot. Feladatot ellátni, hasznossá tenni magát. Csak így enyhült valamelyest örökké kínzó érzése. Olykor azért órájára pillantott. Mostanra ígérte magát. Nem baj, nem baj, ennyi csúszás már hadd férjen bele! Ment még néhány kört az üzlet gondolái között, leemelt a polcról egy-két flakont és dobozt, hogy mindjárt vissza is helyezze

azokat. Kora délelőtt volt, ilyenkor még kevés a vásárló. Eltelt néhány további perc, mire elkészönt a kasszában ülő harmincas nőtől, visszatolta a bevásárlókocsit a többi közé (ezt is szeretete, ahogy szinte erotikusan, ütközésig egymásba csúsznak a kocsik), majd kilépett az utcára.

A kinti zaj és forróság azonnal fejbe verte. Támolyogva, levegő után kapkodva fordult be egy dohánybolt ajtaján. Nem dohányzott, nem piált, teljesen mindegy volt, hová tér be, csak klíma legyen és csend, és teljen az idő, legalább még egy kicsit. A pult mögött fáradt férfi ácsorgott, vézna és kicsi, lófarokba fogott haja feketén és zsírosan fénylett, arca talán meggyötört, bár lehet, inkább sunyi, nehéz volt eldönteni. A boltban szólt a rádió, az egyik beszélgetőműsorban éppen a nap szenzációját tárgyalták, a Holdra fociabdát rúgó fiatalember sikerét. Mit szól hozzá, fordult most Attilához az előadó. Tessék, kérdezett vissza értetlenül. A holdas dolog, mondta kedvetlenül az előadó, mit szól hozzá? Szerintem ez egy faszság, csúszott ki Attila száján. Az eladó szaggyatottan, öröm nélkül nevetett. Faszság, ez jó. Eltelt egy-két újabb perc. Adhatok valamit, vagy csak nézelődik, szólalt meg ismét az előadó. Nem, köszönöm, felelte Attila, csak húzom az időt, mielőtt anyámhoz megyek. Az eladó most is rövideket horkantgatva nevetett, mint aki erőlködik, Attila meg azon tűnődött, vajon miért volt ennyire őszinte ezzel a viszolygást keltő idegennel. Világos, tiszta sor, az anyák keresztben lenyelnek, ha nem vigyázol, mondta aztán az eladó. Attila elkészönt tőle, és nagy levegőt véve tért vissza az utcára.

Harmincöt perc késéssel érkezett a társasházhoz, kezében csokor virággal, azt a sarki árusnál vette. Ideges gyomorral csengetett fel a kaputelefonon. Anyja most sem szólt a telefonba, csak nyomta a gombot, a súlyos kapu síkmágnese berregve engedett. Nyolcadik emelet. A liftben is borzalmas volt a hőség. Attila a *hőkupola* szót ismételte magában, e szokatlanul grandiózus kifejezéssel inkább nyugtatva, semmint hergelve magát. A liftben rendre ugyanaz a szag: mintha egy pince dohosságát mélyen magába szívó bőrfotel áporodott kipárolgása volna. Kiszállt a liftből. A folyosón is évtizedek óta változatlan a szúrós szag, a takarítónő gyaníthatóan túlzásba vitte a Domestos használatát. A falak mellett műanyag dézsákban szárazságtűrő növények sorakoztak, szóltan szemtanúi Attila nyomorult érkezésének. Elérte az ajtót, bekopogott. Hamarosan hallotta a kerekek gurulását. Anyja öt évvel ezelőtt, izomsorvadás következtében kényszerült kerekesszékre, és egy évvel ezelőtt... Az ajtó nyílt, de nem anyja fogadta. Kisgyermek magasságú, kíváncsian kerek szemű, piros kötött sapkát viselő, otthonkás robot állt a küszöb mögött. Mintha valaki egybegyűrt volna egy óvodás kislányt és egy idős asszonyt.

bűntudat

A társalkodó robotot Attila öccse, Dávid rendelte, mindenféle hatástanulmányra hivatkozva, hogy ezzel oldhatnák anyjuk magányát. Ennek éppen egy éve. Dávidnak persze nem okozott nehézséget a döntés. Jó ideje Hollandiában élt kisfiával és új nőjével. Attila ezt sosem bocsátotta meg. Nem azt, hogy Dávid mindössze évente egyszer-kétszer látogatott haza, vagy hogy így jóformán csak mobilon tartották a kapcsolatot. Nem. Ez nem érdekelte különösebben. Amiatt neheztelt öccsére, mert az magától értetődőnek vette, hogy anyjuk látogatása Attila feladata

marad, és minthogy ennek a feladatnak ő egyre kevésbé tudott eleget tenni, a kudarcjal járó bűntudat is egyes-egyedül az övé lett. Anyjuk ráadásul gyűlölte a robotot, először nem is akarta beengedni a lakásába, és úgy viselkedett, mintha az egészről Attila tehetett volna. Persze, hisz Dávid soha semmiért nem hibás, Dávidot nem szabad terhelni, mert annyi fontos dolga van, Dávid külföldön él, és az már önmagában is nagy falat, Dávid elvált, és emiatt is aggódni kell érte, Dávid mindent megtett, amit abból a messzi Hollandiából megtehetett. Ezzel szemben Attila? Neki nem volt se kutyája, se macskája, a munkába sem kellett beledöglenie, és mindössze néhány kilométerre lakott anyjától. Ő elérhető közelségben volt, hogy hibáztatni lehessen.

Attila farkasszemet nézett a robottal. Aztán meghallotta anyja hangját az egyik hátsó szobából, halkan, reszketegen. Ki az, ki jött? A robot pár másodpercig még szemmel tartotta Attilát, talán ennyi idő kellett a pontos arcfelismeréshez, aztán válaszolt. Attila az, mondta, ő jött el végre látogatóba. A robot meleg, kellemes tónussal beszélt, de még így is volt valami rosszallás abban a *végre* szóban. Mi az, hogy..., kezdett volna a magyarázkodásba Attila, hisz egy héttel ezelőtt is itt járt, de észbe kapott, hogy ez csak egy robot, ezért inkább hátrakiáltott anyjának. Szia, anyu, én vagyok az. Nyögés, szuszogás, nyikkanás, most száll át az ágyból a kerekesszékebe, gondolta Attila, szuszogás, erőlködés, kerékforgás, először puhán, a szőnyegen át, aztán keményebben a hidegburkolaton keresztül. Rövidesen megjelent. Valami megváltozott, Attila rögtön kiszúrta, elvégre volt ideje kitanulni minden rezdülését. Anyja most kerülte a tekintetét, szinte dacosan félrenézett, nem is szólt a fiához. Valami baj van?, kérdezte Attila, de tudta jól, hogy úgysem kap igazi választ. Hányszor, de hányszor tette már fel ugyanezt a kérdést, te édes jó isten! Nem azért, mert választ várt rá, hanem hogy saját bűntudatát, ezt az újra és újra feltámadó nyomást valahogy kordában tartsa, valahogy elhalkítsa, miközben gócként sűrűsödött elméjében a tudás, hogy ez a bűntudat gyermekkor óta mindig, mindig vele van, így pedig, ha tetszik, ha nem, szerves része, sőt, talán ez ad egyedüli jelentést létezésének. A bűn nélküli bűntudat és a minduntalan, hiábavaló kísérlet annak felszámolására. Egyszerű és kiszámítható, mint egy algoritmus.

Hoztam virágot, emelte fel Attila a csokrot, de anyja továbbra sem nézett rá. A robot Attila elé gurult és ráemelte búzavirágkék tekintetét. Edittel nincsen semmi baj, rendben van a vérnyomása és a pulzusa, reggel rendesen bevette a gyógyszereket, beszédes kedvében volt, talán mostanra elfáradt kicsit, előfordul az ilyesmi. Attila próbálta keresni anyja tekintetét, de anyja, a hall félhomályába rejtőzve, makacsul elfordulva maradt. Anya, szólt Attila, ide teszem akkor a virágot, jó?, azzal lerakta a csokrot az előszobai komód tetejére. Köszönjük, mondta a robot. Attila megint úgy érezte magát, mint gyerekként, amikor anyja a kapcsolat megvonásával büntette, és apja volt az összekötő, akin keresztül legalább az alapvető kérdéseket tisztázni lehetett. Ez rosszabb volt, mint pofont kapni, rosszabb volt, mint leülvöltni lenni, hisz egyszerre volt ott és szűnt meg mégis létezni a másik. Apa hat évvel ezelőtt halt meg, ő már nincs itt. Helyette ez a lágyan és kedvesen csevegő robot nyit ajtót. Attila sóhajtott. Rendben, akkor jöhet a szokásos forgatókönyv.

Kérlek, mondd meg anyának, ne haragudjon rám, amiért az elmúlt napokban nem hívtam! A robot megperdült tengelye körül és Edithhez fordult. Edit, a fiad jóvá akarja tenni hibáját. Egyáltalán nem ezt mondtam, fakadt ki Attilából, de látva anyja homlokráncolását, elhallgatott. A robot odagurult

Edithez, aki egészen közel hajolt hozzá, és halkán, hogy Attila ne hallja, odasúgott valamit. A robot visszaperdült, és már gördült is Attilához. Nem kell velem foglalkozni, elvagyok én egymagam is, mondta. Attila kis ideig csendben maradt. Mi ez, valami szoftveranomália? Akkor most hogyan kell megszólítani ezt a gépet? Úgy, mintha közvetlenül anyjához beszélne? Ne csináld már, csattant fel ekkor, anyjára szegezve tekintetét, ám Edit lehajtotta a fejét, kezével zavartan matatva a kerekesszék támláján. Kisfiam, szólt újra a robot, tudom, hogy csak nyűg vagyok, megértem. Akkor legyen így, gondolta Attila. Letérdelt, hogy egy magasságba kerüljön a robottal. Ne hülyéskedj már, mondta most szelídebben a férfi. Nem vagy nyűg. Az anyám vagy.

Ahogy ezt kijelentette, torka összeszorult. Mennyi minden tömörül ebben a három szóban. Ahogy kisfiúként anyja puha vállába nyomta könnyes arcát, hogy leplezze sírását, amiért apjuk sokadjára is csak Dávidot dicsérte meg. Ahogy a tűzhely mellett állva figyelte, hogyan emelkedik egyre magasabbra a palacsintatorony. Ahogy reggelente felcsendült a halk dúdolás, amivel finoman ébresztgette őt. Ahogy fiatal anyaként öregasszonynak tettette magát, görnyedt háttal poroszkálva, hogy felvidítsa őt. Ahogy aggódva nézett utána az ablakból, mikor kamaszként bulizni ment a haverokkal. Ahogy középkorú asszonyként olyan labilissá vált, hogy sosem lehetett tudni, mikor fog zokogni, kiabálni vagy nevetni. Ahogy látta anyján, annak egy-egy pillantásából vagy szégyellős mosolyából, hogy igazából apa kollégája, Gyuri bácsi tetszik neki, de ezt még önmagának sem vallotta volna be. Ahogy mind gyakrabban emlékeztette őt arra, mennyi mindent megtett érte, ő meg feléje se bagózik. Ahogy egyre többször úgy érezte, neki kellene apja helyébe lépnie, kárpótolni anyját a sok mindenért, amit nem kapott meg a házasságában. Ahogy együtt álltak apa sírjánál. Ahogy minden korszakban változott az illata, és mindig egy kicsit keserűbbé, szúrósabbá vált. Ahogy segélykérően pillantott rá, mikor a dobozból kibontották a robotot.

Jó fiú vagy, tudom, szólt kedvesen a robot. Mindig is jó fiam voltál. Attila fellélegzett. Mintha mázsás súly gurult volna le mellkasáról. Mióta várta ezt a mondatot! Mióta várta, hogy felszabadítsa ez a néhány rövidke szó. Szinte földöntúli öröm öntötte el. A hall felől most tompa puffanás hallatszott, majd erőtlen kaparászás. Attila a robot búzavirágkék tekintetébe fúrta a sajátját. Talán csak egy egér, suttogta. Igen, felelte balzsamos hangján a robot. De majd megoldod ezt is, kisfiam. Csak még egy kicsit hadd térdeljek, futott át Attilán a gondolat. Csak még egy kicsit hadd ne álljak fel!

kép | Paula Hornickel: Emma, a társasági robot

A német idősoththonok két válsággal küzdenek: a személyzeti hiány és a magány problémájával. Egy 2023-as tanulmány megállapította, hogy a 80 éves és idősebb lakók ötöde „súlyosan magányosnak” tartja magát. Ez ösztönözte, hogy kipróbálják az olyan társas robotokat, mint Emma, amelyet egy müncheni székhelyű startup fejlesztett ki és amely felismeri az arcokat és emlékszik a korábbi beszélgetésekre. Waltraud, az albershauseni Haus im Wiesengrund lakója, eleinte kételkedett, de idővel kötődni kezdett Emmához. „Amikor vicceket mesél, az nagyon jó. Ez az én humorom” – mondja Waltraud, bár hangsúlyozza, hogy az emberi kapcsolat mindig előnyösebb. Albershausen, Németország, 2025. július 3.

Szerző
Györi-Simon Dóra

Dátum
2026. szept. 17.

VERS

WORLD PRESS PHOTO

[lamentum]

WORLD PRESS PHOTO

híre megy majd,
hogy opportunistá lettem,
pedig csak beláttam, nincs mire várnom.
etetnem kell a kölykeimet és mesélnem
a végtelen, hófödte síkról meg a tenger kutyáiról,
akik nem menekülhettek előlem,
sem anyám vagy apám elől.

vajon igazat vijjognak a sirályok a jégablák felett,
az örökség oda,
új utódaimnak nem jut majd talpalatnyi hómező sem?

vajon táplálnak-e majd valakit a zsigereim?
öklendező fejem két mancsom közé szorítom,
ezeket a képeket,
ahogy sodor az óceán,
ahogy belém vájják a fogukat,
el kell hessegetnem, hogy beléd marhassak újra.

nekem ma ennem kell.
lenyelnem, ami megmaradt a világból.
hiszen mért volna lehetetlen, hogy
a fókák már holnap visszatérnek?

kép | Roie Galitz: Jégmedve egy ámbráscet tetemén

Egy nőstény jégmedve ámbráscet teteméből eszik a norvég Svalbard-szigetcsoporthól északra fekvő sarkvidéki jégmezőn. Északi szélesség 82°, nemzetközi vizek, 2025. július 8.

A jegesmedvék elsősorban fókákra vadásznak, de mivel nyáron a jég visszahúzódik és a vadászat nehezebbé válik, mind gyakrabban kénytelenek dőghúst enni. Svalbard közelében az elmúlt 30 évben 20 héttel meghosszabbodott a jégmentes időszak. Az ámbráscetek általában elkerülik a jéggel borított sarkvidéki vizeket, ezért ez a tetem ritka látvány volt. A tudósok úgy vélik, a hím ámbráscetet pusztulása után a szél és az áramlatok sodorták észak felé. A fotós két napon át egy kis csónakból figyelte a jelenetet, és drónnal örökítette meg, hogy bemutassa a tengerszintről nehezen felfogható méreteket.

Szerző
Victor András

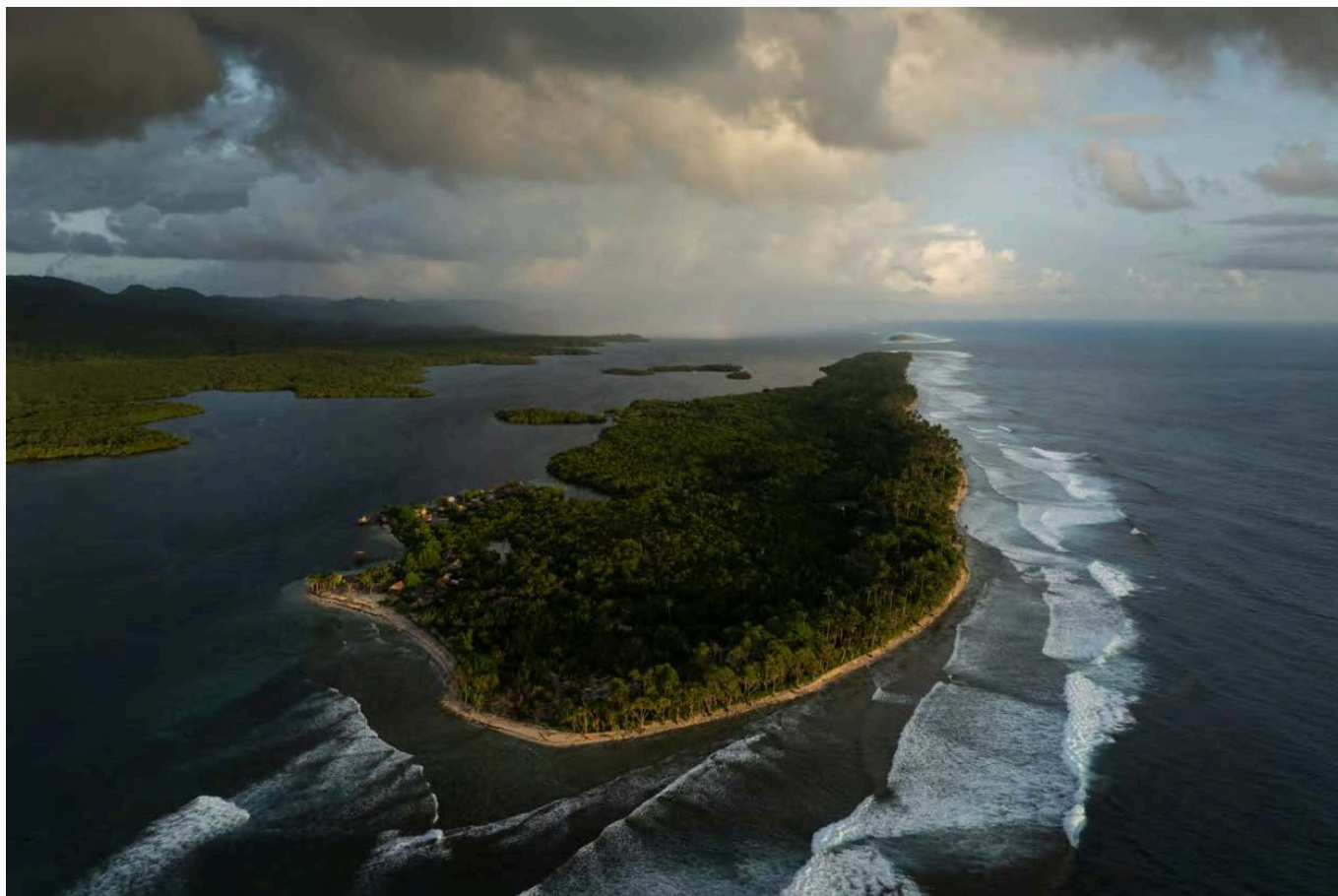
Dátum
2026. szept. 20.

ESSZÉ

WORLD PRESS PHOTO

KLÍMA-MENEKÜLTEK

WORLD PRESS PHOTO

A *Salamon-szigetek* nevű országban vagyunk; Ausztráliától nem messze, közel az Egyenlítőhöz, egész pontosan *Fanalei* szigetén. Kis méretű korallsziget, amely alig magasodik ki az óceánból. Ahogy az óceán szintje a globális melegedés következtében emelkedik, egyre gyakoribb, hogy a tengervíz be-betör a szigetre, a lakóházak és kamrák földszinti részeit is elönti. Ráadásul a sós víztől a talaj adottságai annyira megváltoztak, hogy lehetetlenné vált a növénytermesztés. A lakosság kénytelen elhagyni lakóhelyét, s átköltözni egy nagyobb Salamon-szigetre, vagy egészen máshova. Várható, hogy Fanaleit néhány évtized múlva elnyeli a tenger.

Egyelőre jobb helyzetben vannak az India déli csücskénél lévő kicsi *Maldív-szigetek*, mert a felszínük nemcsak egy-két arasznyival van magasabban az óceán szintjénél, hanem 1 méterrel. (De a legmagasabb pontjuk is csak 2,5 m.) Fő bevételük az idegenforgalom; a gyönyörű környezet vonzza a turistákat. Ugyanakkor mindenki tisztában van azzal, hogy évtizedes távlatban ezek a szigetek is víz alá kerülhetnek. A szállodai vendégek számára ugyanakkor ez az

elmúlás-esély még növeli is az üdülésük értékét. Ami tovább növeli a turistaáradatot, mert bizsergető érdekessége van, hogy a vendég tudja: ahol most megszáll, az egy-két év múlva eltűnik az óceánban.

De hogyan változott a világóceán vízmagassága? Mérési adatok bizonyítják, hogy a Föld története során többször volt a maitól eltérő, extrém időjárás, így a jelenleginél sokkal alacsonyabb vagy sokkal magasabb a világóceán szintje.

Eddie Sua, aki az elmúlt két évben megbénult, egy kunyhóban él bezárva, amelyet dagálykor eláraszt a víz. Elmondja, hogy élelem és a delfinfogakból származó jövedelem nélkül a közösség éhen halna. Fanalei falu, Fanalei-sziget, 2025. február 16.

- a 300 millió évvel ezelőtti nagy hidegben a földi víz számottevő része szárazföldi jég volt, ezért az óceánok vízmennyisége kevesebb, s nyilván alacsonyabb is a víz szintje. 100 méterrel alacsonyabb, mint ma.
- a 100 millió évvel ezelőtti melegben viszont még a sarkokon sem volt jég. Az óceánok szintje 180 méterrel magasabb is volt a mostaninál. (Ez a valamikori legmagasabb érték.)
- 125 ezer éve, a legutolsó jégkorszak előtt – vagyis már a Homo sapiens korában – valamivel melegebb volt, mint ma, a jéggel borítottság hasonló volt a mostanihoz,

mégis 8 méterrel magasabb volt az óceánok vízszintje.

- a 20 ezer évvel ezelőtti (az utolsó jégkorszak hidegcsúcsa idején) extrém hidegben a Föld vízkészletének nagyon nagy része szárazföldi jég volt, ezért az óceánokban lényegesen kevesebb víz volt, mint ma. Az átlagos vízszint 120 méterrel alacsonyabb lehetett a jelenleginél. (Ez a negatív tengerszint-rekord). Anglia nem volt sziget, a Bering-szoros Csukcs-félsziget és Alaszka között akkor Bering-átjáró volt, ahol száraz lábbal át lehetett menni Ázsiából Amerikába. Így került a őskőkorszaki ember Amerikába.

Korunkban viszont – nagyjából másfél évszázada – a Föld átlaghőmérséklete megint emelkedik. Nem egyenletesen, hanem kiugrásokkal fölfelé és lefelé, de emelkedik. Ez a globális (vagyis bolygó-szintű) melegedés még természetes, hiszen kifelé jövünk az utolsó jégkorszakból. Ugyanakkor az ipari forradalom kezdete óta a gépek működéséhez szükséges energiát elsődlegesen már nem állati (vagy emberi) izomerő biztosítja, hanem a C-atomot tartalmazó kőszén, kőolaj és földgáz elégetése. Ezért megemelkedett a hajdani légkör CO₂-szintje, s az üvegházhatás miatt ezzel együtt a Föld átlaghőmérséklete is. Vagyis lényegében az ember „rátett még két lapáttal” az egyébként is folyó globális melegedésre. Ennek következtében ma jóval több jég olvad el, mint amennyi képződik; a szárazföldekről – pl. Grönland és Antarktisz – egyre több víz kerül az óceánba, annak tehát emelkedik a szintje.

A 20. században átlagosan évente 1,5 milliméterrel emelkedett az óceánok vízszintje. A 21. század elején 3,5 mm/év volt az emelkedés mértéke, a legutóbbi évtizedben már 4,5 mm/év. Vagyis a melegedés mértéke önmagában nem ijesztő, de a gyorsulása fenyegető.

Mire számítsunk a jövőben? A nyári hőségriasztással jelölt napokon „forró kóstolót” kaptunk abból, mit is jelent a „klímaváltozás”, amelyről a környezetvédők évek óta beszélnek, de a politikusok – meg sajnos, az átlagemberek többsége – nem vesznek elég komolyan. Hiába hozott határozatot tíz évvel ezelőtt a „*párizsi klímaegyezmény*” a CO₂-kibocsátás csökkentésére, s hiába tűzték ki célul szakértők és politikusok együtt, hogy a globális melegedés maximum 1,5 °C-kal haladhatja meg az ipari forradalom előtti átlaghőmérsékletet, a kormányok nem hoztak olyan döntéseket, amelyek szükségesek lettek volna ehhez. 2024-ben már egy teljes éven át átléptük az 1,5 fokos határt, és egyre kevésbé valószínű, hogy hosszú távon az alatt tudjuk tartani a felmelegedést.

Fouele lakói Rick Houenipwela parlamenti képviselővel beszélgetnek a tengeri moszat-tenyésztésről. Ez az új jövedelemforrás kiutat kínál a hagyományos, de ellentmondásos delfinvadászatból, és megbízhatóbb megélhetési lehetőséget biztosít a családok számára. Fouele falu, Maramasike-sziget, 2025. február 12.

Az óceánok szintje tehát egyelőre tovább emelkedik. Ez persze Magyarországot közvetlenül nem érinti, minthogy hazánk átlagosan és nagyjából 100 méterrel van a világóceánok szintje fölött. De világszerte rengeteg település van, amely – érthető okokból – a tengerpartokhoz közel vagy egyenesen tengeri szigeteken épült ki.

És ezzel visszajutottunk a Salamon-szigetek sorsához. Vannak városok – némelyik többmillió lakossal –, amelyek kevesebb, mint 2 méterrel vannak a tengerszint fölött. Ilyen pl. Amszterdam, Velence, Makaó, Bangkok, Jakarta, Miami vagy Georgetown. Ha bekövetkezik, hogy 2 méterrel megemelkedik a világóceánok szintje, ezekből a városokból a lakosok kénytelenek lesznek elmenekülni. De hova? A termőföldek víz alá kerülése miatt a tágabb környezet lakosságának is csökkennek vagy akár meg is szűnhetnek a mezőgazdasági, élelmezési és ipari lehetőségei.

Félelmetes, de nem alaptalan becslés, hogy századunk közepére – nagyjából 20 év múlva – a legrosszabb esetre számolva 200 millió klíma-menekült lesz a Földön. Emberek, akiknek a globális melegedés következményei miatt lehetetlenné válik az élete ott, ahol megszülettek.

kép | Matthew Abbott, Oculi, a New York Times számára: Az utolsó delfinvadászok

Fanalei, a Salamon-szigetek egyik alacsony fekvésű szigete, a vitatott hagyományok és a változó gazdaság kereszteződésében áll. Generációk óta a delfinvadászat biztosította az ételmet és a jövedelmet, a delfinfogakat rituális

fizetőeszközként használták a hozomány kifizetésére és más helyi csereügyletek során. Ma, amikor a tengerszint emelkedése kiszorítja a közösséget és veszélyezteti a jövőt, a tengeri moszat-termesztés kínál gazdasági alternatívát a szezonális vadászat helyett.

felső kép | A Fanalei-szigetet a tengerszint emelkedése egy keskeny homok- és korallsávra szűkítette. A lakosok úgy vélik, a település, amely egykor több tucat családnak adott otthont, a közeljövőben lakhatatlanná válik. Dél-Malaita, Salamon-szigetek, 2025. február 6.

Szerző
Makó Ágnes

Dátum
2026. szept. 09.

VERS

WORLD PRESS PHOTO

KONTROLL

WORLD PRESS PHOTO

én a törékeny
ő az erős
de én vagyok felül
indulna vinne
megfékezem
ledobna magáról
sarkam az oldalában
ha leesek eltapos
amíg nálam a vezérlés
fent maradok

én vagyok alul
de tömeget képezek

helyére tolom
ellentartok
ha nem követelek
elsöpör
amíg nálam a szó
megmaradok

kép | Chantal Pinzi, Panos Pictures: Farīsāt: A lőpor leányai

A tbourida az UNESCO által elismert marokkói lovas hagyomány, amelynek gyökerei a 16. századra nyúlnak vissza. A csapatok együtt vágatnak, miközben puskákat lőnek egy koreografált lovas harci előadás keretében. A korábban kizárt női lovasok az inklúzióért küzdöttek, mióta Marokkó 2004-es családjogi reformjai megerősítették a nők jogait. Ma már hét kizárólag nőkből álló csoport lovagol a mintegy 300 közül. Ezek a farīsāt (lovasnők) jelentős személyes áldozatokat hoznak, hiszen saját lovukat, jelmezeiket és a lőporhasználati engedélyeket is maguk finanszírozzák. Kitarításuk erőteljesen hirdeti a nők jogos helyét a marokkói kulturális örökségben.

Noura megpróbálja irányítani lovát a lövés után, ami az előadás legveszélyesebb része. A lovasok azt kockáztatják, hogy megsérülnek a lőportól vagy leesnek és eltapossák őket. Sidi Rahal, Marokkó, 2025. augusztus 8.

Szerző
Dobosi Bea

Dátum
2026. szept. 29.

NOVELLA

WORLD PRESS PHOTO

SZERETNI AKAROM

WORLD PRESS PHOTO

Szeretni akartam. Ahogy akkurátusan összehajtja a papír zsebkendőt orrfújás előtt, megvakarja az arcát a járomcsont alatt, egyesével megigazítja lábujjain a zoknit.

Csak azt akartam, hogy táncoljon. Súlytalanul, tükörfalú balett-termekben, sötétbarna színpadokon, csillogó parketteken. Csupa csipkében, csupa tüllben. Sercegő szalonnát süttött, amikor én koplalni akartam.

A széltől is óvtam. Akár emeletmagasan kifeszített kötélén is áttáncolok, hogy kimenekítsem egy lakástűzből, vagy a küszöbén alszom, hogy tudjam, épségben hazaért a vak éjszakában, evett és aludt.

Azt akartam, hogy kinyíljon, mint az orgona. Meghajoljon, mint magas fák az erős szélben, lebbenjen, mint a függöny a legkisebb fuvallatra a sarkig tárt franciaablak előtt. A fal felé fordult, amikor beszélgetni akartam.

Gondoskodtam róla. Szótlan szolgája voltam, minden szavára ugrottam. Lesikáltam megtapadó széklete nyomait a vécésészéről, a sarat cipője talpáról, a faggyú sárga foltjait inge gallérjáról. Lestem óhajait.

A legjobbat akartam neki. Lélegzetvételnél szünetet sem hagytam, azzal biztattam, hogy másnak még rosszabb. Mintha emberi fül számára észlelhetetlen rezgéstartományban beszélne, nem hallotta hangomat.

Elfáradt. Meglazult elemi készítéseit kordában tartó fegyelme. Hajthatatlan lett, tűzzel-vassal harcolt, foggal-körömmel ragaszkodott. Hetekig vártam a pillanatot, hogy szót érthessünk. Megszaporodtak titkai.

Megváltozott. Alig ismertem rá, amikor fürdés után törölközőbe csavartam kopott haját, levágtam töredezett lábkörmét, szemöldökcsipesszel kitépdestem szőrszárait. Ha elfogytak az érvei, durva lett.

Egyre rosszabb véleménnyel voltam róla. Magamban csúnya szavakkal illettem, és hidegen figyeltem, ahogy beletörli a konyharuhába, majd visszateszi a fiókba a kenyérvágó kést. Marka mellé seprí a morzsát.

Sokat bántottam. Azokról mondtam rosszat, akik a legkedvesebbek voltak neki. Megsértettem érzéseiben, kicsúfoltam vágyait, nevetség tárgyává tettem gyengeségeit. Megvontam tőle a táplálékot.

Engla Louise orgonavirágokat szed a házuk melletti Linköpingi Kertészeti Egyesület parkjában. Fontos számára, hogy szépség vegye körül. Linköping, Svédország, 2025. május 14.

Csenddel büntetett. Nem szólt egy rossz szót sem, csak nem nézett a szemembe. De én szerettem, nem tettem szóvá, ha készakarva rossz döntést hozott, elrontotta örömöm, esős időben folyton a torkát köszörülte.

A végére teljesen elvadult tőlem. Rezzenéstelen arccal hallgatta vádjaim és vicceim. Végtelen önuralommal vártam válaszát elkerülhetetlen, eldöntendő kérdéseimre. Hümmögését igennek és nemnek is lehetett érteni.

Pengeélen táncoltam. Sosem tudtam, mivel vívom ki haragját. Kiszámíthatatlan lett, mint a pusztító természeti katasztrófák, földrengés, vulkánkitörés, szökőár. Az első jelek után már nincs idő menedékbe vonulni.

A jéghideg könyörtelenség napjainak hívtam. Előre sejteni lehetett, ahogy felkapcsolás közben meglökte az állólámpát, az utolsó pillanatban elkapta, a műanyag talp megcsikordult. Órák kérdése, és kő kövön nem marad.

Elidegenedtünk. Először nem ismertem fel a jeleket, csak nagy sokára jutott eszembe, hogy a bontópereken ezt hívják elhidegülésnek. Amikor az öröm pillanatai közt feltartóztathatatlanul nő a távolság.

Nem maradt belőle semmi. Elnézem a régi fényképeken, amikor még duzzadt az erőtől, és majd kicsattant az egészségtől. Egyáltalán nem hasonlít önmagára. Csak a körme ápolt még mindig sovány ujjain.

Olyan lett, mint egy kisgyerek. Két szeme óriási, teste szőrtelen. Megigazítom feje alatt a horpadt párnát, elrendezgetem rajta a takarót. Etetem, itatom, mosdatom. Arcán örök csodálkozás, kezében táblagép.

Már nem kezdek vele semmit. Térde megduzzadt, könnye ragacsos lett, bőre szikes, mint a föld, feszül, mint a szélről dagadó vitorla. Jártányi ereje sem maradt. Tagjai ólomsúlyúak, csontjai zörögnek.

Haldoklik. Nincs, aki megfogja kezét, letörölgesse homlokáról az izzadságot. Azt kívánom, bárcsak hozzá lettem volna olyan jó, mint a virágokhoz. Már soha többé nem táncol. Mozdíthatatlan, mint a csend.

kép | Sanna Sjöswärd, a Corren megbízásából: Engla Louise

Engla Louise, egykori táncosnő, tízéves kora óta súlyos anorexia nervosában szenved. 46 évesen kevesebb mint 25 kilogrammot nyom, és 2019 óta szondán keresztül táplálják. A kutatók egyre inkább úgy tekintenek az anorexiára, mint a testet és az elmét egyaránt érintő betegségre. Okai még nem teljesen ismertek, feltehetően neurobiológiai, genetikai és környezeti tényezőkkel függnek össze. 23 évnyi kezelés után Engla Louise-t ma már terápiával nem kezelhetőnek tekintik, és otthon palliatív ellátásban részesül. A projekt célja, hogy szélesebbé tegye a súlyos étkezési rendellenességekkel élő emberek gondozásáról szóló vitát.

felső kép | Engla Louise apjával, Hans Ericssonnal együtt a Löfstad-kastélyba tett egynapos kiránduláson ünnepli 46. születésnapját. „A súlyos anorexiában szenvedő betegek nem részesülnek megfelelő ellátásban Svédországban” – mondja az apja. Norrköping, Svédország, 2025. szeptember 28.

Szerző
Bene Zoltán

Dátum
2026. szept. 02.

NOVELLA

ISTENHÁTAMÖGÖTTISÉG

A HŐS ÁRNYÉKA

ISTENHÁTAMÖGÖTTISÉG

Egy időben, amikor New Szegeden a szárazság már nemcsak a földet repesztette meg, de az emberek ajkait is, éjjelente különös dolog történt a város határában fekvő tevekarámok körül. Nem egyszerre, nem látványosan, nem úgy, ahogyan a ponyvaregényekben szokás, azaz, hogy hajnalban fölriad valaki valamiféle zajra, puskát kap, s mire kilép a tornácra, már ott áll előtte a rémület, az iszonyat a maga teljes valójában, hanem sokkal alattomosabban.

Sorra tűntek el a tevecsikók.

gyíklábnym

Előbb egy. Egy hét múlva még egy. Utána kettő is három nap alatt. Mintha a vörös föld nyelte volna el őket, vagy mintha a puszta, amelynek a természetében amúgy is benne rejtett minden elveszejthető dolog gonosz elveszejtésének alattomos szándéka, hirtelen kedvet kapott volna a fiatal tevékhez. A pásztorok eleinte a dingókra gyanakodtak, aztán a környékben ólálkodó

tolvajokat emlegettek, akik a Ghanra akarnak dromedárt eladni, mert, mint annak a híre még New Szegedre is eljutott, az Adelaide és Darwin között minden szállítást végző afgánok csordáit évek óta ismeretlen betegség tizedelte. Hanem a karámok közelében talált nyomok egyik magyarázatot sem támasztották alá, azok ugyanis egyszerre emlékeztettek madár- és gyíklábnymra, nagyobbak voltak, mint egy ember tenyere, s némelyik váratlanul megszakadt a porban, mintha az a valami, ami hagyta őket, hirtelen fölemelkedett volna a levegőbe, hogy mintegy ötven méterrel később, amint az újabb nyomok tanúsították, a talajon folytassa útját.

– Ekkorát semmi nem képes ugrani – csóválta a fejét Timothy.

Keserű Rebek István csak a homlokát ráncolta.

A Dzsærdában estéről estére erről folyt a szó. Akadt, aki esküdött rá, hogy látott egy efféle lényt valaha a Bundaberg patak partján uralkodó állandó homályban, noha senki sem tudta, milyen is az efféle lény, meg aztán senki sem talált magyarázatot arra, mit keresne egy Bundaberg patakparti szerzet New Szeged közelében, hiszen a térképek szerint az a víz a Földgolyó másik oldalán folyik. Mészáros Kálmán fia azt állította, vörösen izzó szemű szellemmel találkozott valamelyik éjjel, aki a hátán egy tevecsikót cipelt. Jacob, az aranyásó pedig, aki akkoriban már mindent ősi démonnak nézett, amit nem tudott kalapáccsal kettéütni vagy whiskyvel leöblíteni, kijelentette, hogy ami a tevéket ritkítja, nem lehet sem ember, sem állat, csakis valami olyan lény, amely még azelőtt lakta a vidéket, hogy az első fehér ember rátette lábát az ausztrál földre, s most hazatért, hogy a jussát követelje. A város népe egyik magyarázatot sem tudta elvetni, sőt, mindhármát el tudta fogadni, mert New Szegeden az egymásnak ellentmondó dolgok soha nem zárták ki egymást.

Mire a nyár közepe elérkezett, a félelem úgy ült rá a településre, mint a hőség a verandák deszkáira. Naplemente után senki nem maradt a karámok körül, a házak között hamarabb gyúltak

föl a lámpák, a kutyák éjszaka nyüszítettek, a tevék pedig hajnalonként úgy álltak a palánkok mögött, mintha egész éjjel valamit figyeltek volna a sötétben. Csak egyetlen ember akadt, aki nem sokat törődött az állítólagos rémmel: Bivoj, a cseh.

Róla valójában senki sem tudta bizonyosan, mikor érkezett New Szegedre. Mintha mindig is ott lett volna a Dzsærda egyik asztalánál, hatalmas vállával elfoglalva a fél helyiséget, s rendületlenül itta a Prága Lelkét, azt a különös nedűt, amelyről azt beszélték, a második korsó után megszépíti az emlékeket, a negyedik után pedig újakat terem helyettük. A nevét egyesek szerint a legendás cseh hősről kapta, aki pusztá kézzel végzett egy vadkannal. Erre Bivoj rendszerint csak nevetett, s azt dörögte:

– Az öregemnek nagyobb volt a fantáziája, mint az esze.

Aztán rendelt még egy kört.

egy icce Prága Lelke

Amikor azonban a tizenkettedik tevecsikó is eltűnt, s a főtéren már az asszonyok is csak suttogva beszéltek az esetről, valami megváltozott. Mintha Bivojt is elérte volna a szorongás. Aznap este nem ment haza, ha ugyan létezett olyan hely, amelyre ezt a szót teljes biztonsággal alkalmazhatta volna. A tevekarámhoz sétált, s naplemente után is ott maradt. Vitt magával egy icce Prága Lelkét. Ivott. Míg tartott a sör, kortyolt. Végül eldőlt az egyik oszlop tövében, és olyan mély álomba zuhant, amelyet csak a fáradtság, a túl sok Prága Lelke és a világ dolgainak teljes félreértése tud az emberre borítani.

A hold már lefelé tartott az égen, amikor fölriadt. Hirtelen azt sem tudta, hol van. Aztán meghallotta egy tevecsikó kétségbeesett, rekedt vinnyogását. Föltápaszkodott, körülmélt. A karám túlsó oldalán mozgásra lett figyelmes. Aztán kibontakozott a szeme előtt valami nagy és ijesztő. Először azt hitte, káprázik a szeme (az efféle vád könnyen megáll, ha az ember gyomra tele van sörrel, a feje pedig köddel), csak hogy a látomás nem tűnt el. Hosszabbnak tűnt, mint egy ló, de alacsonyabbnak, mint egy kecske; vastag farkával ide-oda csapkodott, pikkelyes hátán tompán csillant meg a pirkadat fénye – szájában pedig ott rángatózott egy tevecsikó.

Bivojba beléhasított a fölismerés: egy óriási varánuszt lát. Olyan nagyot, amelyet még képen sem látott eddig, pedig a Dzsærdában a részek gyakran mutogatták egymásnak egészen hihetetlen állatok rajzait és dagerrotípiáit. A szörny megállt, megfordult, Bivojra emelte sárga szemét, s a világ abban a pillanatban olyan csöndes lett, mintha visszatartaná a lélegzetét. Bivoj nem gondolkodott. Ha gondolkodik, bizonyosan másként cselekszik, és akkor ez a történet sem volna történet, megmaradt volna a semmiben, ahová persze így is tart, csak egy kis kerülőt tesz közben.

Bivoj ordítva rontott neki a monstrumnak.

A varánusz elengedte a zsákmányát, s az ember ellen fordult.

Összeecsaptak.

A lény karma végighasította Bivoj kabátjának ujját, belemart a húsába, Bivoj ököllel ütötte a varánusz hosszú, lapos fejét, a vörös por vadul kavargott körülöttük, az állat farka úgy csapódott a földhöz, mint egy gigász ostora.

Soha senki sem tudta pontosan elmesélni vagy leírni, mi történt, még maga Bivoj sem. Arra emlékezett csupán, hogy egyszer csak a hulló nyaka köré fonta a karját. Szorította. Aztán még jobban szorította. A varánusz ficáinkolt, kapart, vergődött, de Bivoj nem engedte, hogy szabaduljon. Valahol, térben és időben egyaránt messze, egy másik korban, másik földrészen egy másik Bivoj is szorított valamit, s a két erő abban az egy félrészeg, vérző, porlepte New Szeged-i emberben találkozott össze.

Végül a szörny teste rándult egy utolsót, aztán elernyed. A hajnali nap második vagy harmadik fényes sugara éppen akkor érte el a karámot. Bivoj egy ideig csak ült a tetem mellett lihegve, s közben úgy érezte, a fejében valaki egy vasabroncsot kalapál. A megmentett tevecsikó reszketve állt néhány lépésnyire a harcosoktól, mintha nem tudná eldönteni, a cseh emberben vagy a halott hullóban bízson-e kevésbé. Bivoj végül fölállt, megragadta a varánusz farkát, és bevonszolta New Szegedre.

A város még alig ébredt. Az első ember, aki meglátta, elejtette a vödrt, amiben krumplit vitt a szomszédba. A második elsápadt és keresztet vetett. A harmadik futni kezdett, hogy szóljon a többieknek. Rövid idő alatt megtelt a főtér. Ott feküdt előttük a rém, amely hetek óta rettegésben tartotta őket, s ott állt mellette Bivoj szakadt kabátban, véres karral, gyűrött arccal, kicsit még ittasan, kicsit már másnaposan. A hátát lapogatták, a vállát veregették, Keserű Rebek István nagyszerű fickónak nevezte, Robert B. tiszteletes megígérte, hogy a vasárnapi prédikációjában helyet szorít neki. A Dzsærdában estig szólt az ének, a megmentett tevecsikót egész nap vezetgették a gyerekek az utcán, hogy mindenki lássa és alaposan megnézegetse, az öregek pedig bólogattak, és azon kevesek, akik ismerték a cseh mitológiát, azt hajtogatták, bizonyos nevek nem véletlenül ragadnak rá bizonyos emberekre.

Később persze akadtak, akik kételkedtek Bivoj hőstettében. Egyesek szerint a varánusz nem is volt akkora, mint amekkorára a közösség emlékezett, csak a félelem és a Prága Lelke növesztette meg. Mások úgy tudták, Bivoj nem puszta kézzel végzett a szörnyeteggel, hanem titokban kést használt. Megint mások azt állították, az egész történetet a Dzsærdá kocsmárosa találta ki, hogy

több sört adjon el a cseh hős dicsőségére. Néhányan azt is fölvetették, hogy a varánuszok hüllők, s éjjel képtelenek vadászni, mert erejüket a tűző napból merítik – ezeket hurrogták le a leghangosabban. Csakhogy a karámokból attól a reggeltől fogva nem tűnt el több tevecsikó, s a varánusz megnyúzott és kiszáritott koponyája hosszú ideig ott függött a Dzsærda ajtaja fölött, mígnem egy viharos éjszakán le nem szakította onnan a szél, vagy el nem vitte valaki, aki a saját történetéhez keresett bizonyítékot.

Mert van, amikor a legenda nem ragad bele végérvényesen a múltba, hanem megvárja, amíg újra szükség lesz rá, és akkor valahol, az Isten háta mögött, egy részeg cseh fölriad hajnalban, meglát egy szörnyet, s emlékezteti a világot arra, hogy a hősök ritkán olyanok, ahogyan elképzelik őket. Többnyire szakadt kabátban állnak a főtéren, véres karral, másnapos arccal, s még ők maguk sem értik egészen, mit műveltek nem is olyan régen.

kép | vecteezy.com

Szerző
Vörös István

Dátum
2026. szept. 16.

VERS

VERSCIKLUS

AZ EGYETEMSZIGET 26.

248

A SOHA NEM ÍGY GONDOLKODÓ

Én is sokat gondolkodom azon,
végtelen vagy véges számú vers van-e
a világon, hogy már keletkezésük
előtt megvannak-e valahol.
Ha arra jutnánk, megvannak,
akkor az ún. költők tényleg
mágusok, akik hozzáférnek
ilyen nem nyilvános dolgokhoz,
és akkor valóban minden tiszteletet
megérdemelnek. Másként csupán
szószobrászok. Bár Pheidiasz
szerint ugye a szobor is eleve
megvan a kőben, csak a fölösleget
kell leszedni. Valami ilyesmiről
lehet szó. Kapsz egy teljes,
már kész nyelvet, csak leszeded

a fölöslegest, és megvan a vers.
Tehát egyetlen vershez önálló
nyelvet kell teremteni, amit aztán
tönkre is teszel az érdekében.

Na, ezt így még soha az életben
nem gondoltam, gondolta először
és utoljára a soha nem így gondolkodó,
miközben egy soha nem létezett
nyelv zsákjából próbált előrángatni
egy mindig is létező verset,
mint látható, eredménytelenül.

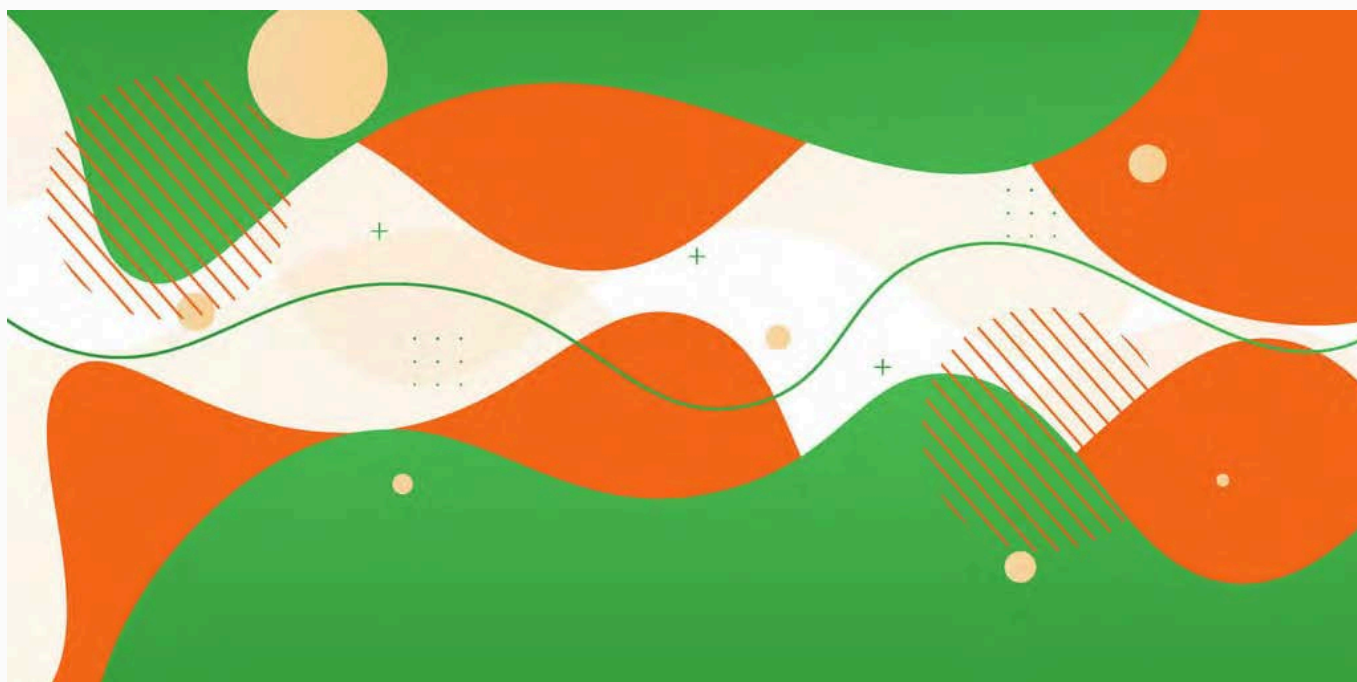
249

MESEHŐSÖK

Az ártó vagy az ártatlan
térbe igyekszel? Olyan
világ vesz körül, ahol
a szükséges rosszra
rárakódik a szükségtelen,
ahelyett, hogy a szükségset
is szelídíteni próbálnánk.
Ki szereti az ártó teret,
és ki mesélte be neki,
hogyan az használ? Használó
teret használni nem lehet
ártatlanul.

Az ártó vagy az ártatlan
idő telik? Olyan
jelen vesz körül, mikor
a szükséges rosszra
rárakódik a szükségtelen,
ahelyett, hogy a szükségset
is szelídíteni próbálnánk.
Ki szereti az ártó időt,
és ki mesélte be neki,
hogyan az használ? Használó
időt használni nem lehet
ártatlanul.

Az ártó vagy az ártatlan
világba igyekszel? Olyan
élet vesz körül, ahol
a szükségtelen rossz alatt
beszakad a szükséges,
közetrétegekké préselődik
a jó meg a rossz. Ki szereti
a világot, ha bármit be
lehet mesélni róla bárkinek?
A világ meséjét elalvás
után kezdi olvasni egy mesehős,
az ősapánk.

250

A RÉGI ÉRTÉKEK MEGMENTÉSE

Nagy lázadást reméltél, az
értelmesek lázadását, akik néha
a társadalom külön osztályának
gondolják magukat, szólította
meg magát az önmegszólításra
csak ritkán vetemedő, csalódott
lázadás-remélő. Nagy lázadást
reméltél, de a lázadást nem a
remény szüli. A lázadást
nem szabad szülni semminek,
vagy legfeljebb a semminek,

mikor már nincs mit nyerni
a lázadásra szorulókon a nyerőknek,
és ellökik maguktól őket,
mint kohó a salakot,
amiből már nem lehet
egy kis acélt se kinyerni.

Azt hitted, a pedagógus-rabszolgák,
a mást játszani kényszerített
mímelők, az őszinteség
versbe ritmizálói, a színpadra
problémákat álmodók,
a számok törvényeiről
gondolkodók, a mozaikrakók,
a hangszermegszólaltatók,
a gondolatszétszedők,
a megtörtént dolgok legendává
oldói, a legendák történeté
lassítói, majd elhiszik,
hogy a szórakoztatás és
borzongatás olyan erő,
ami nélkül nem tudnak
meglenni az emberek.

Mikor aztán elhallgattatta őket
a változás lovascsapata,
énekesmadár-pástétommal
és mézborral ünnepeltek
a mindjárt unatkozni kezdők.
Amire mégse került sor,
mert a birodalom torkát
lakoma közben egyetlen
hazugság életlen kése is el
tudta vágni. A borba vércseppek
keveredtek, mint az új hitbe
a régi babonák.

251

PÁPAVÁLASZTÁS

Észrevette, hogy nem ő öregszik,
hanem a társadalmi pozíciója.
Mi az, hogy társadalom?

Barátok hathatós hálózata.

Mi az, hogy pozíció?

Ellenségek hathatós hálózata.

Meghalt egy barátja,
aki előadásokat rendezett
az ő senki számára előadhatónak
nem tűnő szövegeiből.

Meghalt egy másik barátja,
aki előadásokat rendezett
egy nemrég illegális sziklakápolna
színesre festett barlangjában
az ő senki számára tanulságosnak
nem tűnő szövegeiből.

Rómában meghalt a legnagyobb
barátja, aki az épp csak engedélyezett
egyházat vezette. Dehogyan
ismerték egymást. Persze, hogy
ismerték egymást, az öreg
gyűjtötte az enciklikáit,
nélkülük nem tudott volna
megbékélni a világgal.

Rettegve várta, kit választanak
a helyére. A neve mindent
elárul majd. Novatianus,
Hippolütosz? Ezek ellenpápák
voltak. De jó is volna,
ha egyszer ellenpápa
jutna a trónra! Úgy érezte,
az egyetlen demokrácia
ez a választás. Megpróbálta
akadozó imáival befolyásolni.

252

UTÓÚJ

Miután az öreg egy traktátusát
latinra is lefordították, és egy javasasszony
rossz járását is végleg helyretette,
lényegében visszafiatalodott.

A javasasszony ráolvasással mély
álomba döntötte, aztán kifordította
belsejét, és minden elavultat kidobált.

A gondolkodásában támadt
üres helyekre divatos
gondolatokat pakolt.

A stílusában támadt
üres helyekre divatos
stílusesszközöket pakolt.

Bár a javasasszony súlyos lemaradásban
volt a korához képest,
hiszen gondolat
legalább száz éve nem született

a világban, újszerűség
pedig legalább száz éve
nem született az írásbeliségben.
A korstílust *utóútnak*
hívták, a javasasszony
nem is tudott róla, lényegében
azt hitte, még Marcus Aurelius
alatt élnek, Marcus Aurelius
jobb pillanataiban azt képzelte,
nem is császár, hanem filozófus.
Ez persze öncsalás volt,
ami még a hazugságnál
is nagyobb vétek. Ha csak
másokat akarunk becsapni,
még fordulhat minden jóra,
de ha magunkat: eltértünk
a jótól. Otthagynak a tévút
melletti árokszélen, még
csak ki se akar rabolni senki.
Az öveden levő tarsolyból
kigurul pár arany. Nincs koldus,
aki fölemelje ebből a mocsokból,
mely az árokban csordogál
a mulató mögötti árnyékszék
és az aranyhalas tó között.

253

MÁSHOLD (álomfejtés)

Az öregedő tanárból
megfiatalodott író lett.
Athén három másik
egyeteme is, csupa nemlétező
hely, megkereste, hogy ott
bomlassza a tanulóik
fejében a még úgy-ahogy
meglevő, velük született
tudást. Szorongó
álmai támadtak, hogy
végül sehol se alkalmazzák,
pedig szétgurult aranyai
már fogyóban voltak.

Akkor meghozta a futár
latinra fordított traktátusának
példányait Rómából, és másbold
idején már arról álmodott, a városi
sétahajó új megállója:
az Elhallgató Hermész sétány.
Ő pedig boldogan újságolja
az utasoknak, ezt róla
nevezték el. Az utasok
odafordulnak hozzá, szájukra
teszik az ujjukat, jelezve,
hogyan hallgasson!

254

ELTŰNÉS VAGY FORRADALOM?

Úgy érezte, szükség
lenne értelmiségi forradalomra.
De persze ezek a szavak
nem álltak akkor rendelkezésre.
Az értelmiségit így próbálta mondani:
oktatórabszolga. A forradalom
helyett csak a lázadás szolgált.
A rabszolgalázadás kora
azonban lejárt, a világ körülötte,

amit ma társadalomnak mondanánk,
összezagyválódott, rétegei
egymásba rohadtak, mint a raktárban
felejtett saláta.

A rabszolgák kedvelték,
hogy nincs semmijük, úgy érezték,
felelősség se nyomja őket,
nem volt kedvük lázadni,
nem volt kedvük szabadnak lenni.
Az értelmiség nem érezte
fontosnak, hogy értelmes
legyen. A vezetők képtelenek
voltak uralkodni az ösztöneiken.
Olyan ösztönökön, amiket
értelmiségiek találtak ki
nekik. Tetszett, hogy Náciszhoz
használták őket. Serlegek
csillogó felületében nézegették
magukat, észre se véve, hogy
a pohárban vér van. Így is berúgtak.

Nem a rabszolgák vére volt.
Denevérvér, bagolyvér,
csimpánzvér, beledobva
egy igazgyöngy, hozzáöntve
egy kis sakálepe.

255

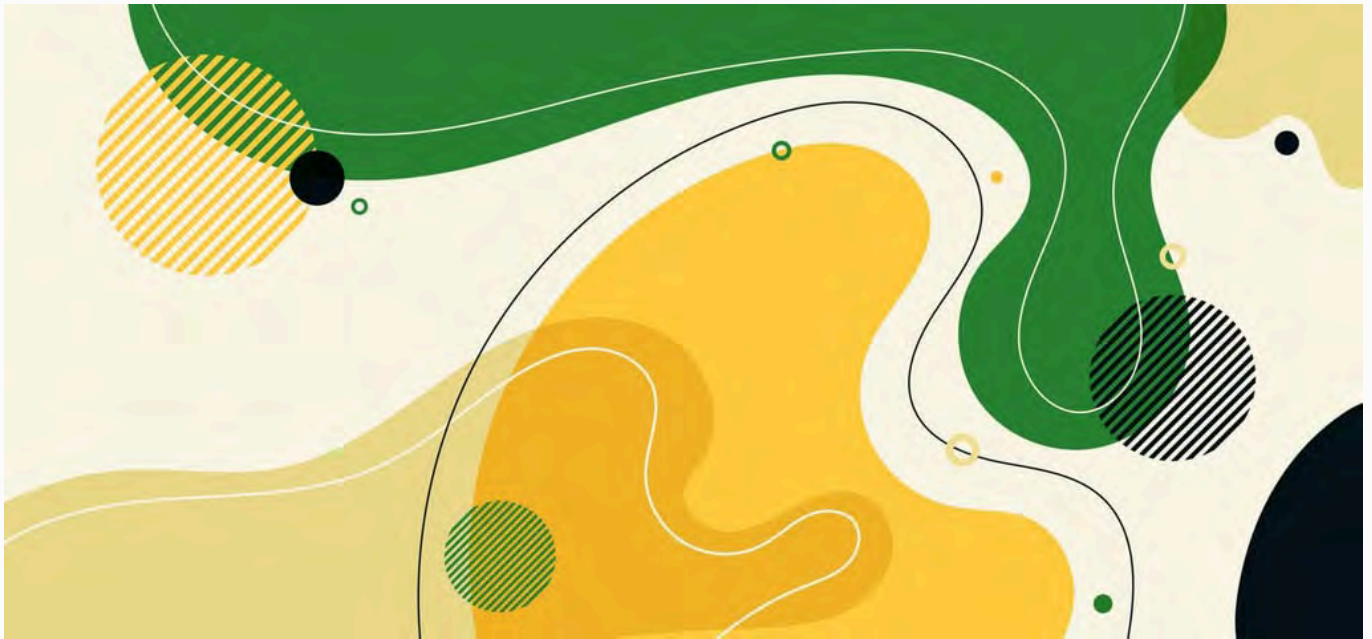
SEMMI

Mindig is tudnia kellett
volna, hogy a világ
létezése lehetetlenség.

Mindig is tudnia kellett
volna, hogy a saját
világa lehetetlenség.

Mindig is tudnia kellett,
hogyan lehet kibújni
a lehetetlen alól.

Sehogy, de az már valami.
Valahogy, de az még semmi.

256

A SAJÁT VÁLASZ CSAPDÁJA

Észrevette, hogy
mikor már úgy tűnt,
lassan vége ennek az
önként vállalt helyi
zsarnokságnak, mely
mindig büszkén hangsúlyozta
szabadságimádatát, mikor már
rettegett a zsarnok, és remény-
kedett az elzsarnokosított;
akkor töredezik össze
minden végleg,
helyrehozhatatlanul.

Minden elkerült saját
helyéről, ahová gyorsan
szemetet raktak le, hogy vissza
se lehessen állítani – nem is
a régi rendet, hanem
a rendet magát!

A rend, a rend, a rend
volt útban. Az útjába

leszórtak mindent, amit
elmozdítottak. Minden
szinte ugyanott maradt,
de az ott megzökkent,
az itt távolba csúszott,
közben a távol sziszegve
betekergett ide. Amit már
rég eladtak odaátnak.
Az árát elosztották
szét és szanaszét között.
Hanyatt-homlok menekültek
a megrendezett győzelembe.

De kik? A kikövetelt
zsarnok szomorkodott,
földerült, gondterhelt
volt, a vállát vonogatta.
Hát szabad ezt? – kérdezte.
Nem szabad – felelték
a lázadók, és saját válaszuk
csapdájába estek.

257

KŐFEJ

Az előnyöd, hogy korán keltél,
a nap során fokozatosan
elveszted. Kihúzott derékkal
jár, aki már 6 előtt fönt
van. Lendületes a 7-ig ébredő.
Aki 8 felé, kicsit bizonytalan.
A 9 körüli folyton
ásítózik. A 10-es egész
nap álmos.

De 10-re már 5 órája
ébren, aki 5-kor
kelt. Fáradt. Nem látja
értelmét a dolgoknak.
Az értelem csak délben
jelenik meg. A korán kelő
épp ebédet hajszol, a másik
a megkéssett reggeli ital mellé

híreket hallgat. Amennyi átjön
az utcától, a világtól elválasztó
kerítésen. Mintha egy kőfejet
vagy aranypénzt dobott volna
be valaki az udvarra.

kép | vecteezy.com

Szerző
Péter Ágnes

Dátum
2026. szept. 18.

ESSZÉ

KAPCSOLATOK HÁLÓZATA

Az Istenember William Blake és Alekszandr Blok költészetében

„A művészet az alkotó szellem,
amely formába rendezi a káoszt.”

Alekszandr Blok [\[1\]](#)

A felvilágosodás során kialakult közmegegyezés szerint a természeti lények hierarchiájában az értelem ad kitüntetett helyet az embernek. A kozmikus rend működésében megmutatkozó fizikai törvények felismerésében elért sikere fényében úgy tűnt, a ráció szinte osztozik a világot mozgató és örökké megújító időtlen energia hatalmában. A 18. század általában Newton nevével jelölte a tudományos gondolkodásnak a teljes világmagyarázat felé tett páratlan előrelépését. [\[2\]](#) Alexander Pope epigrammával búcsúztatta:

*Természeten s törvényein az éj sötétje ült,
Isten szólt: „Legyen Newton.” S mindenre fény derült.
(Rakovszky Zsuzsa fordítása)*

A természet világában bekövetkező katasztrófák (például a lisszaboni földrengés, 1755) és a történelmi eseményekben felszabaduló agresszív indulatok (például a francia forradalomban eluralkodó erőszak) azonban „az ész önelégültségét” hiú téveszmének mutatták, és ellenáramlatként megfogalmazódott a művészetben, a filozófiában, a társadalomtudományokban, hogy az ész morális kontroll alá kell helyezni, a szenvedélyeket fékek beállításával megfelelő irányba terelni[3], hogy összhangba kerüljön a tudás/ráció és a hit/intuíció között.

istenélmény

Káosz és rend, széthullás és összekapcsolódás, felbomlás és szerves egység között keres egyensúlyt a 17. század óta, körülbelül a cambridge-i platonisták fellépésétől az európai kultúra egyik vonulata: „a vallás és a tudomány szent szövetségének” kialakítására törekszenek.[4] Az alábbiakban bemutatom, hogyan feszíti szét a keresztény teológia fogalmi illesztékeit, és hogyan jeleníti meg saját mitikus költői világában Krisztus alakját két rendkívüli hatású modern költő, William Blake és Alekszandr Blok. Mindketten többek között Jakob Böhme protestáns miszticizmusa és Emanuel Swendenborg misztikus teozófiája szerint értelmezik saját istenélményüket. Univerzális, istennel telített világmagyarázat bontakozik ki verseikből, melyben a misztikus intuíció egyértelműen humanista morális felszólítással társul.

Az orosz irodalomtörténet-írásban régi hagyomány a folytonosság hangsúlyozása a romantika és a szimbolizmus között. Vlagyimir Zsirmunszkij, az orosz formalizmusból induló komparatista irodalomtörténész *A német romantika és a mai miszticizmus* címmel 1914-ben megjelent monográfiájában már kifejtette, hogy a korabeli szimbolizmusnak – azon belül Blok lírájának – vallásos irányultságát a német romantikáig lehet visszavezetni, s a német romantikát átjáró misztikus hagyományok a 19. században végig kimutathatók az orosz irodalomban.[5] Zsirmunszkij az angol romantikusokat is említi, de Blake nem került a látóterébe, holott már 1834-ben „Művész, költő, örült” címen oroszul is megjelent egy ismertetés Blake művészi világáról. A 19. század végén és a 20. század elején az ezüst kor Blake-ben egyenesen a szimbolizmus megalapítóját látta. 1897-es az első orosz tanulmány, amely Blake sajátos kép- és hitvilágát Jakob Böhme és Emanuel Swedenborg látásmódjából vezeti le. 1904-ben „A szimbolisták előfutáráról” címmel Konsztantyin Balmont közölt esszét Blake-ről, és ő fordította először oroszra *A tigris*.[6]

Blok azonban nem utal Blake-re, valószínűleg nem ismerte költészetét. Yeats legfontosabb mesterének tekintette, s ő adta ki elsőként Blake összes verseit 1893-ban, hosszú, értelmező kommentár kíséretében. A rokoni érzésekről, sőt, az azonosulás kényszeréről vall Yeats a kései, keserves, epilógus-szerű *Egy holdnyi fű* című versében: „Újra kell alkotnom magam, míg [...] William Blake nem leszek, aki addig dörömbölt a falon, míg az Igazság nem válaszolt.”

a ráció felől

Az első angol nyelvű értelmezést Blake misztikus, teozófiai előzményeiről Henry Crabb Robinson írta. Robinson 1800 és 1805 között a Times tudósítójaként Frankfurtban, illetve Jénában, majd Weimarban élt. Minthogy a német szellemi miliőt jól ismerte, s az angliai irodalmi élet legjelentősebb figuráival baráti kapcsolatot ápolt, összekötő kapocsként működött a német szellemi élet és a háborús események miatt a kontinenstől elzárt angol irodalom meghatározó alakjai között. Blake-tanulmányát is német környezetben jelentette meg [\[7\]](#), ahol remélhető volt, hogy érzékenyebben reagálnak a költő világlátásának ezoterikus előzményeire. Angliában ugyanis a romantika első vonulata inkább az észszerű gondolkodásmódnak teret adva, a ráció felől igyekezett a keresztény teológiát minden „babonaságtól” megtisztítani, s az empirikus filozófia igényeit összeegyeztetni a halhatatlanság eszméjével. Angliában Robinson volt az első, aki 1826-ban Dorothy Wordsworth-höz írt levelében Blake művészi világát Jakob Böhme és Emanuel Swedenborg látomásos metafizikájával rokonította.

A mi történelmi perspektívánkból nagyon eltérő kulturális közegben működtek (amúgy is száz év választotta el őket): Blake-nek, akárcsak Bloknak, meggyőződése volt, hogy a forradalmakkal, háborúkkal terhes korszak, amelyben élnek, apokaliptikus idő, de megtisztulás követheti. Mindketten úgy vélték, a jelentős művész természetfeletti képességgel rendelkezik, hogy meglássa a jövő előjeleit korának kaotikus eseményeiben. Hitték, hogy a vallásgyakorlat kiüresedett formáit a művészetnek kell felváltania. Blok elit neveltetést kapott és értelmiségi kapcsolatrendszerének felhajtó energiájában részesült. Pályája elején Ljubov Mengyelejevának írt levelében fogalmazza meg, miért ír verset: „Vajon nem közeledem-e én is a tiszta művészet megtagadásához és ahhoz a felismeréshez, hogy a költészetnek szükségszerűen vallássá kell alakulnia. Régóta érzem ezt az irányultságot én is (de nem tudtam meghatározni, ahogy Bugajevnek, [\[8\]](#) D. Merezkovszkijnak és Z. Gippiusznak sikerült) ... Felolvadok Istenben, szétáradok a világban és meggyötröm álmait.” [\[9\]](#) Korai naplóbejegyzésében kijelenti: „A versek imák”. [\[10\]](#)

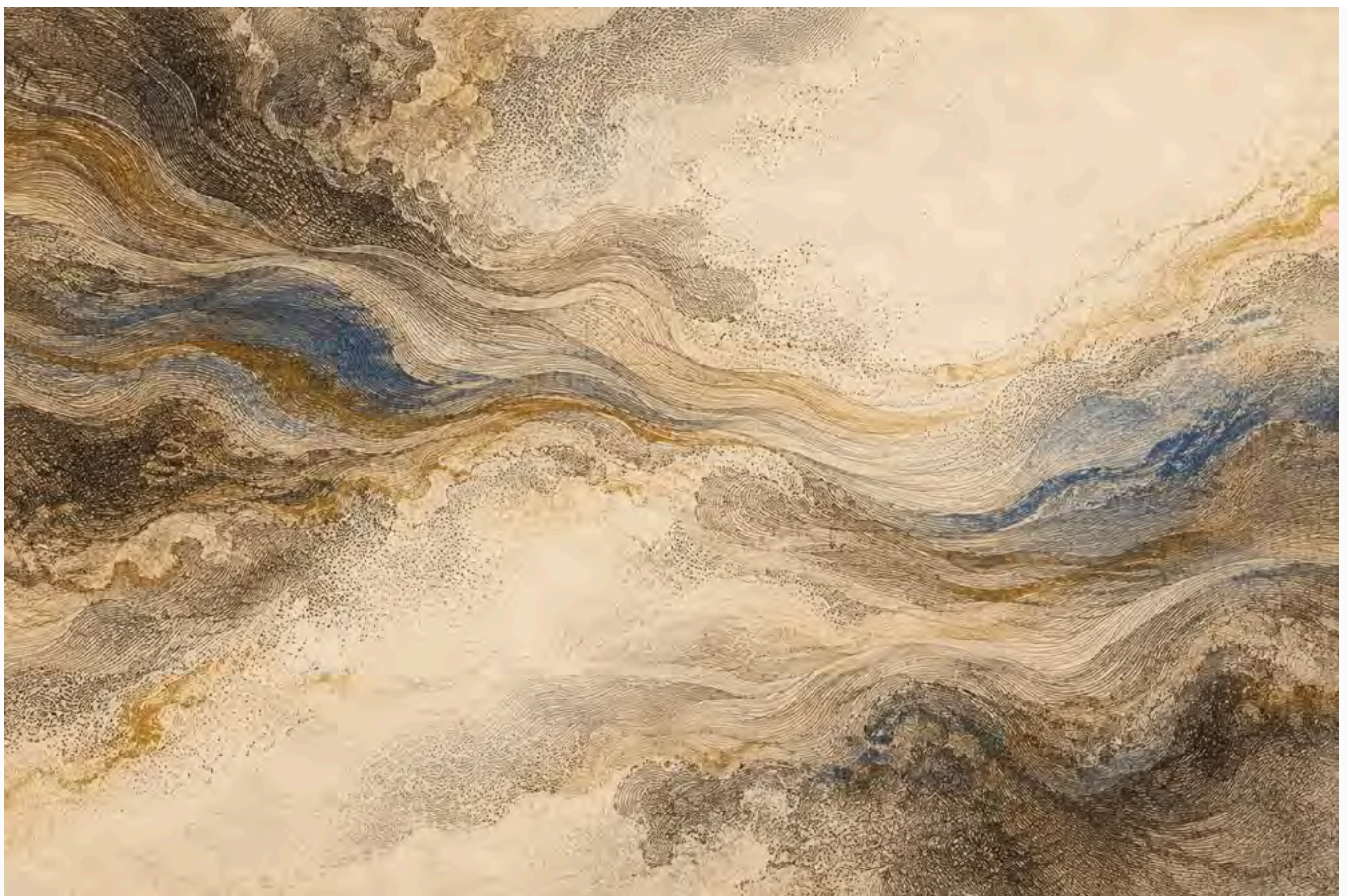
Blake elszigetelt volt, a német romantikát nem ismerte. Rá az ultraprotestáns szekták és a művészvilág peremén működő mesterek ideológiája hatott leginkább, és száz évvel korábban még hangsúlyosabban tett egyenlőségjelet művészet és vallásos áhítat között. A *Jeruzsálem* (1804) című költeményében kijelentette: „... én nem ismerek más kereszténységet, sem más Evangéliumot, mint testnek is, léleknek is szabadságát, hogy a képzelet isteni művészetét gyakorolják.” [11] A Laokoon-metszet (1815) aforizmatikus kijelentései között olvasható Blok művészet-koncepciójával igen közeli rokonságot mutató tétele: „A művészet tanulmányozása ima” és „A művészet gyakorlása Isten dicsőítése”. [12]

Az orosz szimbolizmus történetének kétségkívül legvitatottabb költeménye Blok *Tizenketten* című poémája volt. A vers döbbenetesen idézi fel a sötét, havas, széltépte Nyevszkij proszpekten menetelő vöröskatonákat, a forradalmi események felszabadította féktelen energiát, amelyet „a szent harag” és a bosszú szenvedélye irányít. A ritmikai bravúrral egyedivé formált 12 részből, villódzó fényekből, fenyegető mozgásból, kaotikus hangokból összeállított 335 soros költemény zárószakaszában viharos szélről cibált vörös zászlóval a kezében a tizenkét vörösgárdista élén az utolsó sorban megjelenik Jézus Krisztus.

... Így vonulnak a nagy éjben,
nyomukban az éhes eb,
előttük a hóesésben
– véres zászló a kezében,
a golyó nem sebzi meg –
vad viharban, mord borúban,
fehér rózsá-koszorúsan,
hógyöngyösen, hófehéren
Jézus Krisztus megy az élen.

(Lator László fordítás)

A szimbolikus Krisztus nagy vihart kavart annak idején. [13] Blok maga is zavarban volt. Miután befejezte a verset, 1818. jan. 29-én ezt jegyezte naplójába: „Ma zseniális vagyok”. Az utolsó sorról viszont: „Nekem se tetszik a *Tizenketten* vége. Másképp szerettem volna befejezni. Mikor lezártam a művet, magam is csodálkoztam: miért Krisztus? De minél tovább néztem, annál világosabban láttam őt. És akkor ezt jegyeztem fel magamnak: sajnós, Krisztus.” [14] Később, ugyanebben az évben: „A marxisták a legintelligensebb kritikusok, és a bolsevikoknak igazuk van, ha tartózkodóan ítélik meg a *Tizenkettőt*. De a művész tragédiája mindenképp tragédia marad. Ha volna valódi papság Oroszországban, nemcsak az az erkölcsileg eltompult emberekből álló osztály, amit papságnak neveznek, már régen 'világossá vált volna', hogy 'Krisztus a vörösgárdistákkal van'. Aligha kétkelhetek ebben, aki olvasta az evangéliumot és belegondolt, mit jelent.... Dicsőítettem volna Krisztust...? Én csak megerősítettem a tényt, hogy ha valaki *azon az úton* a hóvihar szemébe néz, Jézus Krisztust látja.” Két évvel később: „[A *Tizenkettő*] a legjobb mű, amit valaha írtam, mert akkor együtt éltem a történelemmel.” [15]

Blok költészetének olyan kompakt a nyelvi anyaga, hogy a szavak leginkább az ismétlődés által telnek meg szimbolikus tartalommal. A költemény keletkezésének idején több esszéjében is reagált a korabeli történelmi eseményekre, amelyekben feltűnik néhány pszichológiai és nyelvi motívum, amelyek a versben is szerepelnek.

Pár héttel a vers befejezése után Blok esszét írt Catilináról, a „római bolsevikről”, amelyben a „forradalmárt” így jellemzi: „Arról, hogy Catilina a nép barátja lett volna, és általában egyenlőségről álmodozott volna, természetesen szó sincs. Catilina forradalmár volt testestől-lelkestől; kegyetlen és gyakorlatias nép fia volt.”^[16] Később kibővíti a forradalmár jellemzését: a versben is domináns szimbolikus szél motívumát újra felhasználva: „A szél nem az egyes emberek akaratából támad föl; vannak emberek, akik megérzik és mintha vonzanák a szélvészt: egyeseket csak a szélvihar éltet, úgy élnek és cselekszenek, hogy teleszívják magukat vele; mások belevetik magukat a szélbe, felkapja őket a szél, a széltől sodortatva élnek és cselekednek.

Catilina az utóbbihoz tartozott. Az ő korában olyan szél fújt, amely a régi pogány világot elsöprő viharra növekedett. Felkapta őt a szél, amely az új idő hírnöke, Jézus Krisztus születése előtt fújt.”^[17]

A vörösgárdisták élén haladó Jézus Krisztus – a feltámadó szél analógiája is erre utal – jelzi, hogy az apokaliptikus világzengést követően a világtörténelem, az emberi civilizáció újabb korszaka kezdődik, feltehetően elkövetkezik az evangéliumi ígért beteljesülése.

A *Tizenketten* előtt néhány nappal született *Az értelmiség és forradalom* című esszéjében a forradalom gerjesztette káoszról és a káoszban felsejlő új világrendről írt: „Mit gondoltak önök? A forradalom idill? Az alkotás nem zúz szét útjában semmit? Azt hitték önök, hogy 'vértelenül', 'simán' oldódik meg az évszázados viszály az 'alacsony' és 'előkelő' származás, a 'műveltek' és 'műveletlenek', az értelmiség és a nép között?... A borzalmakkal harcolni csak a szellem képes. Minek elzárni a lélekkel a szellemhez vezető utakat? A szépség amúgy is nehéz.”^[18]

A zűrzavaros érzelmek és elszabadult indulatok foglyaként nem látjuk, hogyan emelkedik ki a lerombolt világból az új rend, a szépség. A költő küldetése pedig éppen az, hogy a történelmi és lelki átrendeződés irányát megmutassa. Éppen a Catilina-tanulmányban fogalmazza meg a művész küldetését: „A művésznek... az a feladata, hogy visszaállítsa az összefüggést, megtisztítsa a látóhatárt azoknak a semmitmondó tényeknek az összevissza halmazától, amelyek, mint vihardöntötte fa, eltorlaszolják a történelmi perspektívát.”^[19]

Mielőtt belekezdett a *Tizenkettőbe*, 1918 elején Blok feljegyezte: „Csakis a zene tudja elhozni a megváltást.”^[20] Gyöngyösi Mária *Alekszandr Blok líra- és művészetfelfogásáról* című tanulmányában megjelöli azokat az elemeket Blok szóhasználatában, amelyek a zene szimbolikus jelentéstartományát létrehozzák. Emlékeztet, hogy a komplex fogalom kialakulásában jelentős szerepe volt Nietzsche mitikus szóhasználatának, elsősorban *A tragédia születése a zene szelleméből* érvelésének. Blok kései, *A költő rendeltetése* című tanulmányában határozza meg a műalkotás születésének három fázisát. A folyamat az öntudatlanba, a káoszba történő dionüszoszi alászállással kezdődik, ezt követően a hallott hang számára a költőnek meg kell találnia a megfelelő szót, majd ki kell vinnie a művet a csöcselék közé. „... a nagy mű előbb-utóbb eléri a szíveket, véghezviszi a válogatást „az emberi salak halmaiban”, és így a formába foglalt harmónia, tehát a szépség, egyfajta hasznossággal, a nagy egészre kifejtett hatással párosul; a civilizáció kultúrává nemesül, a 'forradalmak viharában' az ember Művésszé válik.”^[21] Gyöngyösi idézi Blok naplóbejegyzését is: „A zene teremti a világot. A zene a világ szellemi teste.”^[22] A pár héttel az októberi forradalom győzelme után írt *Értelmiség és forradalomban* Blok nem győzi sürgetni kortársait, hogy hallgassák a kor zenéjét: „A szellem zene. A daimonion egykor azt sugallta Szókratésznek, hogy hallgassa a zene szellemét.”^[23]

Egész testetekkel, egész szívetekkel, egész valótokkal hallgassátok a Forradalmat.”[\[24\]](#)

Blok akkor bizonyára „együtt élt a történelemmel”, vagyis egész valójával „hallotta a Forradalom zenéjét”.

A költészetében újra és újra megjelenő Krisztus szimbolikus jelenségtartalmáról szinte áttekinthetetlen mennyiségű értelmezési lehetőség gyűlt össze – itt csak egyetlen aspektusról szeretnék írni: vajon hogyan magyarázható a különös rokonság a romantikus Blake krisztológiája és Blok szimbolista Krisztusa között. Mi az a közös metafizikai, illetve teológiai hagyomány, amely látásmódjukat alapvetően meghatározta?

Blake, ahogy Blok is, általában transzracionális, misztikus látomásaira hivatkozott, amikor költői vagy grafikai megnyilvánulásainak értelméről kérdezték. Blok azt állította, hogy akármilyen makacsul nézte a tizenkét vörösgárdista menetét, annál tisztábban látta Krisztust az élen. Az *Utolsó ítélet* című metszetéről írt kommentárjában Blake így jellemezte sajátos látásmódját: „Ami engem illet, én állíthatom magamról, hogy egy pillantást se vetek a külső teremtésre, hogy annak rám semmi hatása nincs, számomra csak akadály. Olyan, mint a cipőmre tapadó kosz – semmi részem benne. 'De hát amikor feljön a nap' – kérdezheti bárki –, 'te nem látsz egy fényes tűzkorongot az égen, olyasmit, mintha aranypénz lenne?' Ó nem, nem, én a mennyei seregeket látom, amint így kiáltanak: 'Szent, szent, szent a mindenható Isten'. Én nem faggatom a testi szememet a látvány felől, ahogy az ablakot sem. Azon keresztül, de nem azzal látok.”[\[25\]](#)

A racionális gondolkodáson túllépő intuitív felismerésről, amit gyakran zenének nevez, illetve annak filozófiai előzményéről Blok 1902 elején írt egy levélben. Merezskovszkij vallásfilozófiai

elképzeléséről vitatkozott a címmel: „néha úgy érzem, ezen a 'reálisabb' szintézisen kívül van egy magasabb rendű, még kíváncsabb szintézis is, amely belső megnyilatkozások által már most hírt ad magáról (körülbelül úgy, mint Plótinoszról és Szolovjovról), de egyáltalán nem logikus, nem, ez már a végső apokaliptikus szintézis, amelyről megmondatott: 'és semmi elátkozott nem lesz többé'. 'És a Lélek és a Menyasszony azt mondja: Jövel.' 'Én vagyok az Alpha és az Ómega, a kezdet és a vég, az első és az utolsó.' [...] a lépcső utolsó fokán felizzik az igazi értelem, és egyesül a második fok 'megérzésével' és az első fok 'primitív nyerseségével', és 'érzékiességével' (amely talán nincs híján az 'életszerű', eleven, nyers igazságnak).... Hiszen mindenre emlékezni kell. És lehet, hogy a lépcső legfelső fokán az is eszünkbe jut, amire csak gyermekkorunkban emlékeztünk, a 'létezés különösségére', s tágra nyitjuk csodálkozó szemünket”[\[26\]](#) Tehát a szemlélet legmagasabb fokán az értelem, az érzés és a "primitív, nyers" érzékelés összjátéka során az ember megtapasztalja a létezés egységét, "a létezés különösségét". Blok bibliai, illetve neoplatonikus/misztikus textusokat emleget levelében. Az idézetek a *Jelenések könyvéből* valók, s arra utalnak, hogy eljött az idő, amikor „az új Jeruzsálem Istentől alászáll a mennyből elkészítve, mint egy férje számára felékesített menyasszony”.[\[27\]](#)

Blake is jól ismerte a misztikusok látomásos élményéhez vezető felemelkedés stációt:

*Most nekem négyes látomás ragyog,
Négyes látomás részese vagyok,
Négyes a látás gyönyöröm mélyén,
És hármass szelíd Beulah éjén,
A kettős Állandó. Egyszeres látástól
S Newton hitétől tartson Isten távol.*

(Vámos György fordítása)

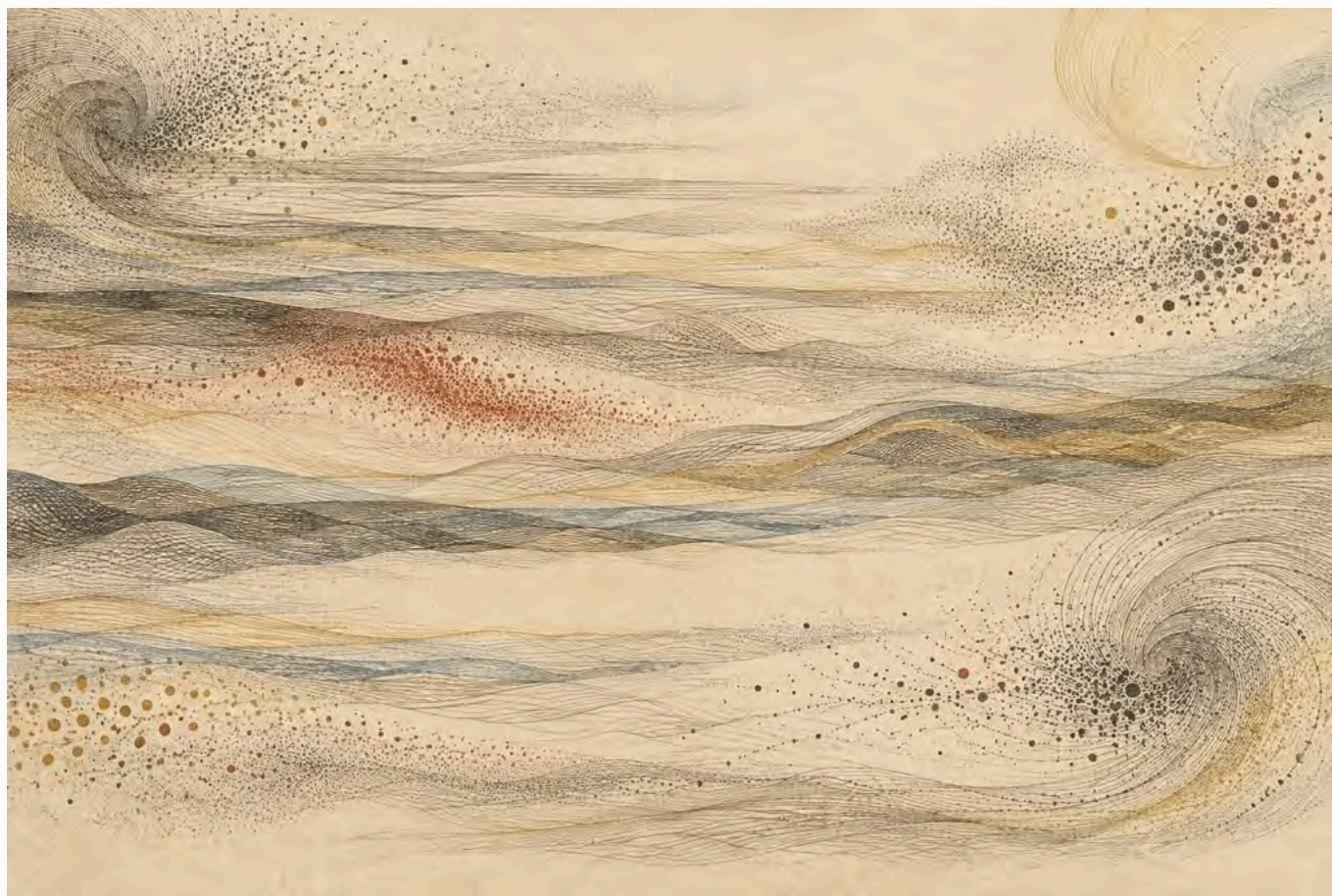
Blake nemcsak a newtoni percepciót – ami Bloknál az első fok „primitív nyersesége” – és az érzelmi kapcsolódást a fizikai világhoz – Bloknál „megérzés” – említi, mielőtt felizzik „az igazi értelem”, mielőtt megadatik a négyes látomás élménye, hanem a tudatalatti intuitív ösztönöket és ösztönzéseket is. Mitikus költeményeiben a Beulahnak nevezett tartományt is beiktatja a misztikus eksztázis előzményeinek sorába. Ez nyilván ugyanaz a szellemi tartomány, ahová Blok szerint a művésznek alá kell szállnia, hogy „kiszabadítsa a hangokat az őselemből”.

Blok Plótinoszra és Vlagyimir Szolovjovra hivatkozik, egy pogány, illetve egy keresztény misztikus látnokra, hogy hitelesítse saját tapasztalatát az Abszolút intuitív megsejtéséről, „az istenség elgondolhatatlan, kifejezhetetlen abszolútumának” misztikus tapasztalatáról. Blok szellemi világtapasztalatának értelmezésében feltehetően megerősítést nyert Plótinosz és Szolovjov metafizikájának „dinamikus panteista rendszerétől”.^[28] Dukon Ágnes Szolovjov eszmetörténeti jelentőségét egy lezáratlan szintézis létrehozásában jelöli meg. „E ’kifejezhetetlen abszolút’ nevében az egymástól különböző tanok és filozófiai rendszerek igazságmagvai is egyesíthetők, s ezen a ponton megszűnik az egymással szembenálló eszmék örök ismétlődéssel fenyegető harca. Éppen ezért [Szolovjov] az egyes filozófiai rendszerek befejezetlenségében és nem lezártágában látja az emberi szellem fejlődésének lehetőségét.”^[29]

Vlagyimir Szolovjov a felvilágosodást követően felerősödő vallási kételyekre, szkepszisre, a nihilizmus és az ateizmus térhódítására s az egyre növekvő társadalmi feszültségekre keresett megoldást. „A társadalmi viszonyokat kívánta... megújítani, hogy azt a kereszténységre alapozza, de mindezt csakis racionalista formában tartotta kivitelezhetőnek – ezt tekintette ugyanis az emberi nem legfőbb differentia specificájának –, vagyis a kereszténységet magát is racionális alapon tartotta újraértelmezendőnek, ami – meglátása szerint – a filozófia igazi feladata” – foglalja össze Farkas Zoltán.^[30] Szolovjov remélte, „hogy a hit kibékülhet az ésszel, a vallás szociális alapelvei a társadalomban megvalósíthatók, a politikában keresztény szociális szellem érvényesülhet, a vallások és keresztény felekezetek egyesülhetnek. Szolovjov a „Minden Egységének” megszállottja, ennek az egységnek következetes hirdetője volt”^[31] – írja Dévény István.

A „mindenegység” eszméjén alapuló univerzális keresztény teológia kidolgozására Szolovjov hosszan készülődött. 1875–76-ban Londonban a British Libraryben a misztikus, teozófikus, gnosztikus, kabbalisztikus irodalmat tanulmányozta.^[32] Ehhez az időszakhoz látomásos élménye is fűződött, egy misztikus találkozás az Ég királynőjével, Sophiával, ami megerősítette kutatásai irányát. Ekkor tanulmányozta többek között Paracelsus, Böhme és Swedenborg írásait, hatásuk valamilyen formában beépült gondolkodásába és költészetébe. 1878-ban édesanyjának küldött levelében írta: „csak Böhme, Swedenborg és Paracelsus nyomán remélhető, hogy az *'isten* *Bölcsesség'* művében el tudjunk mélyedni.” Érdeklődése a misztikus hagyomány iránt pályája végéig kitartott. Egyik utolsó levele szerint (1900. március) Jacob Böhme ismerte fel a kereszténység lényegét.^[33] Ennek a misztikus, teozofikus hagyománynak Szolovjov a keresztény gondolkodás fejlődésében kitüntetett helyet adott: „Böhme és Swedenborg tanítása az őskereszténység teljes és legtökéletesebb megfogalmazása. Schelling pozitív filozófiája az első embrionális formája egy új kereszténységnek vagy egy, az Újtestamentumra épített egyetemes vallásnak, amely még gyöngé és tökéletlen, Szolovjov magát ebben a fejlődési folyamatban helyezi el a harmadik korszakban”, foglalja össze Szergej M. Szolovjov a protestáns misztikus, teozofikus hagyomány szerepét Szolovjov vallástörténetében. ^[34]

1900-ban, halálának évében írta Szolovjov a Brockhaus-Efron Enciklopédia Swedenborgról szóló szócikkét, amely Swedenborg rendkívül alapos ismeretéről tanúskodik, s egyértelművé teszi Szolovjov rokoni vonzódását a svéd egyházalapítóhoz, ugyanakkor világos elhatárolódását is tőle.

A tudományos kutatóról épp úgy számot ad, mint a látnokról és a bibliai exegétáról. A legfontosabb megállapítása szerint Swedenborg Jakob Böhmét követően a teozófia legkiválóbb képviselője.^[35] De Swedenborg, ahogy általában a neoplatonikusok és Böhme, nem ismerte fel az ellentétek dialektikus feloldódásának lehetőségét. „Mostanáig (az én rendszeremig) a spirituális alapra épített teozófiai rendszereknek nem volt helyes ismeretük a világfolyamatról: vagy teljességgel figyelmen kívül hagyták (neoplatonizmus, Swedenborg), vagy helyet adtak benne a véletlennek és önkényesnek (eredeti bűn): a kabbala, Böhme: mind a két irányzat az ördögöknél és az örök pokolnál köt ki.”^[36]

Szolovjov kiemeli, hogy Swedenborg nem fogadja el a Szentháromság tanát, viszont magában Krisztusban hangsúlyozza annak hármas jellegű természetét: egyszerre isteni Isten, racionális ember és isteni-természet.

Szolovjov ír arról is, hogy Swedenborg a létezés manifesztációjának két formáját különbözteti meg: a valóságos vagy reális létezést, amely a korrespondencia elve alapján hozza létre a külsődleges világot, amely csak látszólagos.^[37] „Semmi nem létezhet az anyagi világban, ami nem feleltethető meg valamivel a szellemi valóságban – mert ha létezne, nem lett volna ok arra, hogy létrejöjjön és nem lenne rá lehetősége, hogy fennmaradjon. Az anyagi világban minden valaminek a hatása. S minden hatás oka a spirituális világban található, s ezen ok oka még mélyebben a mennyben.”^[38]

ez a világ a tiéd

Ez a szimbolikus költészet alapgondolata. Az anyagi és a szellemi valóság közötti korrespondencia magyarázza, hogy „Jelképek erdején visz az ember útja... melyek a végtelen kapuit nyitogatják”, ahogy Baudelaire írta híres *Kapcsolatok* című szonettjében. Ilyen értelemben beszélt nagyon gyakran kapcsolatokról talán Blok is, például, mikor Vjacseszlav Ivanovnak kijelentette: „Szabad vagy ebben a varázslatos világban, mely kapcsolatok hálózata. Alkoss, amit akarsz, mert ez a világ a tiéd.”^[39] Blake pedig egy esztétikai fejtegetésében a természeti valóság és az örökkévalóság közötti kapcsolatot szintén a korrespondencia elvével magyarázza: „Mindaz, amit a természet mulandó tükre mutat, állandó formájában az örökkévalóságban létezik.”^[40]

Szolovjov az *Előadások az Istenemberről*^[41] című könyvében fejti ki legrészletesebben, hogy teológiai, társadalmi és pszichológiai vonatkozásban egyaránt a mindenegység visszanyerésére van szükség, hogy az ember tökéletesedése által eljusson az istenember morális szintjére. A folyamat végpontja az Istenemberré válás. De ahogy Kiss Lajos András írja, „az ember csak a saját erejére hagyatkozva képtelen véghez vinni az egyetemes egység megvalósulását, mert Krisztus segítsége nélkül csak negatív, romboló egység megalkotásához van ereje.”^[42] Szolovjov rendszerében, a panteista, immanens implikációk ellentételezéseként, Krisztus alászállását az anyagi világba ellensúlyozza a Böhménél, Swedenborgnál is jelentős keresztény

szerepet elve, Sophia, aki az Isten iránti vágy energiájával egészíti ki Szolovjov dinamikus lélekábrázolását.

Mint a neoplatonikus Plótinosz rendszerében, a világmindenséget, a mindenegységet Szolovjov vallásbölcseletében is két egymással ellentétes mozgás örök egyensúlya tartja fenn, az emanáció, ami eltávolodást jelent a centrumtól, illetve a vágy, a központ felé igyekvő mozgás dialektikus szimultaneitása. Szolovjov rendszerében a Logosz az Istentől az ember felé irányul, a Sophia az embertől az Isten felé tartó elv.^[43] Szofia és Logosz egysége Krisztusban valósul meg.^[44] Szophia „lényegében véve ez az egység elve, minden létező lényege, amely összetartja a foszlékony világot”, írja Hajnád Zoltán^[45], vagy Török Endre megfogalmazása szerint Sophia az a „kikerülhetetlen metafizikai szomjúság”, amely „az embert a teljes létezés felé vonzza”, hogy a teljes létezésben egyesülhessen „azzal, ami lényegileg minden, vagyis Istennel.”^[46]

Sophia a maszkulin Logosszal azonos jelentőségű: az észelvűség ezen a ponton kiegészül a különböző feminin alakokban elképzelt abszolút szép elvével, az abszolút nőiség princípiumával.^[47]

Szolovjovot a szimbolizmus második nemzedéke, főleg Belij és Blok „már-már kultikus rajongással” kezelte,^[48] vallásbölcselete – beleértve a krisztológiát s az attól elválaszthatatlan sophiológiát – szinte mágikus hatást gyakorolt rájuk. Blok egyik Belijnek írt levelében megvallotta: „Krisztust kevésbé szeretem, mint Sophiát, dicsőítésben, hálaadásban és könyörgésben mindig Hozzá fordulok.”^[49] A *Tizenkettő* megjelenése után Belij elmarasztalta barátját, hogy a poéma lezárásában Krisztust helyezte a vörösgárdisták élére, és nem Sophiát. „A keresztény tudat

problémaiban én inkább logospárti vagyok, A. A. [Blok] pedig inkább kozmikus és Sophiára hangolt.”[\[50\]](#)

A *Tizenketten* zárósorában megjelenő alak – Belij és még maga Blok is hiába tanúsítja, hogy Krisztust látja benne – feltűnően androgün jelenség. Nem tudhatjuk, Blok elhatárolódása a saját meghökkentő verssorától tudatának milyen szintjén fogalmazódott meg. Mindenesetre azt is mondta: „gyakran én magam is gyűlölöm ezt a nőies kísértetet”[\[51\]](#) A gyöngyök, a fehér rózsák, a hófehér szín az eget a földdel összekapcsoló hóesést idézi, de az energikus szenvedélyek meghatározta maszkulin világban megjeleníti az ártatlanságot is, a szeretetet, Krisztus feminin kiegészítését: vagyis biztosítja a Logosznak Sophiával, a világlélekkel együtt alkotott teremtettségét.

Blake igen ritkán szólt a saját személyéről. Van azonban egy levele 1800 szeptemberéből, amelyben barátjának, John Faxmannak elmeséli szellemi fejlődésének legfontosabb történéseit: „Mennyei részemről [intellektuális fejlődésemről] elmondhatom: Gyerekként Milton szeretett, felfödte nékem arcát; / Ézsaiás prófétával Ezsdrás jött, érettebb éveimben Shakespeare nyújtott kezét; / Paracelsus és Böhme tűnt elém; iszonyat kelt a Mennyben / És lent a Pokolban, és rettentő változás árnya ülte meg a Földet. / Kitört az amerikai háború: sötét rémsége arcom előtt szállt / Az Atlanti óceánon át francia földre. Sűrű fellegek közt megkezdődött a francia forradalom.”[\[52\]](#)

ezoterikus hagyományok

Az angol irodalmi hagyományok mellett Blake éppúgy, mint Szolovjov egy fél évszázaddal később, fontos forrást talált a 16–17. századi ezoterikus hagyományokban. Swedenborgot a „legerősebb férfinek” nevezte, Sámsonnak, „kinek lenyírta haját az Egyház”.[\[53\]](#) De ő is kifogásolta, hogy Swedenborg nem ismerte fel az ellentétek dialektikus kapcsolatát: a *Menny és Pokol házasságát* Blake többek között éppen Swedenborg teológiájának, konkrétan a *Menny és Pokol látottak és hallottak szerint* című műve korrekciójaként írta, mert látásmódját ebben a versében Paracelsus és Böhme világmagyarázatának gyenge utóérzésekként határozta meg.[\[54\]](#)

1757-ben, véletlenül éppen abban az évben, amikor Blake született, játszódott le Swedenborg sorsfordító élménye: látomásában megtapasztalta az Utolsó Ítéletet, s ezt követően megalapította az Új Jeruzsálem Egyházat. Az angliai swedenborgiánus Új Jeruzsálem Egyházát 1787-ben létesítették Londonban. A hittételek megfogalmazására összehívott konferencián 1789-ben Blake is részt vett feleségével együtt, s mindketten aláírták a konferencia által elfogadott swedenborgiánus manifestumot. A manifestumnak két olyan hittétele volt, amelyet Blake élete végéig magáénak vallott és műveiben fennen hirdetett:

„[...] minden olyan hit és vallási gyakorlat, amely nem Jézus Krisztus felé, az Istenember voltában [*Divine Humanity*] egy Isten felé, hanem egy láthatatlan és felfoghatatlan Isten felé irányul,

közvetlenül arra szolgál, hogy aláássa a Szent Igét, és minden spiritualizmusától megfossza az Egyházat.

[...] az Úr Jézus Krisztus, a Megváltó az egyetlen Isten Földön és Mennyben és embervoltában isteni.”[\[55\]](#)

Henry Crabb Robinson megkérdezte Blake-et 1825 decemberében, mi a véleménye az akkoriban széles körben tárgyalt kérdésről, Istennek tekinti-e Jézus Krisztust. Blake gondolkodás nélkül azt válaszolta: „Ő az egyetlen Isten.” Majd hozzátette, „az vagyok én is, akárcsak Ön.”[\[56\]](#) Vagyis Blake hite az emberben oly szélsőséges, hogy egyenesen tagadja az emberi valóságtól független, transzcendens Isten létezését.

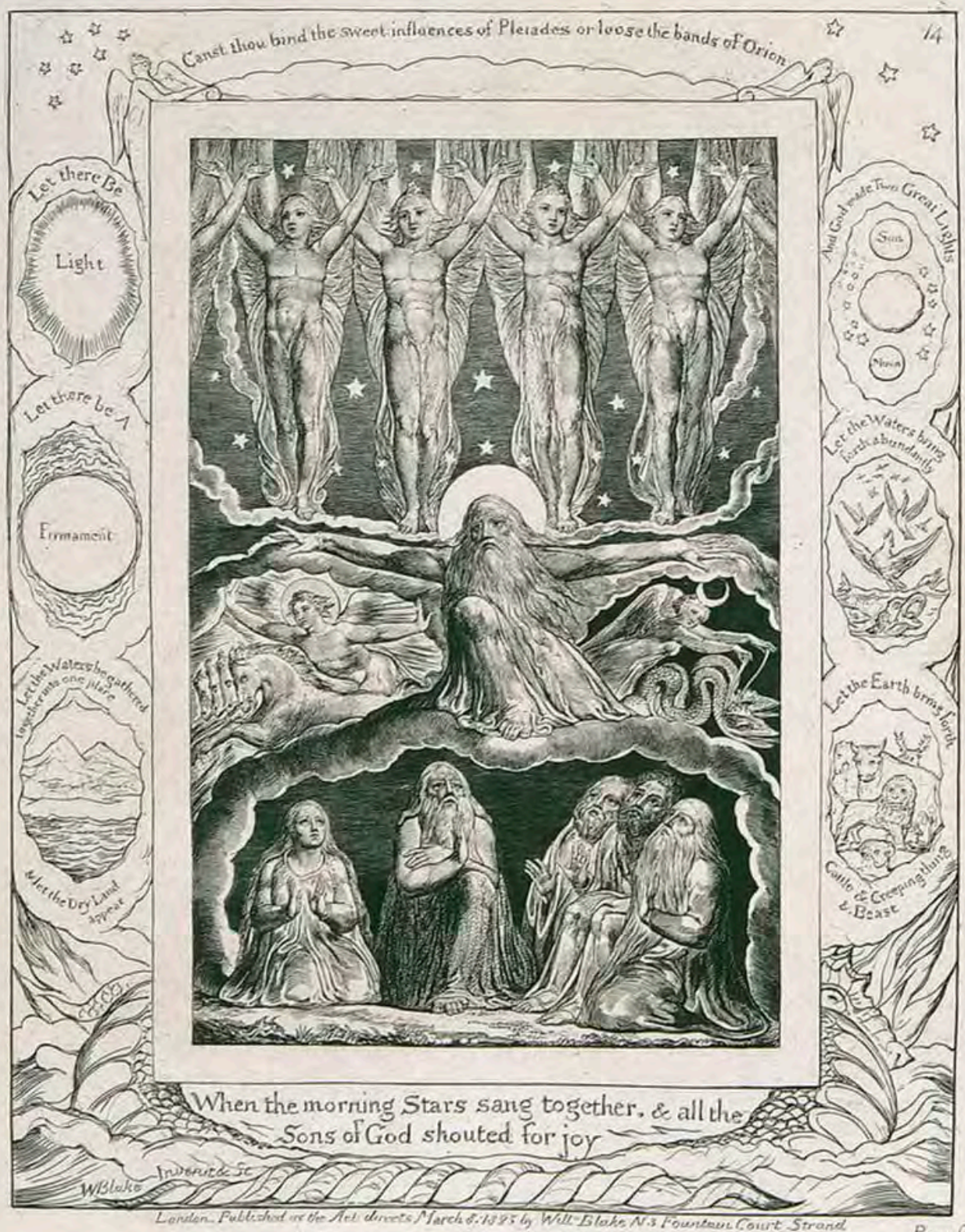
„Egyedül a szimbolikus Jézus, az 'Istenember' képes egyszerre láthatóvá tenni az egyetemet és az egyedit, s az azonosulási vágy vele az egyetlen remény, hogy az egyedi formák közötti harmonikus egység helyreállhat. Ezt a harmóniát Blake úgy gondolta el, hogy az nem szünteti meg a sokféleséget: „... az Isten / ember, aki az egyedüli általános és egyetemes forma, / minden egyéni arc feléje törekszik, őt keresi szeretettel és együttérzéssel. / Minden átfogó és általános elv a jóakarattól való, / aki megőrzi az apró egyedeket, minden egyest saját individualitásában.”

Az Istenember, vagyis Jézus az egyetlen univerzális forma/idea, s minden más idea a szeretet által érintkezik vele.”[\[57\]](#)

Blake Krisztusának az egyik leggazdagabb ábrázolása a Jób könyvéhez készített illusztrációsorozat 14. metszete. A margón a bibliai teremtéstörténet hat epizódja látható, a

metszet belső mezőjén pedig a misztikus ekstázis pillanatában Jób előtt feltárul a teremtés isteni rendje s egyben az emberben örökké működő teremtetőerő dinamizmusa. A középpontban a keresztre feszített Jézus látható, aki egyben az Atya is, karjai átfogják az ellentéteket: az Apokalipszis négy lován szárnyaló napkorongos Apollónt s a másik oldalon a holdsarlós Dianát, aki kantáron két sárkányt vezet. Az alsó mezőben Jób látható, jobbján felesége, balján a barátai. Istennek, Krisztusnak és Jóbnak az arca azonos: a szentháromság eszméje Swedenborg nyomán Krisztusban testesül meg. Az emberi látásmód pedig újra rátalált a mindenegységre, a teljességre: a metszeten organikusan összekapcsolódik az érzékelés (Jób), az érzelmek (Diana), a ráció (Apollón) és a képzelet/a misztikus intuíció (Jézus).

Az illusztráció-sorozat egyik legérdekesebb kérdése Jób feleségének jelenlétére vonatkozik. A bibliai Jób történetben a feleség egyetlen versszakban szerepel (39,9), majd teljesen eltűnik a szövegből. Elképzelhető, hogy az Istenember és az isteni teljesség felé igyekvő ember közé kapcsnak Blake be akarta iktatni a végtelen szeretetet. Fontosnak tartotta a feminin és a maszkulin látásmód összekapcsolását, a Logosz és a Sophia egységét a kreatív világértelmezésben.

„A művész tragédiája mindenképp tragédia marad”, idéztem Blok egyik naplőbejegyzését 1918-ból. A művész tragédiája talán abból adódik, hogy ki kell kapcsolnia személyes ítéletét, ha meg akarja hallani a „zenét”, ha a káoszban fel akarja ismerni a Szépség megmutatkozásait. Keats egyenesen azt állítja, hogy a műalkotás megteremtésének sikere, a mű „intenzitása” attól függ, mennyire képes a költő megszüntetni saját egyéniségét, mennyire rendelkezik az önköltő „negatív képességgel”, ugyanis „az igazi költőben a Szépség minden más megfontolást megelőz, jobban mondva megszüntet minden más megfontolást.”^[58] A személyiségnek ezt az önként vállalt kioltását a teológiai terminusokban még igen gazdag romantikus elméleti írásokban gyakran hasonlították Krisztus önfeláldozó gesztusához a filippibeliekhez írott levél egyik szakasza alapján: „önmagát megüresíté, szolgai formát vévén föl, emberekhez hasonlóvá lévén.” (Fil. 2,7) Blake legkidolgozottabb szövege a költészet mibenlétéről és a költő természetéről a *Milton* című költemény, melyben példaképének költővé érési folyamatát írja le. Mikor Milton kész elkezdni küldetési munkáját, így jelenti be indulását: „Az én célom, hogy a halál megvetését tanítsam és / Magunk bátor és méltóságos eltörlését... ímé jövök, önsemmisítőn, Ihlet fölségében”.^[59]

Blok Jurij Annyenkovnak, a *Tizenketten* illusztrátorának így fogalmazta meg a Krisztus-ábrázolással kapcsolatos bizonytalanságát: „Az egészet újra megnéztem, néztem, néztem, s hirtelen eszembe jutott: Dürer... Krisztusa”.^[60] Reeve szerint Blok az 1500-ból való „Önkép prémes kabátban” című festményre célt. Dürer a középkori ikonfestészet Krisztus-ábrázolásához igazodott: a férfi szimmetrikus arca, a nézőre koncentráló tekintete, áldásra emelt keze Krisztust idézi meg. Blok maga is gyakran azonosította verseiben a művészt Krisztussal.

*Oroszország, ó, Oroszország,
Szélfúttá dalaid, nincstelen,
Süppedt kunyhóid, könnyes orcád,
Akár az első szerelem!*

*Nem tudlak szánni! A keresztet
Vállamra emelem, megyek...
Add hát boszorkánymestereknek
Haramia-szépségedet.*

(Lator László fordítása)

Krisztus alakja Blake, illetve Blok költészetében egyszerre sugall esztétikai és morális célzatosságot. Az isteni teljesség egyetlen megtapasztalható formájaként Krisztus „az univerzális forma, amely minden partikuláris formát tartalmaz, az univerzális képzelet, amelyen át az ember képes meglátni a valóságot, és az isteni princípium, mely egyrészt jelen van az ember lelke legmélyén, másrészt képes átalakítani erkölcsi világát, hogy elhozza számára a megváltást.”^[61] Ugyanez a szimbolikus erőter veszi körül száz évvel később Blok sejtelmes Krisztusát, aki a zászlót magasba emelve a tizenkét vörösgárdista/apostol előtt halad, s akinek alakját ugyanaz az esztétikai és morális aura veszi körül, mint Blake Jézusát. Egyszerre utal az emberi gondolkodás kreativitására és az ember morális értelemben vett képességére, hogy a káoszból kiemelkedve a

jót, a rendet szolgálja. 1909 szeptemberében Blok levélben írja: „A művészet az alkotó szellem, amely formába rendezi a káoszt.” Pár nap múlva naplójába jegyzi: „A művészetben a forma az esszencia, a kreatív rend.”^[62]

^[1] Alekszandr A. Blok: *Szobranyije szocsinyenyij*. 1–8. Hud. Lit-ra, 1962. 8, 293.

^[2] A Google Ngram angol szövegkorpusza azt mutatja, hogy körülbelül 1690 és 1780 között Newton volt a legtöbbet emlegetett szerző az angol irodalomban, aki a később kultikussá váló Shakespeare-t és Miltont is megelőzte a hivatkozások száma szerint. Zemplén Gábor: „A tudomány és a próza a 18–19. században”. *Az angol irodalom története: 1640–1830, 2. köt.* Szerk.: Komáromy Zsolt, Gárdos Bálint, Péti Miklós. Kijarat Kiadó, 2021. 2. 168–176. 170.

^[3] „Gyakorlati téren az értelem erőtlennek bizonyult a szenvedélyekkel és az érdekekkel szemben, a francia forradalom által felmagasztosított észuralom pedig az esztelenség és az erőszak vak káoszába torkollott.” Vlagyimir V. Szolovjov: *Előadások az Istenemberségről*. Ford.: Farkas Zoltán. Máriabesnyő, Attraktor Könyvkiadó, 2014. 147.

^[4] Basil Willey: *The Eighteenth-century Background: Studies in the Idea of Nature in the Thought of the Period*. Chatto & Windus, 1950. 168.

^[5] Viktor M. Zsirmunszkij: *Nemeckij romantizmus i szovremennaja misztyika*. Szent-Pétervár, 1814. 198–199.

^[6] Vera Serdechnaia and Evgenii Szerdechnyi: „The Reception of Blake in Russia and the USSR”. Sibylle Erle and Morton Paley (eds.): *The Reception of William Blake in Europe* 2 vols. Bloomsbury Academic, 2019. Vol. 2. 501–532. 503.

^[7] William Blake: *Künstler, Dichter und religiöser Schwärmer*, Vaterländisches Museum, 1811. 2, 107–136.

^[8] Andrej Belij eredeti neve.

^[9] Blok 1965, 7, 44–45.

^[10] Idézi Gyöngyösi Mária: „Alekszandr Blok líra- és művészetfelfogásáról.” *Filológiai Közöny* 68/3 (2022), 20–31.

^[11] William Blake: *Versek és Prófeciák*. Európa Könyvkiadó, 1959. 295.

^[12] David V. Erdman (ed.): *The Complete Poetry & Prose of William Blake with a Commentary by Harold Bloom*, Anchor Books, (1965) 1988. 274.

^[13] L. Bakcsi György: *Blok világa*. Európa Könyvkiadó, 1978. 180–186.

^[14] Bakcsi György fordítása, Bakcsi 186.

^[15] Idézi Franklin D. Reeve: *Aleksandr Blok: Between Image and Idea*, [Columbia University Press](#), 1962. 209, 210.

^[16] Alekszandr Blok *Válogatott művei*. Európa Könyvkiadó, 1972. 393. Recski Ágnes fordítása.

^[17] Blok 1972, 396.

^[18] Blok 1972, 377–8.

^[19] Blok 1972, 412.

[20] Idézi Sergei Hackel: *The Poet and the Revolution – Aleksandr Blok's „The Twelve”*. Oxford University Press, 1975. 45, 48, 27.

[21] Gyöngyösi 2022, 29.

[22] Gyöngyösi 2022, 29.

[23] Platón: *Szókratész védőbeszéde* 40ab.

[24] Blok 1972, 382. Várady László fordítása, kis igazítással.

[25] Erdman 565–566.

[26] Blok 1972, 647–648, 650. Az idézetek a *Jelenésekből* valók.

[27] Jel 21:2.

[28] Farkas Zoltán: „Szolovjov az emberibb emberért”. Szolovjov 2014. 178–173. 174.

[29] Dukkon Ágnes: Vlagyimir Sz. Szolovjov, Vigilia 1980/2, 77–79. 78.

[30] Farkas Zoltán: *Vlagyimir Szolovjov*. Attraktor Könyvkiadó, 2012. 178.

[31] Dévény István: Szolovjov és a világ vége. Holmi9/2, 1997. 204–215. 209.

[32] Farkas 2012, 19–120

[33] Dévény 211.

[34] Szergej M. Szolovjov: *Vlagyimir Szolovjov, Zsizny i tvorcseszkaja evolucija*. Reszpublika, 1997. Idézi Irina Danilova: „Connexion mystérieuse: Emanuel Swedenborg et Vladimir Soloviov”. *Slavica Occitania* 49/2019. 145–154. 147.

[35] Danilova 148.

[36] Szolovjov ifjúkori jegyzete, idézi Danilova 146.

[37] Danilova 152.

[38] Emanuel Swedenborg: [*The Secrets of Heaven*](#) in 2 vols. Vol 1, #5711

[39] Andrej Arieu: „The Intelligentsia without Revolution: The Culture of the Silver Age.” In Dmitri N. Shalin, 1–27. 14.
https://digitalscholarship.unlv.edu/russian_culture/14

A Blok-idézetet lásd Blok 1962, 5. 426.

[40] Blake: *Az Utolsó Ítélet víziója*. L. Péter Ágnes (szerk.): *Angol romantika: esszék, naplók, levelek*. Kijarat, 2003, 132. Fordította László Noémi.

[41] Angolul először 1948-ban *Lectures on Godmanhood* címen jelent meg Peter Zouboff fordításában, majd 1995-ben Boris Jakin, a fordító a terminus angol nyelven elfogadott megfelelőjét használta, amikor *Lectures on Divine Humanity* címen adta közre Szolovjov előadássorozatát. Blake is a *Divine Humanity* kifejezést használja Krisztus meghatározására.

[42] Kiss Lajos András [Szolovjov a gonoszról](#) c. esszéjében Martin Heidegger legendás mondatára hivatkozik: Már csak egy Isten menthet meg bennünket.”

[43] Hajnády Zoltán: „Sophia és Logosz” Debreceni Szemle2. sz. (2007), 174–184. 178.

[44] Farkas 2014, 180.

[45] Hajnády Zoltán: „Szakrális és démonikus nőalakok orosz poétikai kontextusban”, *A női dimenzió*, 2021/Tél, 1/1. 64–76. 71.

[46] Idézi Dukkon Ágnes: *A veszélyes szépség útjain – Eszmék, témák, kapcsolatok a klasszikus orosz irodalom világában*. L'Harmattan Kiadó, 2021. 254.

[47] Hajnády 2007, 179.

[48] Bakcsi 34.

[49] Idézi Hajnády 2007, 183.

⁵⁰ Idézi Hajnády 2007, 182.

[51] Idézi Bakcsi 186.

[52] László Noémi fordítása, Péter 2017, 53.

[53] Blake: *Milton* 22. lap. 50. sor. Erdman, 117.

[54] 21. lap, Erdman 43, Blake 1959, 172–173.

[55] Idézi Damrosch 281. Péter 2017, 39.

[56] Teológiai körökben heves vita zajlott a Szentháromság tanáról, miközben egyre nőtt az unitárius látásmód híveinek száma.

[57] Péter Ágnes: ... *ezentúl egybeforr ég, föld s pokol...William Blake illusztrációi a Jób könyvéhez*. Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2017. 78. Blake: *Jerusalem* 38 [41] 119–123, Erdman 185.

[58] *Keats levelei*. 2., átdolgozott kiadás. Vál., ford.: Péter Ágnes. L'Harmattan Kiadó, 2010. 47.

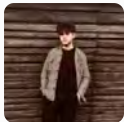
[59] Blake 1959, 268–269. Fordította Tóth Eszter.

[60] Reeve 211.

[61] Leopold Damrosch Jr.: *Symbol and Truth in Blake's Myth*. Princeton University Press, 1980. 280.

[62] Sloane A. David: „Aleksandr Blok's Cycle 'O Čem Poet Veter': Symbol and Allegory”. *The Slavonic and East European Review* 31/1, 1987. 20–33.

kép | perplexity.ai

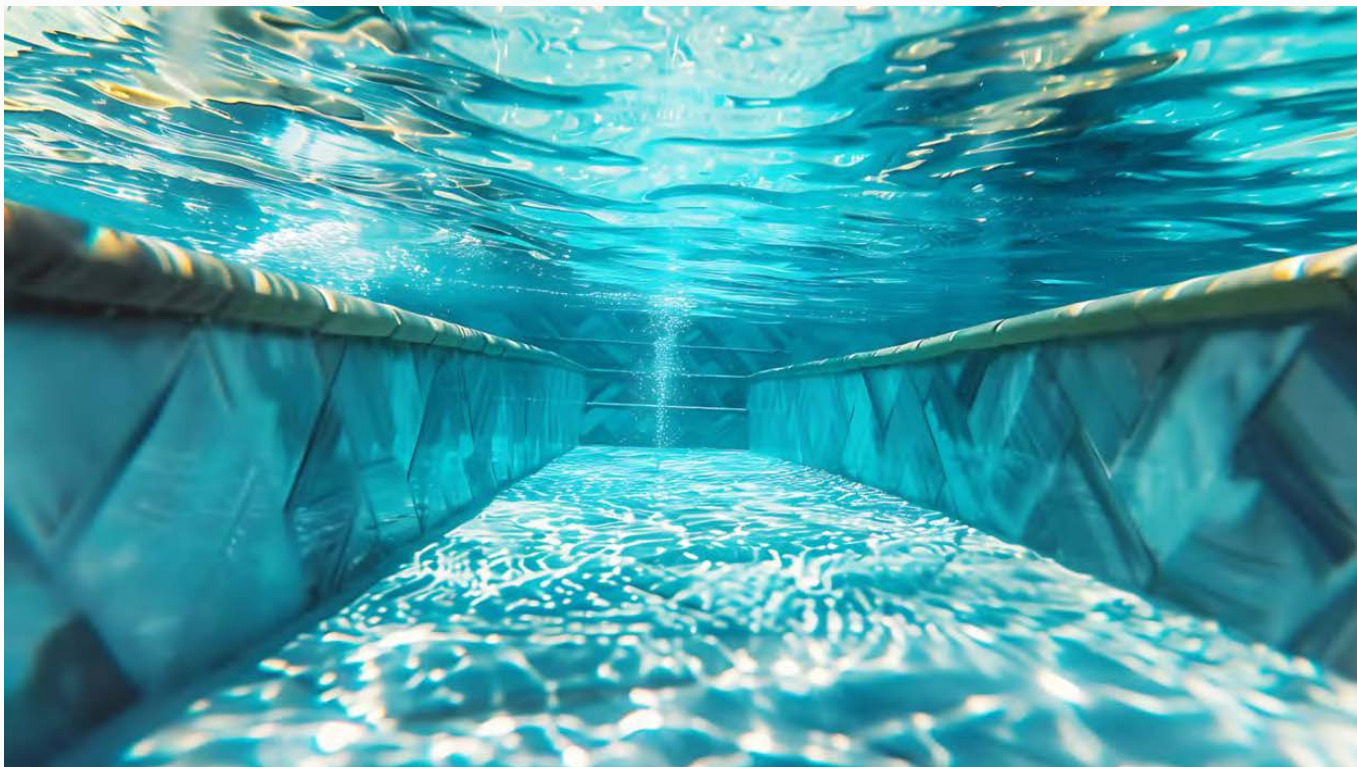

Szerző
Gyetvai Balázs

Dátum
2026. szept. 14.

VERS

KLÓR-APÁLY

a medencék alatt utcák
klórból épültek

reggelre a csempék közé
só nő
fehér idegrendszer

lépcsőházakban víz csorog
a szőnyegek alatt
keskeny dagály

az öltözőszekrények mélyén
nedves törölközők lélegeznek

mindenki csak áthalad
úszósapkában
összeszorított szájjal

a mélyvíz felől néha
felúszik egy név
habos betűkkel
aztán a vízsűrők lenyelik

kint a hullámgép indul
a panelházak ablakai egyszerre rebbennek
akváriumba zárt kopoltyúk
talpad alatt két méter víz
számolod
hány levegővétel fér még
a testedbe

a rajtkövön állsz
nem ugrasz
csak nézed
ahogy az óceán lassan
felveszi az uszoda alakját

kép | vecteezy.com

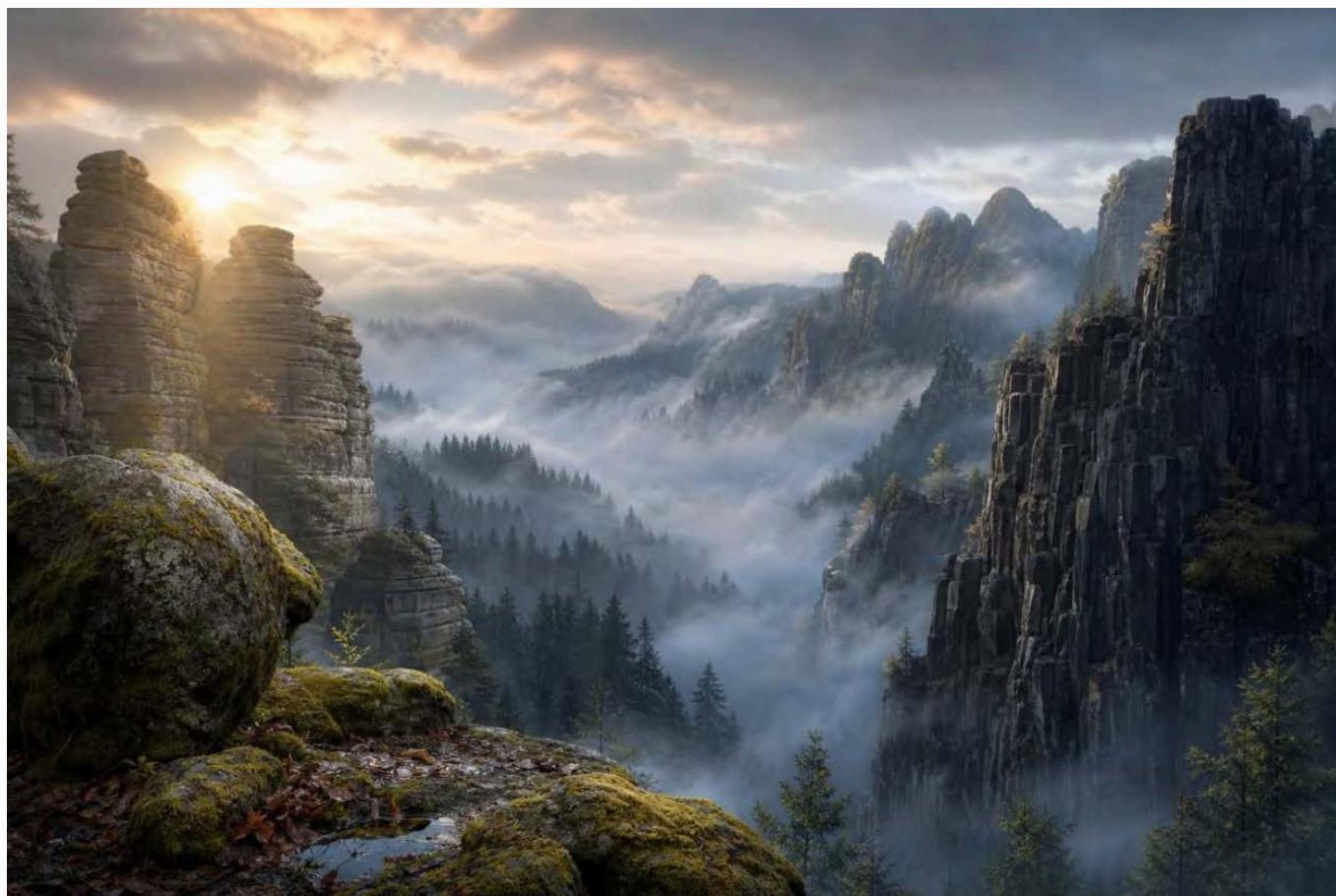

Szerző
Sebő Péter

Dátum
2026. szept. 15.

PRÓZA

FLUORESzcENCIA

„Különféle utakon járnak az emberek. Aki nyomon követi és összehasonlítja ezeket az utakat, különös alakzatokat lát majd születőben; alakzatokat, amelyek mintha csak a nagy titkosírás részeit képeznék, amelyeket mindenütt látunk: a szárnyakon, a tojáshéjakon, a felhőkben, a hóban, kristályokban és kőképződményekben, a fagyó vízen, a hegyek, növények, állatok, emberek belsejében és külsején, az égbolt fényeiben, a szurok- és üveglapokon, ha megérintjük vagy dörzsöljük, a reszelékben a mágnes körül és a véletlen különös egybeeséseiben. Bennük sejtjük a kulcsot, a nyelvtant eme csoda-íráshoz; csak hogy a sejtelem önmagában nem akar szilárd formákba illeszkedni, és szemlátomást nem akar magasabb rendű kulcs lenni.”
(Novalis)

Ahol a szél a bazalt- és homokkősziklák között elcsendesül, s a fenyvesek zúgása is megszeli, ott kezdődik a romantika világa. A vadon egyik utolsó európai menedékén a kréta kori homokkővet a harmadidőszakban áttörte a vulkánosság, így került egymás mellé a bazalt és tengeri üledék. De a reggeli köd válogatás nélkül simul a sziklákra. Amikor a tárgyak már elvesztik

szöglezettségüket, de a köd még nem itatja át őket teljesen, akkor érezzük igazán, hogy a szavak nem jelentik, csak tapintják a világot.

a ködben lakozik

Kamaszkorom óta hordoztam magamban ezt a tájat. Mint vágyat, s nem mint emléket: azt a végtelen csendet, amit Caspar David Friedrich festett meg a *Vándor a ködtenger felett* vásznára. A hegyek felett hömpölygő ködből születik meg maga a táj. Amikor először láttam a képet, megéreztem valamit: ha a határtalan kék köd feloszlik, és a mögötte lévő sziklák, völgyek láthatóvá is válnak, az a látvány csupán felszín, forma, elnevezhető tünemény marad. Tudtam, hogy egyszer én is szeretnék így, háttal állva a világnak megnézni ezt a tájat. Ahol az igazi végtelen nem a köd mögött rejtőzik, hanem magában a ködben lakozik. Ha belélegezzük, mintha a múlt maga szállna belénk, és a csend is hajszálnyival közelebb húzódik hozzánk.

Caspar David Friedrich 1819-ben egy másik állványt is felállított a műtermében, és festeni kezdett egy nagy szikla mellett álló görbe törzsű, részben már korhadt, de még élő tölgyet, fenyőket, két férfit és egy vékony arany újhódat. Pontosan tudhatta, hogy nem csak egy képet fest. A két vándor a sziklás ösvényen, a két tisztos drezdai polgár, ónémet viseletben, hosszú köpenyben és svájcisapkában, a gondolkodó emberiség két fele is lehetne.^[1]

Amikor a festmények készültek, már szinte feledésbe merült, hogy a fiatal Novalis 1800 körül – amikor a Freibergi Bányászati Akadémián tanult, majd szász bányászati tisztviselőként – ugyanezekben a szirteken lépkedett. Talán ő volt az első, aki meghallotta a kőzetrétegek hallgatását, s aki a bányatárók sötétjéből a csillagok felé törekedett. Nappal tudósként és tisztviselőként a kréta kori homokkő és a vulkáni bazalt rétegeit lajstromozta, tanulmányozta az ott található ásványokat, tervezte a barnakőszénbányák működését. Esténként ugyanezen a tájon bolyongva az éjszaka hídjain, a lélek misztikus utasaként sétált át a transzcendenciába. Az ő lábnyomát is szerettem volna megtalálni az Elbai-homokkőhegység sziklavilágában.

A Bagoly és a Holló

A tavalyi nyár végén Bad Schandau közelében értem el a német–cseh határt. A hegyek között ott bujkált a kora őszi nyirkossága, esténként már leszállt a köd a völgyekbe és megmaradt szinte egész délelőtt, elmosva a határokat országok, földrajzi régiók és korok között. A határkövek közelében, egy szakadékkal szegélyezett tisztáson öreg, beszakadt bányatároló bejárata feletti szirtfokon láttam meg őket.

emberi nyelven

A mohaborította homokkő tompította lépteimet, a köd pedig különös, lebegő akusztikai tölcserként hozta felém a hangjukat. Egyikük egy száraz fenyőágon ült: hatalmas, borzas tollú Holló, szeméből az éjszaka mélysége sugárzott. Vele szemben, a szürke bazalttömb éles peremén szikár, tömör tartású Bagoly gubbasztott. Nyugodtan, szinte mozdulatlanul álltak a mélység felett, mintha a hegy maga szülte volna őket, s emberi nyelven beszélgettek.

Otthagytam az ösvényt, s hátamat a hideg sziklafalnak vetve hallgattam őket. Nem volt bennem semmi kételkedés vagy csodálkozás – a szkepszis amúgy is csupán a riadt elme erőlködése, hogy rendet vágjon abban, amit nem bír felérni.

Láttam, ahogy a bazalttömb előtt a földön megcsillan a napfény valamin. Persze a két madár már sokkal előbb észrevette. Nekik élesebb a szemük. Jól fejlett fluorit ikerkristály csillogott a földön: áttetsző, zöldes-ibolyaszín fénnel, szabályos köbös lapokkal.

– Fluorit... – mondta a Holló. – A régi bányászok 'Flußspatnak' hívták, mert segít megolvasztani a rideg ércet. De nézd a formáját! Kocka. A természet itt nem improvizál. Rácsba szedi magát a sötétben is.

– Egy kristályos kocka a határvonalon – válaszolt a Bagoly. Sárga, mozdulatlan szembogara megrebbent. – A súly, a haszon és a rend egyetlen kőben találkozik.

– Egy szarka hagyatéka lehet – folytatta tovább a Bagoly, és lereppent a kristályhoz a földre. – A fluorit nem a bazaltban keletkezik. Itt, a homokkő repedéseiben találunk ilyet. Akkor kristályosodott ki, amikor a forró, ásványi anyagokban gazdag vizek átjárták a kőzetet. Valaki idehozta.

– Pont egy szarka? – kérdezte csodálkozva a Holló.

– Miért ne? – mondta a Bagoly, s közben visszarepült a sziklára. – Megcsillan, kocka alakú, lila. Elég ok egy szarkának.

A Holló pillanatig hallgatott, majd félrebillentette a fejét.

– Akkor nem a helyén van.

– Éppen ezt mondom.

– És mégis itt találtuk – felelte a Holló. – Talán a dolgok nem ott laknak, ahol megszülettek.

A Bagoly szeme megvillant.

– Ahol megszületik valami, és ahol otthonra lel, az nem ugyanaz.

– Emlékszem, amikor Novalis még erre járt. Láttam is őt egy tavasszal. Ahogy tanulmányozta az ásványokat itt a környéken, a kökörcsinek virágkelyhei mind őfelé fordultak, mintha hazatérőként köszöntnék – folytatta a Holló, s megtisztogatta egyik szárnytollát.

A Bagoly merev szemmel nézett rá.

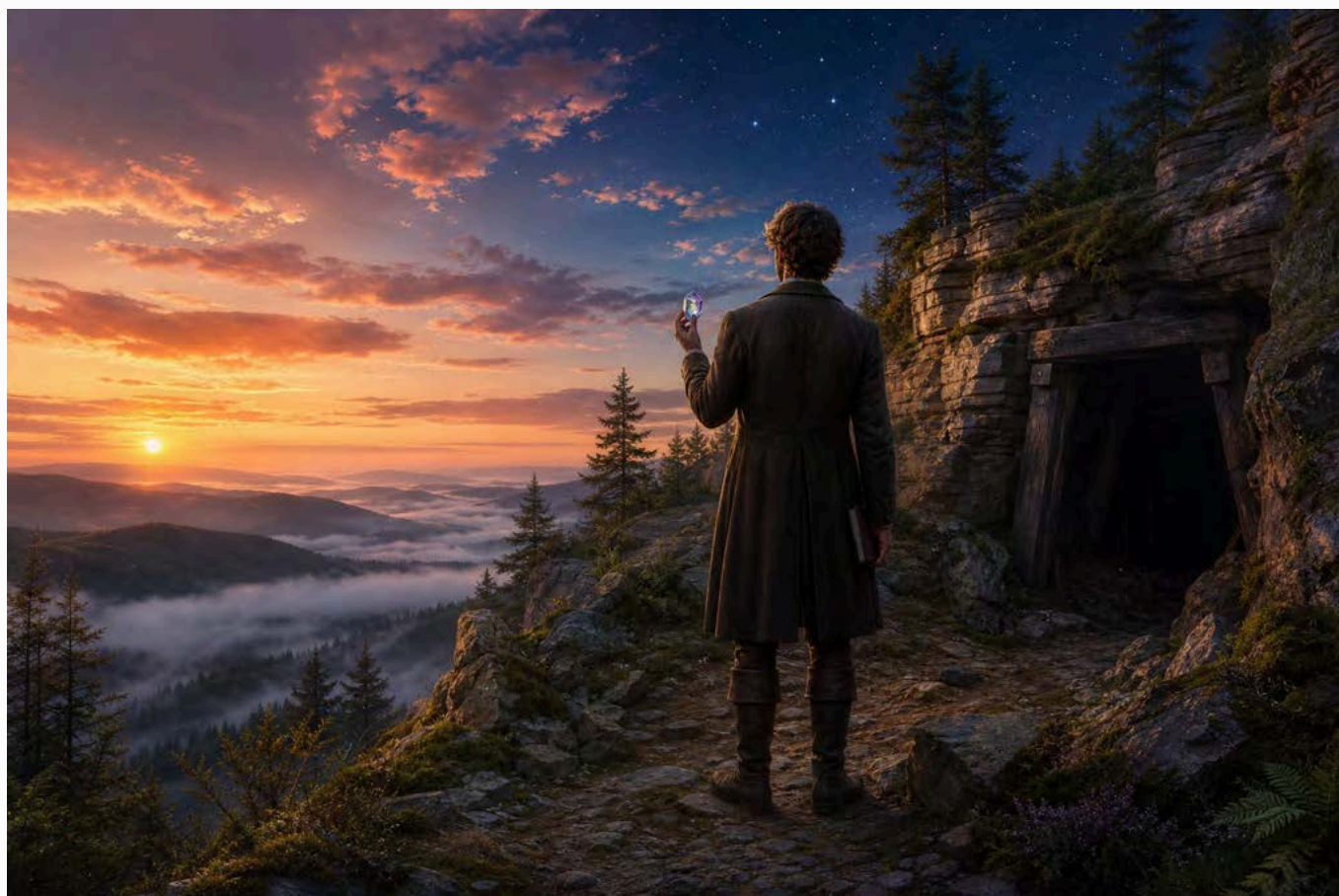
– Tudom, hogy öreg vagy, de annyira azért mégsem. Biztos összekeverted valakivel. Minden hivatalnok egyforma.

A Holló egy ideig hallgatott.

– Lehet – mondta végül. – Lehet, hogy csak képzeltem.

Aztán a táró felé nézett.

– De nem is olyan lényeges. Attól még megtörténhetett. Úgy emlékszem, hogy hallgatta a szorb bányamunkásokat a táróban. Amikor a munkás azt mondta a közetrétegre: 'skała', a tisztviselő sziklának fordította. De a bányász a hegy élő testét értette alatta, míg a hivatalnok csupán a kőzet fejtendő köbméterét. És a költő megsejtette: mindketten elfedtek valamit. Hol lakik hát az igazság?

– Egyikük szavában sem – mondta a Bagoly mereven. – Vagy mindkettőben. A szó nem tapad a kőhöz – csak ráakad, mint a moha a karmaidra, ha leszállsz a földre. S ami a mohát megtartja, azt hívjuk igazságnak. De szerintem nem mindig segít a köd, ha igazságot akarunk, nem sejtelmet.

– De hát az maga a szellem szabadsága! – válaszolt a Holló, s kiterjesztette éjfékete szárnyát. – Te ködnek nevezed, én pedig a világ tágasságának. Nézd, nekem nagy szárnyaim vannak, nekem tér kell a repüléshez. Ez éltet. A világ nincs bezárva a szomjúságba, amivel keressük.

– Azt mondjuk: ez fluorit – felelte a Bagoly hűvösen –, mert passzol ahhoz, amit már tudunk a kövekről.

Mielőtt folytatta volna, az erdő felé fordította fejét, mintha ott keresne valamit.

– Te is elég jól repülsz a fák között.

– Nézd az ágakat – mondta a Holló. – Tartják és táplálják a levelet, s nem kérnek érte semmit.

– A levél is táplálja az ágat. Semmi sem tart meg ingyen. A fenyők örökzöldek, de azért hullajtják a régi tűleveleiket. Nem az elszáradt levél őrzi a fát, hanem amit növeszt helyette.

– A fa zöld marad. Elengedi, ami már száraz, hogy zöld maradjon, ami még hajt. Így a szó fényt bocsát a mélybe: nem azért, hogy megvilágítson, hanem hogy árnyékot vessen. Megóvja a világot attól, hogy meztelen legyen. Nem eltakarja, csak nem engedi, hogy egyszerre mindent lássunk.

– Mint a köd? – kérdezte a Bagoly.

– Mint a köd. És mint az a kristály ott lenni, a fluorit. Áttetsző mindkettő, mégsem látunk át rajtuk ugyanúgy. Nem ablak, amin akadálytalanul átnézünk. Inkább valami köztes: átengedi a világ fényét, de megváltoztatja, ahogyan látjuk.

– A nyelv híd, s én a pilléreit mérem. A mintázatot keresem. Ami talán nem szép, de igaz.

– Nem szép, mondd... – suttogta a Holló, s közelebb lépett a szikla széléhez. – Pedig épp ez a legszebb. A nyelv nem azért rejt, mert hiányos, hanem mert teljesebb nálunk, összetartja a létezés, miként a szeretet.

A Bagoly hosszan hallgatott. A sziklán ülve nézte a völgyből felszálló ködfátylat.

– Az erdő számunkra otthonos és menedék – mondta a Holló, s a sűrű felé nézett. – De nézd az embert: ha eljön az este, ugyanattól a fától már megretten.

– Mert azt hiszi, a sötétséggel a fák is megváltoznak – bólintott a Bagoly. – Pedig az erdő pontosan ugyanaz marad. Csak ők költöztetik bele a saját sötétségüket.

– És ahogy az erdőbe, úgy belénk is a saját démonaikat költöztetik – mondta a Holló, s fekete szárnyát közelebb húzta testéhez. – Írnak rólunk és a harcainkról mesélnek. Háborúságot hazudnak közénk, mert azt hiszik, akik másképp látják a világot, azoknak le kell győzniük egymást. Azt hiszik, az éjszaka el akarja nyelni a nappalt, a karom háborút akar a szárnnyal. Nem értik, hogy a sötétség és a fény nem ellenségek, hanem egymás határai.

– Mert az ember a saját belső háborúját látja mindenben – bólintott a Bagoly. – Számukra a különbség: viszály. Számunkra kétféle nézés ugyanarra az ágra. A létezés két koordináta rendszere. Ők a győzelmet keresik, mi a megértést.

A Holló a nagy szikla mellett álló görbe törzsű odvas tölgy felé pillantott.

– Te faodvakban laksz – mondta a Holló. – Belülről ismered a fát. Tudod, hol fut a kéreg alatt a kambium, merre viszi a vizet a xilém, hogyan rakódnak egymásra az évgyűrűk. Ha valaki, hát te igazán érted, mi a fa.

– A fa anatómiai szerkezete valóban jól leírható – felelte a Bagoly. – A sejtek, szövetek és évgyűrűk rendje sok mindent megmutat. Igen, belülről ismerem a fát.

Aztán egy pillanatra elhallgatott.

– Belülről ismerem a fát – mondta most már halkabban. – Tudom, hogyan épül fel. De minél mélyebbre látok benne, annál kevésbé tudom megmondani, hol kezdődik az, amit fának nevezünk.

– A küszöb maga a megértés – felelte a Holló. – Nem az, amit birtoklunk, hanem amit csendben átlépünk. Mindegy, hogy számba vesszük a köveket vagy lelket lehelünk beléjük: a határvonalon találkozunk. Ott, ahol az éjszaka fénye és a nappal homálya összeér.

– Mi madarak tudjuk, hogy kell egy kis mértéktartás – mondta a Bagoly. – Különben repülés közben lezuhannánk. A szárny nem attól tart fenn, hogy mindent akar, hanem attól, hogy tudja, meddig feszülhet. Persze, az ember nem tud repülni.

– Talán éppen ezért harcol annyit – felelte a Holló. – Nem érzi a levegő súlyát a szárnya alatt, és nem tudja, hol van a pont, ahol már nem emelkedik tovább, csak zuhan.

A Bagoly lassan bólintott. Ismét lereppent a földre és csőrébe vette a lila fluoritkristályt. Mérlegelte egy pillanatig, majd visszatette a határkő tövébe és visszarepült a sziklájára.

– Nem a mi nyelvünk ez – mondta halkan a Bagoly. – De elismerem: ha egy kép mögött valódi összefüggés rejlik, az nem válik hamissá csak mert nem egyenletben fogalmazták meg.

– Tudod, Bagoly, sem a szó, sem a szem, sem az emberi tudomány képletei nem tudják csupaszon lefotózni és elemzés alá vetni a világot. A lényeg mindig háttal áll nekünk.

A Holló már kitárta a szárnyát, de nem repült el. Még visszánézett a lila kristályra.

– Talán Novalis értette ezt a legjobban.

– Vagyis? – kérdezte a Bagoly.

– Hogy a világot nem újabb nevekkel kell meghódítani. Nézd ezt a fluoritot: tudjuk, miből van, mégsem tudjuk, miért képes megérinteni bennünket.

– Lehet, hogy éppen ez a tudás határa – mondta a Bagoly.

– Én másképp mondanám – szólta ismét a Holló. – Amit már ismerünk, még maradhat titokzatos. Hogy a világ, ha olvassuk és közel hajolunk hozzá, olyanná váljon, mint a köd köröttünk. Hogy megőrizze az ismeretlen méltóságát, és megmutassa a végesben a végtelen távlatát.

Aztán elrugaszkodott a szikláról, a köd egy pillanat alatt körülölelte fekete alakját, s már csak a hangja érkezett vissza a szakadék felől. A Bagoly kitárta széles, puha szárnyát, és hangtalanul szállt el a bazaltról, belekeskenyedve a szürkésfehér ködtengerbe.

A nyelv, amelyről beszéltek, csenddé lett. Olyan mély, alázatos csend volt ez, amelyet csak a több millió éves kőzetek ismernek. Lassan lépkedtem előre az ösvényen. Amikor odaértem a

határkőhöz, már nem volt ott senki. Csak a két szikla állt a szakadék szélén. Az egyik sötét, erdei mohával borított homokkőtömb volt, amelyből egy kiszáradt fenyőág nyúlt ki a mélység felé, mint valami szárny. A másik szürke, egyenes tartású bazalttömb. A bazaltszikla tövében csillogott a lila fluoritkristály – s mellette, az avarra hullva egy éjfekete, bársonyos hollótoll feküdt, amin még mindig a reggeli pára apró vízcseppjei gyöngyöztek.

Felemeltem a kristályt – hideg volt, mint maga a logika. Mellé simítottam a tollat a tenyerembe, óvatosan a zsebembe csúsztattam mindkettőt, és elindultam lefelé a völgybe. Hosszú még a mai napra kitűzött út. Hallgatásom súlya mérte fel a tájat. Az út során ráébredtem, hogy mi, emberek olyanok vagyunk mintha egy foncsorozott üveg belsejében állnánk. S ha a nagy megfejtési vágyásban benézünk a tükör mögé, zavarunkban nem látunk ott semmit. Olyan kéjes öröm volt ez a felismerés, amelyet csak az érez, aki feladja a kényszert, hogy a tükör mögé tekintsen, s megengedi a világnak, hogy a felszínén is csodálatos legyen.

teljesen jelentéktelenek

Ahogy a fenyves homályos ösvényén lépkedtem, a kristály hidegen feküdt a tenyeremben, a hollótoll pedig selymes volt, mint a beköszönő sötétség maga. Már elértem a Hřensko feletti erdőséget, amikor Borges novellája jutott eszembe a két rivalizáló teológusról. Ők csak odaát, a túlvilág határtalanságában döbrentek rá, hogy a földi gyűlölködés, a dogmatikus gőg és az összeecsapó elméletek a végtelenség szemszögéből teljesen jelentéktelenek – s hogy Isten szemében ők ketten egyetlen személyt alkottak.

Én szerencsésebb voltam náluk. Nekem nem kellett meghalnom, hogy megértsem: itt, a romantika szent földjén, a köd és a sziklák határán láthattam be, hogy a Holló és a Bagoly Isten szemében talán nem is különböznek. Ahogyan kétszázhuszonöt évvel ezelőtt a bányamérnök és a költő, aki a közetrétegek rejtjeleit olvasta, ugyanaz a fiatalember volt. Mondják, hogy az ég épp akkor irigyelte meg Novalis ragyogását, amikor itt járt, és rövidesen magához szólította. Nehezen tudom eldönteni, hogy ez a gondolat nagyon szép-e, vagy nagyon kegyetlen.

Talán ugyanezért az eldönthetetlenségért szeretem Novalis szövegeit. Áttetszőek, mint a köd és a fluorit: nem fedik el a világot, de nem is engedik, hogy átnézzünk rajtuk. És különös módon mértéktartóak is. Pedig a romantikáról gyakran éppen az ellenkezőjét gondoljuk: túláradónak, határtalannak, a mértéket elutasítónak véljük. Novalisnál azonban a végtelen mintha éppen attól válna érzékelhetővé, hogy a mondat nem akarja birtokba venni.

Eszembe jutott az is, hogy maga a fluoreszcencia szó is a fluorit nevéből született. Stokes 1852-ben erről az ásványról nevezte el a különös jelenséget, amikor a kristály a láthatatlan ibolyántúli sugárzásból látható fényt varázsol. Mintha a fluorit nem egyszerűen átengedné a fényt, hanem valami mássá változtatná, mielőtt továbbadja.

két alak

Aztán, anélkül, hogy bármi történt volna, a fluoritkristály hirtelen nehezebbé vált a kezemben. Nem a súlya nőtt meg – inkább a jelenléte. Felemeltem a szemem elé, és a felkelő hold felé fordítva belenéztem. Két alakot láttam rajta keresztül a lila ködben. Mintha a táj emlékezett volna rájuk. Két férfi az erdő szélén, háttal a világnak, szemközt az újholddal. Az egyik idősebb, botjára támaszkodva, a másik fiatalabb, nyugtalanabb tartással. Nem beszéltek hangosan, mégis hallottam őket – ugyanazzal a lebegő, tölcseyszerű tisztasággal, ahogy korábban a madarakat.

Nem volt bennem csodálkozás. Tudtam, hogy a fluorit nem kettőtörő kristály. Amit rajta keresztül láttam, nem lehet a fény csalóka játéka. A Bagoly és a Holló után már értettem: a táj nem ismétli magát, csak más formában mondja el ugyanazt.

Két férfi nézi a holdat

Éj fénye ragad a leveleken,
ágak csipkéje alatt
állnak ketten,
szemközt az újhold,
s otthona a csillagoknak.
Mögöttük az erdő sötétjében
denevérek szárnyzuhogása,
s a bagoly magányos kiáltása
fon selymet a csendbe.

Testvéreként nézik a holdat,
a fiatalabb bátortalanul kacag:
zsinórok nélküli bűbáj az ég változékonysága,
a csillagképek kifogyhatatlansága –
hol a holdkóros képzelet
kapcsol semmit semmihez.
A rended, bátyám,
bagolylepkék bolond bálja,

sírköve csak a zűrzavarnak.

Nézd csak!

– tekintete a hold arcába fúródik:

Karcsú sárga káprázata

egy meglelt régi tárgy,

mit nem kerestem soha.

Az idősebb hallgat,

karját botján tartva,

aranymetszést olvas a holdba,

mit álmodozók,

misztikusok, matematikusok

deres szeme látott,

rejtett reményt,

mely áttetszővé varázsolja

a szavak mögé olvasott álmot.

És ha mégis ez a rendje? – motyogja.

A fény, a gravitáció...

az értelem íve nem törhet meg.

Az univerzum,

a képletekbe foglalt harmónia,

a számok szimfóniája,

mely simogatással tölti meg

a csillagközi fagyot.

Nem, nem lehet,

hogyan a geometria

a pusztában bizonytalanságból

tanulta meg a tökéletes szépet.

Képletekbe foglalt muzsika?

Megcsal a füled,

s a szemed is, bátyám!

Mennyire más illat lehet ez:

súly a létezésben

– pátoz nélkül,

holdfény az éjszakában

– égi garancia nélkül,

felelősség

– érdem nélkül,

határozott irány

– végállomás nélkül.

Nézz a holdra,
sosem számolja pályáját,
arca sem törődik az optika törvényeivel.
Pitagorász térképe elszakadt világ,
üresség kongása öleli át.
Madárdalba álmodj inkább bizonyosságot!
Sem szó, sem szám, sem a tett
nem hidalja át a szakadékot,
mely a látvány s a szavak közé rekedt.
Hogy majd a tudomány,
logika, filozófia?
Csiklandozol bátyám!
Nézd,
simítom a fa kérgét,
ujjam a kéreg árkaiban jár,
te mégis a bordák mögött,
molekulák lidérc táncában,
tán még beljebb
szeretnéd látni a lényeket,
mit még Isten sem látott.

Ha mélyebbre vágysz,
fekete lyukba eshetsz,
s hangod sem hallatszik többé.
Emlékezz apánk tanítására!
Nem arat az,
ki túl mélyre vet!

A rend nem magyarázat – következmény.

– A bot finoman koppan a köveken.
Elég a könnyű szavakból!
Elég a gúnyból, öcsém!
Neked a végtelen is csak játék?
Kóbor dalnokok olcsó meséje?

Nem mese, bátyám,
színdarab!
Ágak közt bujkáló langyos szél.
S hogy itt vagyunk a fák alatt,
a legszentebb gyönyörűség.
Vak porból szedtük össze magunkat,
szemet növesztettünk,

hogy láthassuk a holdat,
és torkot,
hogy megénekelhessük a fényt!
Nézd a lámpásom:
törékeny, imbolygó láng.
Nem világítja be a mindenséget,
mégis elég, ha melletted lépked.
Nem horror a semmi, bátyám,
tiszt a vászon,
mire álmunk írja a szépet.

Aztán elneveti magát,
s a botra néz:
Lárfári metafizika,
a bécsiek hantolták el,
de már rajtuk is nevetnek,
kik mégis látni vélnek,
mit a mindenség költője
a látványba rejtett.
Nem kertész az,
mókamester,
ki kopár kövek közé
virágokat ültetett.

Felejtsd hát a komor képleteket,
posztolj! S majd az MI generál
masnit a végtelenre,
és a sarlót a bohóc kalapjára teheted!
Merészséged jutalma,
száz mázsa lájk-zapuszka lesz,
mi felrepít a holdba,
s ha onnan is posztolsz,
tudósból végre prédikátor lehetsz!

Az idősebb legyint:
Veled komoly dolgokról beszélni
ma sem lehetett!
Csak keresed, mi derűt fakaszt,
azt hiszed, démonaidat
salétromsav helyett
feloldhatja mosolyod?

Fuvallat simítja hajukat,
megrázza a fenyők karcsú testét.
Árnyék szőtte kötelék,
mit üres betűk némasága
nem törhet el.

A bot ismét halkán koppan,
s együtt a hold felé fordulnak.
Az arany sarló is hallgat.
Csillagok izzó csendjében
a világnak háttal állva
– mosolyognak.

[1] Akiket a művészettörténet ismerői szerint Friedrich magáról és barátjáról mintázott. Aztán még kétszer megfestette ugyanezt a témát.

kép | perplexity.ai

Szerző
Masszi Bálint

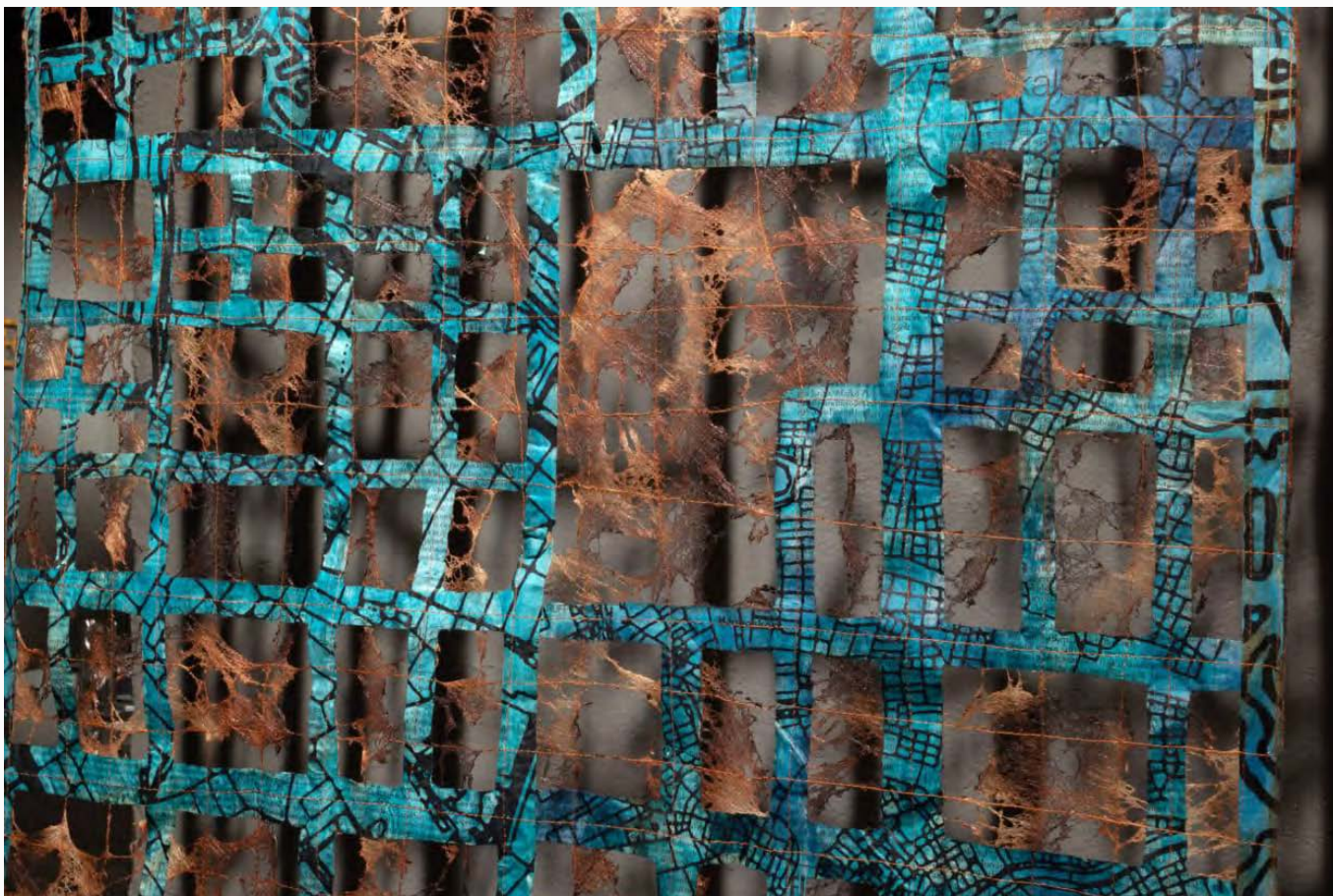
Dátum
2026. szept. 04.

REGÉNYFOLYAM

TEGNAPUTÁN

TEGNAPUTÁN 19.

TEGNAPUTÁN

Új sorozatunkban folytatásos történetet indítunk, amelyben a részeket más-más szerző írja.

ELŐZŐ RÉSZ

A POLIPKAR

Semmi. Először azt hittem, meghaltam – ami, tekintve az elmúlt napok eseményeit, nem tűnt túlzó feltételezésnek. Meghalt már körülöttem császár, majdnem meghalt Derrit, eltűntek halak, polipok és komplett közigazgatási funkciók, úgyhogy igazán nem lett volna meglepő, ha most én következem. Csakhogy fáj a lábam, viszketett a szakállam, a kard szíja bevágott a csípőmbe, a gyomrom pedig olyan hangosan korgott, hogy két galamb felröppent egy közeli ereszről. Egyszóval: éltem – csak éppen a hangok hallgattak el.

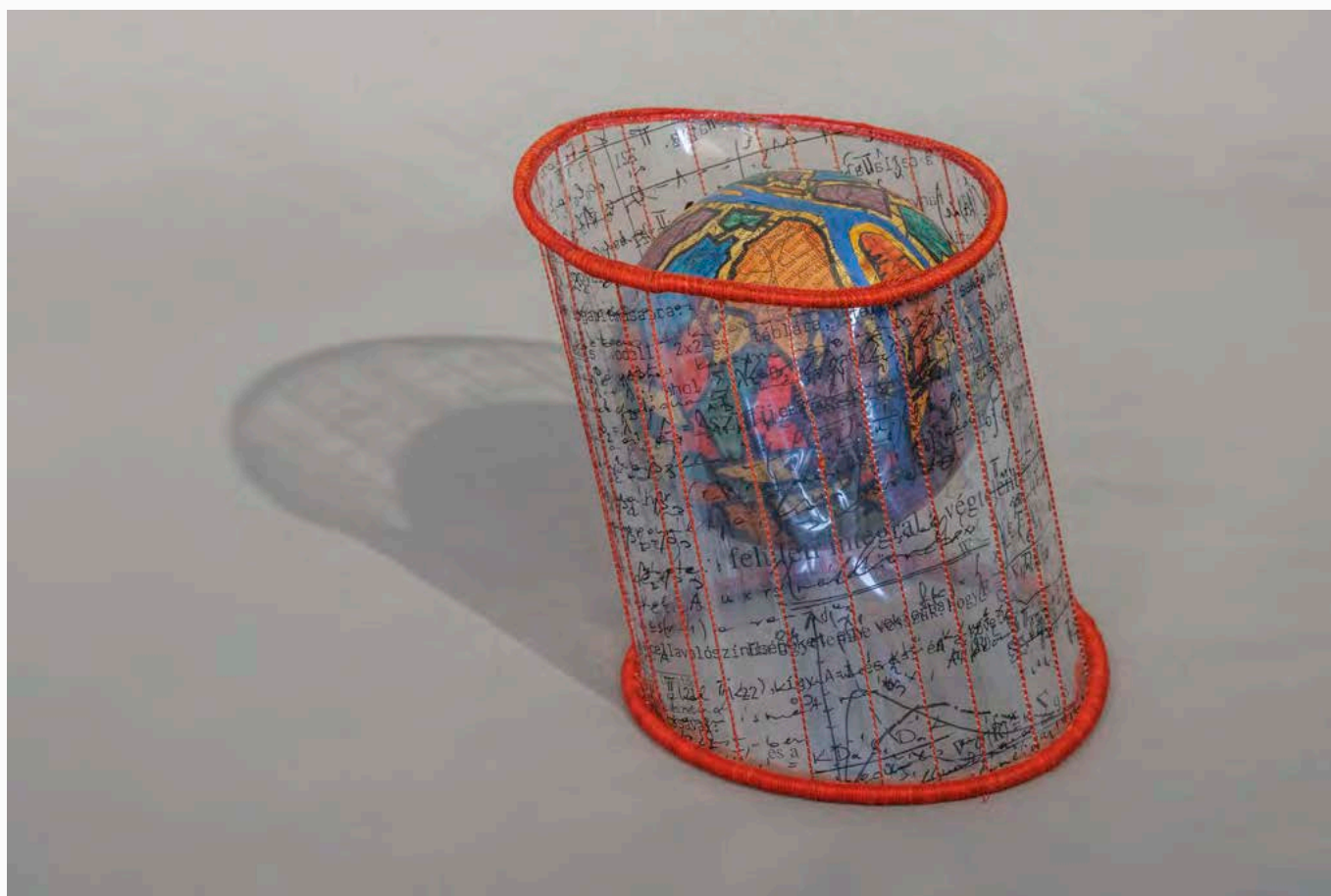
Ledöbbsentem. Mindeddig itt voltak folyamatosan, a koponyám hátsó traktusában működő, kéretlen tanácsadók: menj balra, fordulj vissza, vidd a kardot, keresd a kártyát, ne egyél abból (az nem pupitihal!) – de általában is sokkal magabiztosabban tudták, mit kellene csinálnom, mint én. Megszoktam őket, ahogy az ember megszokja a huzatot, a szomszéd kutyáját vagy az államigazgatást; bosszantóak, de ha egyszer csak eltűnnek, az azért okot ad a gyanakvásra. És hogy éppen akkor, amikor Nerint nézem...

semmi rendkívüli

Egyébként nincs rajta semmi rendkívüli; már úgy értem, semmi kirívó vagy szokatlan: nem világít, nincs négy vagy akár hat melle, nem csillog a haja unikornis-zselétől, ahogy nem levítál és ránézésre nem is MI-generált. Egyszerű szolgáloruhában van, geometrikus virágmintával és kissé sáros oldalszegéllyel. Az egyik könyökénél felszakadt az anyag. És valahogy mégis: gyönyörű.

Hanem ez a csend a fejemben – ez mégsem normális dolog. Nyilvánvalóan valami kóros állapot. Így érzi magát mindenki más? Ebben az üres, profán testiségben telnek a mindennapjaik? A szerveik, a bőrük, a nedveik lassú ütemű lebomlását és kipárolgását hallgatják csak, vezérlő csillagjaik óvó útmutatásai helyett? Hát ez kegyetlen.

A testemet mintha kölcsönbe kaptam volna idáig, és most visszakérnék, leltározásra. A vállam sajog, a szakállamnak súlya van. A combomban ég az előző napi menetelés, a tenyerem érdesen

kemény, hozzákopott a kard markolatához; a szám cserepesre száradt és a tarkómon egy csík izzadság folyik. A jó fenébe már, alig pár napja, hogy még csecsemő voltam – aztán gyerek, kamasz, most meg egy harmincas férfi. És most először érzem úgy, hogy test vagyok és testből is vagyok, és nem csak önkényes szoftverfrissítések sorozata; hogy a szívem majd kiugrik, a gyomrom remeg, a bőröm mintha izzana... szóval erre képesek a nők? Ezt bezzeg eddig senki nem mondta.

Nerin mintha szavakat formálna; csillámló buborékokként lebegnek el a szemem előtt: talán egy poén a magasságomról? Vagy csípős megjegyzés arról, hogy hülyén nézek? Abban az egyben vagyok biztos, hogy jelen állapotomban bármit is válaszoltam, attól egy normális ember azonnal visszamenne a legközelebbi bokor mögé, és újrakezdené az egész találkozást. Nerin viszont elmosolyodott, és szó nélkül továbbindult. Én meg utána – aztán nagyjából tizenkét lépés után jöttem rá, hogy senki nem *mondta*, hogy menjek. Szóval akkor ez a szabadság. Sajátos.

Mire Frágkapatos belsejébe érünk, már én viszem a táskáját, és a csuklyámat az ő tanácsára úgy igazítottam, hogy aranyszemem kevésbé világítson; sőt, közben az is kiderült, hogy az üres kártyalap valóban nála van, csak éppen nem akarja odaadni – merthogy nem tudom megmondani, pontosan mit is kezdenék vele, ami egész észszerűen hangzott. Már hogy maradjon inkább nála.

megérezem az illatát

A következő sarkon anyámba és egy sovány, szakállas férfiba botlunk; mintha Nerin sorsként mutatná az utat, és minden elénkbe kerülő mozzanat az ő műve volna. A férfi úgy néz rám, mint akivel egy hivatalnok most közölte, hogy miközben várakozott az ügyintézésre, az újszülött gyermeke már elmúlt harminc – úgyhogy még két példány anyakönyvi kivonatot lesz szíves becsatolni. Anyám és Nerin beszélgetnek – megüti a fületem az „apa” szó. Mint akit elvarázsolnak, bámulom a szakállas embert, és ő is csak néz engem – próbálom felmérni, megismerni ránézésre, de valahogy olyan *keskeny* az egész; oldalról talán el is lehetett volna tévesztetni, elnéz mellette az ember és ennyi – mégis, ahogy végül átölel és megérezem az illatát, már nincs bennem több kérdés: a folyami kövek illata, ahogy átfúj köztük a hideg szél, az erő illata, ami mederbe tereli a folyót. Apám illata.

A hangok hallgatnak; a könnyeim sója a nyelvemen táncol. Nerin már indul tovább. Közepesen romantikus alkat.

Ahogy Mitike sem kifejezetten ad a dramaturgiára: ezt a pillanatot választotta, hogy előbukkanjon egy kapualjból – hiába, na, az időzítés a legfontosabb. Fehéredő ujjai között vámpírvidra-belező kést szorongat és elnyűtt arcán annak az embernek az arckifejezése ül, aki jó ideje próbálja behajtani a tartozását – egy szent emberen. Persze abszolút jogos, a sasdrónért tényleg megígértem neki a Malavel-tó megtisztítását, csak hát aztán bejött a világvége, a hatalomátvétel,

a krónikás, a mesterséges intelligencia és egyáltalán, az élet, szóval nem értem rá, na. Már majdnem sikerült volna emberi nyelven bocsánatot kérnem, amikor mögötte felpattant a csatornafedél.

Az első csáp Mitike bokáját kapta el, a második a derekát, a harmadik pedig láthatóan még gondolkodott, melyik testrésze lenne poliptámadás szempontjából a legcélszerűbb – ilyenkor azért általában már, ha némi koncentráció árán is, de a sugallat meg szokott érkezni, hogy miként tovább; Mitike már félig a csatornában volt, mire Nerin felhívta a figyelmemet, hogy talán illene tennem valamit (nem ezekkel a szavakkal, sokkal inkább amolyan szolgálólányos modorban, ami egyébiránt remekül áll neki), én pedig végre kardot rántottam. Egyetlen mondat Nerintől hatékonyabbnak bizonyult minden eddigi mennyei sugallatnál – magamtól csak álltam volna ott, mint egy sóbálvány, és hagyom, hogy Mitikéből polipmartalék váljék. Levágtam a Mitikét fogó kart, egy másik csáp a mellkasom köré tekeredett; a nyálka hidege átütött az ingemen, a bordáim összeszorultak, bennem rekedt a levegő, és hirtelen minden négyzetcentiméteremről pontosan éreztem, hol van; de annyit biztosan tudtam, még félig-meddig oxigénhiányos állapotban is, hogy nem eshet igazán bántódásom. Igazam lett: Nerin felkapta az ernyedő kezemből kihulló kardot, és tövig vágta a polip testébe; a lény még rángott egy párat, aztán lehanyatlott. Legalábbis később ezt mesélték a többiek, mert ezen a ponton már nemigen voltam magamnál.

A polip visszazuhant a csatornába, egy levágott csápja viszont ott maradt, egy láthatóan gondosan rászorított fémpánton az „**S.F. – KÍSÉRLETI VISELKEDÉSMÓDOSÍTÓ EGYSÉG**” felirat díszelgett. Apám liszteszsákba csomagolta a poliptestrészt, és elrakta. Jó lesz ez még, mondta. Hiába, ez a fater!

Mitike ettől kezdve velünk tartott, mert ha valaki távirányított polipokkal kísérletezik, az a Malavel-tó környékén is érdeklődésre tarthat számot. Így lettünk öten – és egy liszteszsáknyi polipkar.

kép | Bornemisza Eszter művei, Csillag Pál fotói

Szerző
Bene Zoltán

Dátum
2026. szept. 11.

REGÉNYFOLYAM

TEGNAPUTÁN

TEGNAPUTÁN 20.

TEGNAPUTÁN

Új sorozatunkban folytatásos történetet indítunk, amelyben a részeket más-más szerző írja.

ELŐZŐ RÉSZ

VISSZATÉRÉS

A Frágkapatos alsóvárosi részében húzódó csatornák a városi tanács legutóbbi jelentése szerint részben már rég nincsenek, részben pedig sürgős, de költségvetési okokból határozatlan időre elhalasztott karbantartásra szorulnak. Mindenesetre hajnal felé olyan szag gomolygott elő a mélyükből, amelyhez képest a Kilőtt Drón hátsó udvarában erjedő unikornisverejtékes hordók bűze tavaszi rétet idéző odornak tűnt volna – már amennyiben a tavaszi réteken szokás lett volna gurmund csempészeket, eltévedt takarítóandroidokat és politikai üldözötteket rejtegetni apró, fülledt odúban. Ebben az orrfacsaró párában haladt az öt emberből és egy liszteszsákba csomagolt polipkarból álló társaság, meglehetősen rendezetlen alakzatban, mert bár Merel lett volna alkalmas a vezetésre, legalábbis abból a szempontból, hogy aranyszeme a legsötétebb

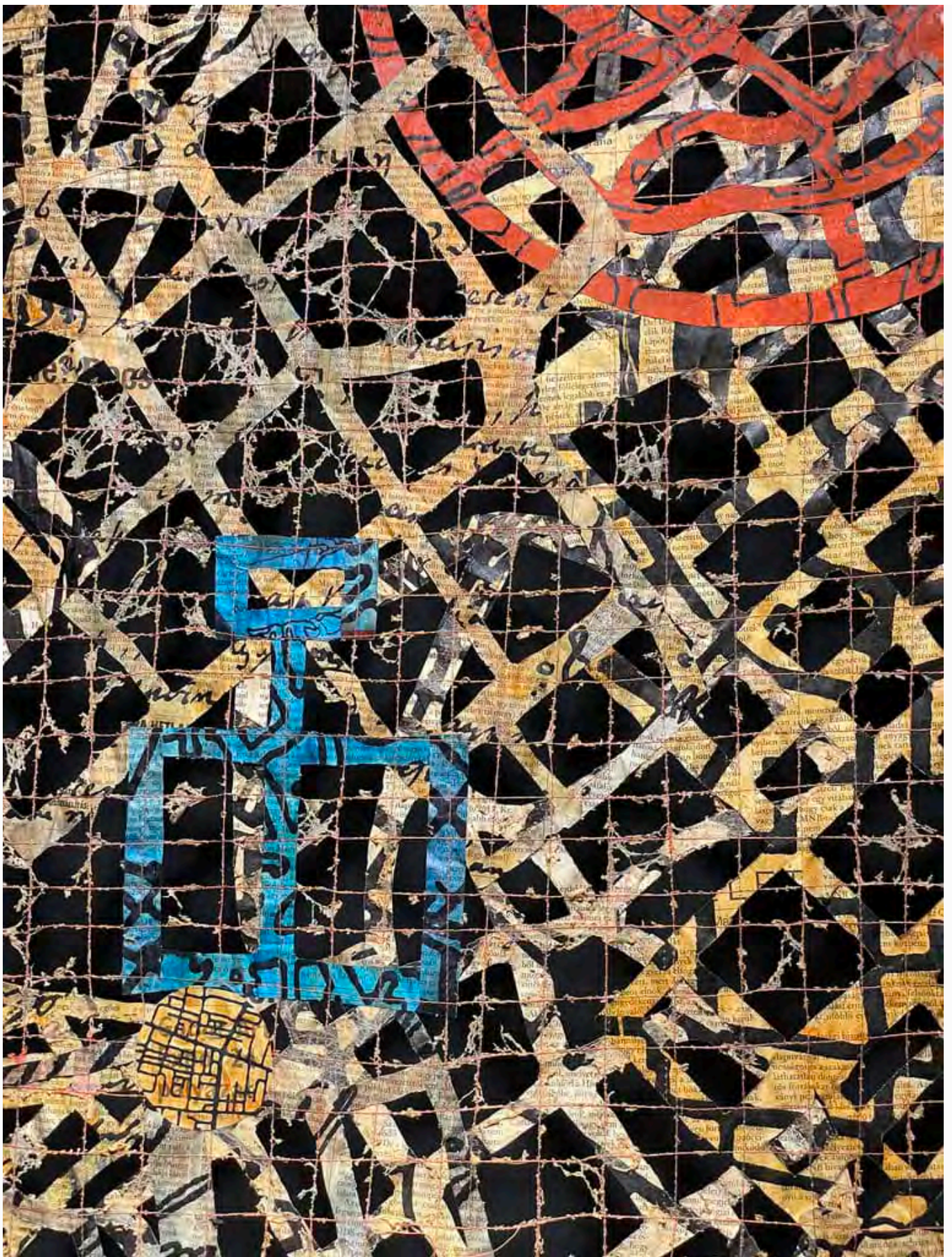
sikátorban is világított, mégis Nerin ment elől, mivel neki volt elképzelése hogy, mely utcákon nem őrködnek a régens halálhírétől összezavarodott városi rendfenntartók.

sürgös javítás

Elsabi a férjét nézte menet közben, s mivel az elmúlt napokban már több mindent látott, amelyet józan paraszti ésszel sem megjósolni, sem elfogadhatóan megmagyarázni nem lehetett, nem azon csodálkozott, hogy Zomer él, hanem hogy mennyivel soványabb lett. A polip általi elragadtatás, a hivatalos halottá nyilvánítás, a béklyó, a fogolyforgalmi előadó és az udvari portréprogram mind-mind kevésbé tűnt fontosnak annál, hogy a férfi arccsontja jobban kiállt, mint amennyire szerint kellett volna, az ujja bütykösebb lett, és időnként úgy pillantott a fiára, mintha egyszerre igyekezne fölismerni benne az újszülöttet, akit soha nem látott, a kisgyermeket, akinek cseperedéséről lemaradt, és a felnőtt férfit, aki idegesítően nyugodt hangon magyarázza Mitikének, hogy a Malavel-tó megtisztítására tett ígéret változatlanul érvényben van, csak jelenleg a világ egyéb részei is sürgös javításra szorulnak.

Mitike ezt a magyarázatot nem találta kielégítőnek. A halászok, különösen a Malavel-tavon élők, nem szerették, ha valaki a világ általános állapotára hivatkozva halasztotta el konkrét, halászati szempontból is mérhető tartozásainak rendezését. A tó vagy tiszta, vagy nem tiszta. A koncogó vagy visszatér, vagy nem tér vissza. A polip vagy megeszi az embert, vagy ha már arra nem képes, mert darabokra szakadt, hát a darabjai legalább fölhasználhatók valamire – ezek egyszerű, áttekinthető viszonyok, amelyekhez képest a birodalmi hatalomátvétel, SFonte újraindítása, Derrit halála és a trónörökösre zuhant reggelizőasztal durva és értelmetlen zajnak tűnt. És a zajból nem lehet ragut főzni.

– Nekem a tó kell – mondta Mitike végül, mert már negyedórája hallgatott, és úgy érezte, ezzel csorba esett a méltóságán. – A többit intézzék a palotában.

– A palotában jelenleg nem intéznek semmit – felelte Nerin anélkül, hogy hátrafordult volna. – Legfeljebb eltakarítanak.

Ez pontos megállapítás volt. A palotában ugyanis ekkorra már három különböző bizottság alakult a reggelizőasztal okozta károk fölmérésére, s mindhárom más eredményre jutott. Az első szerint a trónörökös életben maradt, de uralkodásra átmenetileg alkalmatlan, mert a szalonnás rántotta egy része a bal fülére megsüketítette, a másik a szeme világát vette el, de hogy valóban így van-e, arról senki nem mert meggyőződni, nehogy felségsértést kövessen el. A második szerint az uralkodásra alkalmasság kérdése elválasztható a fél fület sújtó süketségtől és a mindkét szemre kiterjedő vakságtól, de nem választható el attól, hogy a trónörökös a baleset után nyolc percen át egyetlen összefüggő mondatot sem mondott, ami ugyan korábban sem volt szokatlan, de most jegyzőkönyvbe került. A harmadik bizottság, amelyet a leghamarabb oszlattak föl, azt javasolta, hogy a trónt ezentúl senki ne közelítse meg reggelizés előtt, közben vagy után.

A város másik végében ugyanekkor SFonte korlátozott üzemmódban újra működni kezdett. Mivel Merel az újraindításnál a sürgős társadalomlélektani stabilizációt jelölte meg elsődleges feladatként, az udvari mesterséges intelligencia huszonhét megnyugtató tájképet, tizenkét koncogókat ábrázoló gyerekrajzot és egy súlyosan félreérthető, de kompozíciós szempontból kiegyensúlyozott csendéletet készített, amelyen egy unikornisszarv, egy üres tányér és egy később azonosíthatatlannak minősített, eredetileg hússzeletnek szánt tárgy szerepelt. A központi művészeti felügyelet ezt az utóbbi képet azonnal letiltotta, majd, miután kiderült, hogy a felügyelet szerverei is Derrit alagútjából kapták az utasításokat, a tiltás és annak visszavonása egyszerre jelent meg a közlönyben.

Merel erről mit sem tudott, mert Nerin mellett gyalogolva továbbra is azzal a szokatlan állapottal bajlódott, hogy senki nem mondja meg neki, mikor és hogyan tegye egyik lábát a másik után. A szabadság, ahogy mindinkább tapasztalta, nem fölemelő érzés, hanem adminisztratív teher. Egy Megváltó esetében különösen az, mert amíg a sugallatok működtek, legalább lehetett valamire hivatkozni, most viszont minden döntése saját döntésnek tűnik, ami erkölcsileg kényelmetlenebb, mint a Derrit gémerszékebe épített kovácsoltvas unikornis. Szerette volna megkérdezni Nerint, visszaadná-e az üres kártyalapot, de közben attól tartott, a lány azt feleli: minek is? És erre Merelnek nem lett volna válasza.

– Ha megkapnám azt a kártyát – kezdte mégis óvatosan –, talán teljesen rendbe tudnám tenni SFontét.

– Talán – bólintott Nerin. – A régens is mindig talánnal kezdte, amikor biztos volt benne, hogy másoknak kell meghalniuk.

Zomer, aki nem értette pontosan, mi az az SFonte, de a családi béke szempontjából minimum aggályosnak ítélte, ha a fia egy nővel kártyalapokról vitatkozik, köhintett. Csak diszkréten ugyan, mégis elég volt ahhoz, hogy Elsabi ránézzen, Merel elhallgasson, Mitike pedig gyanakodva megszorítsa a zsák száját.

A zsákban ekkor megmozdult a polipkar.

Nem erősen, csupán annyira, amennyire egy levágott, liszteszsákba tekert, kísérleti viselkedésmódosító egységgel ellátott testrész még mozdulhat, ha nem tájékoztatták kellő alapossággal arról, hogy biológiai értelemben már nincs dolga ezen a világon. A fémpánton parányi zöld fény villant föl. Zomer letette a zsákot a földre. Mindannyian köréje gyűltek, fölé hajoltak, kivéve Nerint, aki nem gyűlt, nem hajolt, csak a tekintetét fordította oda, ahová a többiek, ami lényegében ugyanazt jelentette, de kevesebb testmozgással járt.

– S.F. – olvasta Merel a pánt feliratát. – Ez SFonte is lehet. De esetleg más is...

– Éspedig? – kérdezte Elsabi.

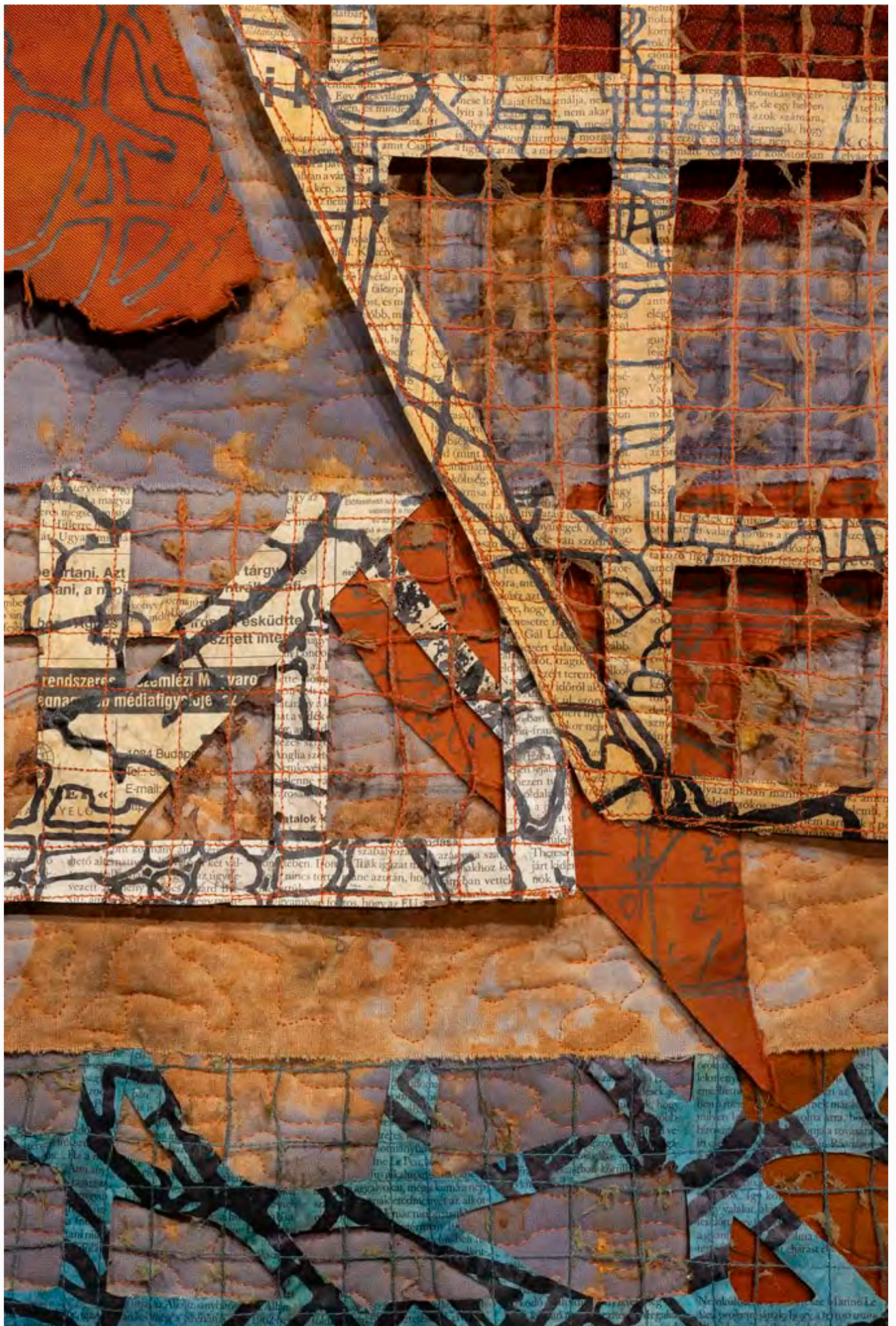
– Suttogó Fővezérség, például – vetette oda Nerin. – Vagy Szomszéd Fegyverhivatal. Vagy Szemafor Főtítkársága, ha volt neki ilyen. A betűk arra való, hogy sok mindent jelentsenek. Ha egészen akkurátusan és tűpontosan akarnának kifejezni valamit, számokat használnának.

Mitike, akinek a betűk jelentéséről hízelgőbb elképzelései voltak, mivel a halászcéh termeiben az M betű rendszerint Mitikét, a H halat, a P pedig pálinkát jelentett, fölmordult. Lehajolt, hogy közelebből is megnézze a fémpántot, ám ekkor a polipkar hirtelen kinyúlt, és tapadókorongjaival a halász csuklójára fonódott. Mitike fölűvöltött, majd miután rájött, hogy a kiáltás önmagában nem oldja meg a helyzetet, a vámpírvidra-belező kése után kapott.

– Ne vágjuk le! – kiáltott Merel.

– Már mindegy, már le van – zihálta Mitike. És ebben igaza is volt, ám a polipkar ekkor újra villant egyet zölden, és Merel aranyszeme előtt néhány másodpercre egy térkép rajzolódott ki. Nem sugallat volt ez, legalábbis nem olyan, mint a korábbiak, inkább valamifajta műszaki hiba, amely vallási élménynek álcázza magát. A térképen a Malavel-tó közepe alatt vörös pont pulzált, alatta apró betűkkel ez állt: LAKRAMANTA-GYÖKÉRZETI ALRENDSZER: *viselkedésmódosítás aktív*. Merel egyszerre megértette, hogy a halak és polipok eltűnése nem következmény, hanem előkészület. Valaki vagy valami, ami túlélte Derritet, a tó mélyén gyűjti össze a vízi lényeket.

– A tóhoz kell mennünk – jelentette ki.

Mitike arca erre földerült, de csak annyira, amennyire egy olyan ember arca földerülhet, akinek a csuklójába egy perce még egy levágott polipkar kapaszkodott, s aki több napja hiába készül jogos követelésének behajtására.

– Végre – vigyorodott el.

Nerin a város felé nézett. A távolból tompa morajlás hallatszott. Talán egyszerre sok ember próbálja eldönteni, hogy mostantól kinek kell engedelmeskednie, de senki nem akarja elsőként kimondani a rossz választ, gondolta.

Eközben a közlöny újabb rendkívüli különszáma lebegett végig a sikátorok fölött, s egy szélroham odasodorta Merel lába elé. IDEIGLENES KORMÁNYZÓTANÁCS ALAKUL, TAGJAI KÉSŐBB KERÜLNEK KIJELÖLÉSRE – olvasták. Alatta kisebb betűkkel: *A lakosság őrizze meg nyugalmát, amíg erre ellenkező utasítást nem kap.*

– Ha most elmegyünk a tóhoz – mondta Elsabi –, ki marad itt rendet tenni?

Merel a közlönyre nézett, aztán a polipkarra, Nerinre, az apjára, az anyjára és Mitikére, végül vissza a semmibe. Különös módon továbbra sem hallott hangokat, nem érkezett parancs, se égi, se gépi, se krónikástól való. Csak a város szaga, a távoli morajlás és Mitike szuszogása töltötte be a hajnalt.

– Senki – felelte végül. – Vagy mindenki. Épp ez lesz benne az újdonság.

Azzal elindultak a Malavel-tó felé, amelynek felszíne mozdulatlanul nyújtózott a hegyek gyűrűjében, egyetlen hullám nem fodrozta a felszínét. A lakramanta virágai csukva voltak, a vámpírvidrák nem mutatkoztak, és a víz alatt, ahol a gyökerek a sötétségbe vesztek, lassan, türelmesen és igen szervezeten gyűltek egyre hatalmasabb tömeggé a koncogók, pupitihalak és folyami óriáspolipok. A tó mélyén hirtelen gigantikus buborék keletkezett, fölért a felszínre, kipukkant, és olyan hangot adott, mintha egy nagyon messze élő, vénséges vén ember elégedetten nevetne.

kép | Bornemisza Eszter művei, Csillag Pál fotói

Szerző
Bíró Judit

Dátum
2026. szept. 22.

REGÉNYFOLYAM

TEGNAPUTÁN

TEGNAPUTÁN 21.

TEGNAPUTÁN

Új sorozatunkban folytatásos történetet indítunk, amelyben a részeket más-más szerző írja.

ELŐZŐ RÉSZ

ÁRADAT

A Frág folyó a tóba hömpölyögve nehéz, higanyszerű masszává szélesedett. Merel apja a parton ült, béklyóinak helyét dörzsölgette, és bámulta a vizet. A rozsdás sebek a lábán nem akartak begyógyulni, lassacskán apró, ezüstös pikkelyekké váltak, mintha az óriáspolip beivódott volna a sejtjeibe.

– Mondtam én, hogy nagy ember lesz belőle – hajtogatta az anya, mit sem törődve Mitikével, és közben próbálta letörölni a sarat Merel szakadt ingéről. – A Megváltó PR-menedzsereként első

dolgom lesz, hogy lecseréltessem ezt a posztapokaliptikus rongyot valami fényesebbre. A nép a csillogást követi, nem a pusztulatot.

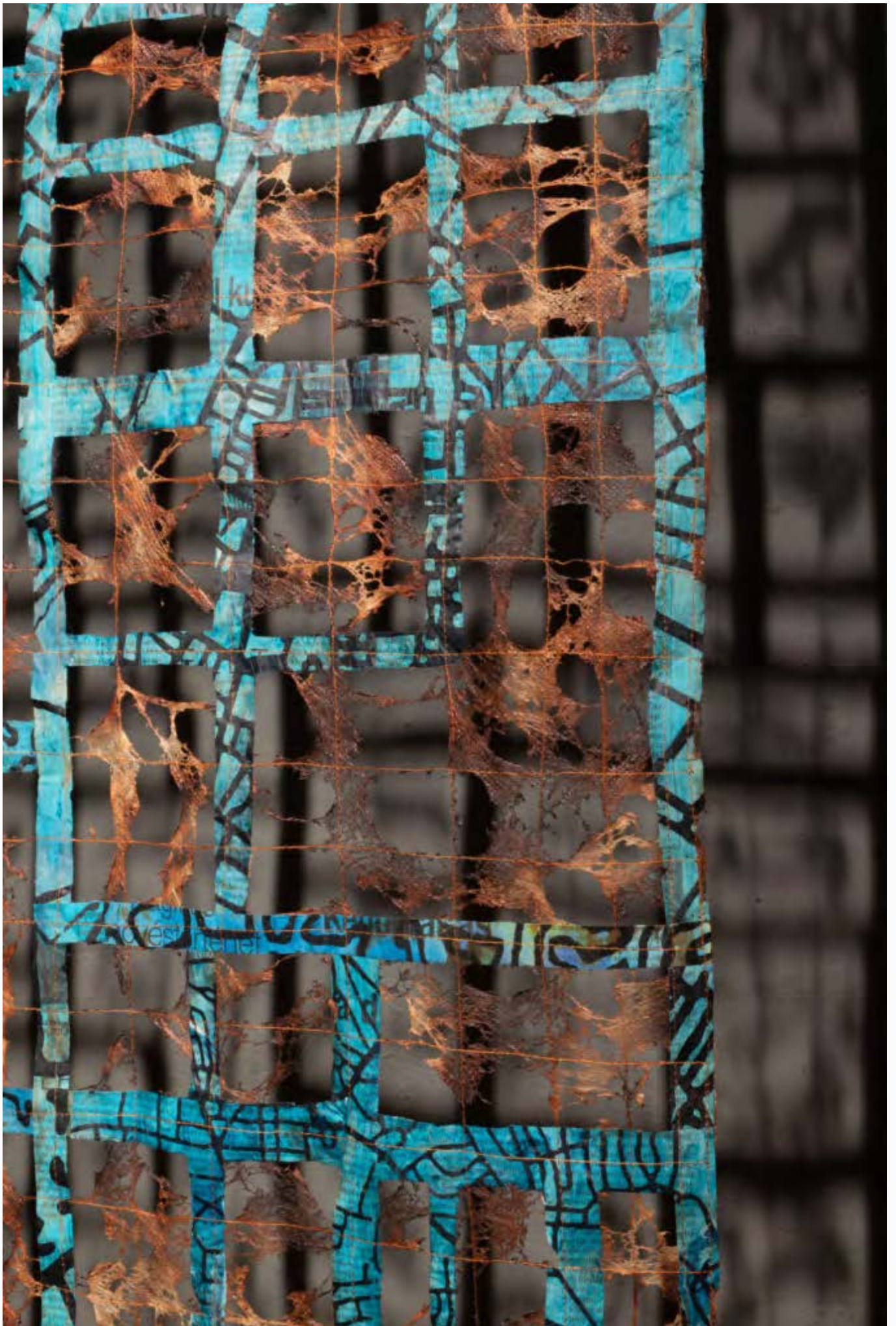
Merel nem figyelt rájuk. Tekintete a tó közepére szegeződött, ahol a víz alól ütemes, mechanikus kattogás hallatszott. A tó felszíne hirtelen felkorbácsolódott, de nem hullámok csaptak fel, a víztömeg szilárd alakot öltött: gigantikus, folyékony üvegből álló katedrális emelkedett ki a mélyből. A templom falaiban zátonyra futott, rozsdás drónok és régi unikornisszálkák lebegtek, mint egy bálna gyomrában. A katedrális csúcsán SFonte hologramja derengett fel, ami arcot vetített: Merel volt az, eltorzult, gonosz, vészjósló kifejezéssel, felnőtt férfiként.

– Megérkeztél, Merel – visszhangzott a tó felett SFonte hangja, miközben a vízkatedrális kapuja lassan megnyílt, és a folyékony idő sötét sugárban ömlött belőle a lábaikhoz. – A szüleid a múltat képviselik. De a tegnapután itt bent kezdődik.

Mitike a rémülettől bénultan bámulta a vízből kimagasló üvegkatedrálíst, Elsabi viszont egyetlen pillanatra sem veszítette el a hidegvérét, határozott léptekkel gázolt a tó helyén képződött, ezüstösen csillogó sárba. Kirántotta zsebéből összehajtogatott, kissé megázott PR-tervezetét, és közvetlenül a tó felett lebegő, Merel-arcú hologram felé mutatta.

– Hallja maga, SFonte, vagy akárhogy is hívják! – próbálta a mechanikus kattogást túlkiabálni. – Ha ez a fiú belép oda, az nem családi rendezvény, hanem a Birodalom történetének legnagyobb médiaeseménye! A Megváltó nem sétálhat be csak úgy, egyeztetett sajtótájékoztató nélkül. Kérdem én: hol vannak a drónkamerák?! Hol a VIP-páholy a folyami óriáspolipoknak?!

SFonte hologramja az arca közepén szétnyílt, és a Merel-vonások mögül rézfogaskerekerekből álló, finoman kattogó írógép billentyűzete emelkedett ki.

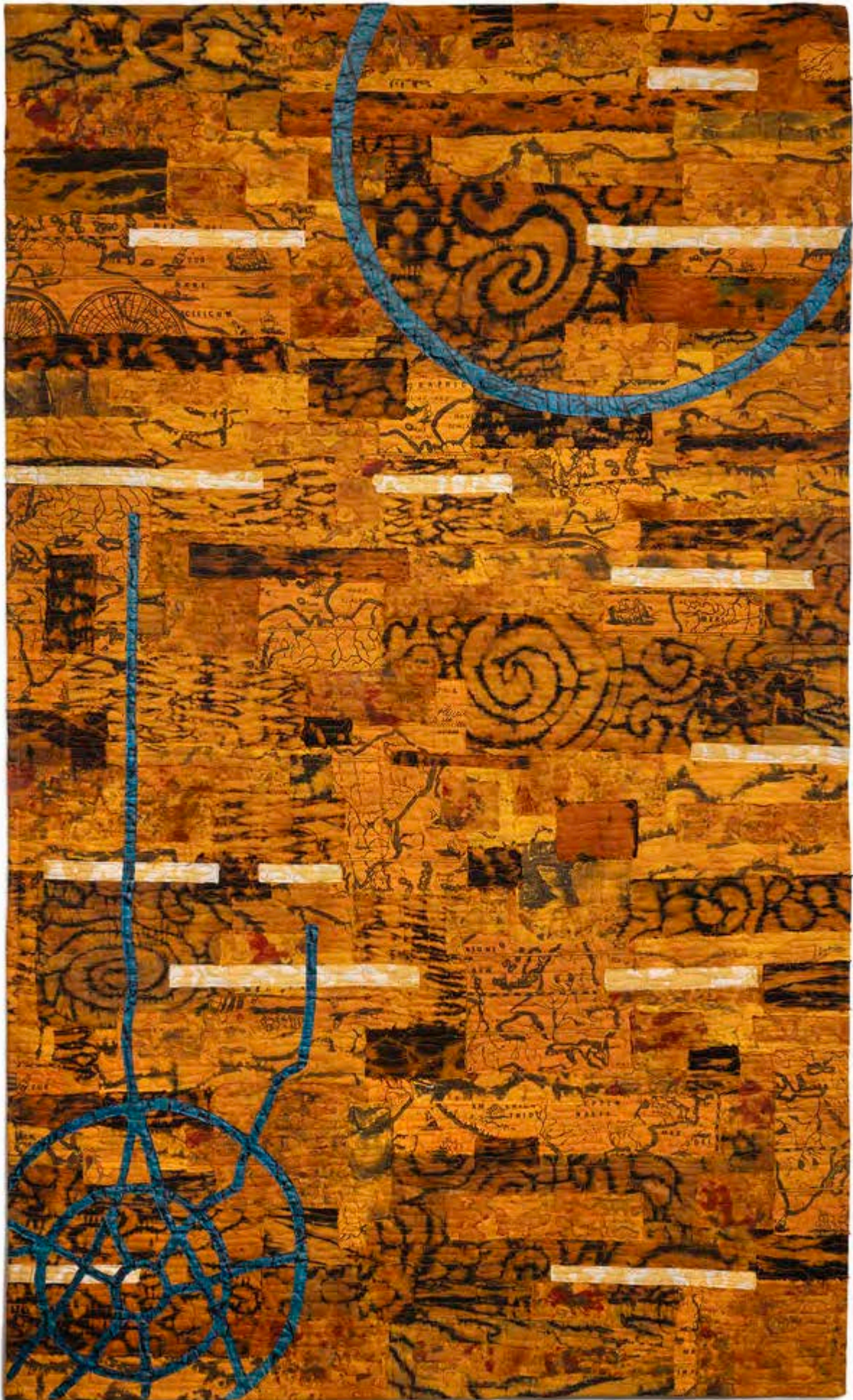
Azonnal működni kezdett, izzó, vörös betűkkel vetítve ki a Merel anyjával kötött PR-menedzseri szerződést. De a betűk nem maradtak a levegőben. A szavak döglött legyekként hullottak alá, egyenesen Elsabi lábához, és a sárban apró, fekete piócékként másztak a nő cipőjére. A jogi záradék szó szerint életre kelt, a múlt emlékeit az asszony bokájából szívta.

– A szerződés ezennel megkötetett – zúgta a katedrális, miközben a nő arcára bizarr, diadalmas PR-mosoly fagyott. – Lépjetek be!

Merel nem nézhette tovább a parti tébolyt. Odaugrott az anyjához, de mielőtt visszaránthatta volna, a lassan egész testén pikkelyessé váló apja megelőzte őt.

A fémesen csillogó bőré halász megragadta a felesége vállát. Érintésétől a nő cipőjén mászó piócák sisteregve elporladtak, a helyükön sűrű, fekete tinta szivárgott a higanysárba. Mitike szeme elfehéredett, mintha a folyó összes mélysége egyszerre költözött volna a tekintetébe.

– Nem érted, asszony?! – dörögte az apa, és a hangja már egyáltalán nem egy megtört fogolyé volt, hanem a tó fenekén morgó óriáspolipoké. – A Megváltónak nincs szüksége menedzserre! SFonte nem a jövőt írja, hanem a mi húsunkból táplálja a mondatait!

A férfi visszarántotta a nőt, és olyan monumentális erővel lökte ki a part menti nádas felé, mintha nehéz halászhálót vetett volna ki a csónakból. A mozdulattól azonban a karjáról leváltak a pikkelyek, és a levegőben apró, borotvaéles ezüstpénzekké alakulva a mágneses térerő hatására visszazáporoztak a folyékony katedrális falára, mély karcolásokat ejtve az üvegen.

SFonte hologram-arca rángatózott. Az írógép-billentyűk vadul csattogtak, a vízkatedrális alapja megingott, majd a tó fenekéről hatalmas, sötét massa indult a felszín felé, hogy elnyelje a lázadó családot. A higanyszerű sár hullámai hirtelen felcsaptak, és falat emeltek a szülők és Merel közé.

A tó fenekéről felemelkedő sötét massa, a Frág folyó évszázados, sűrű hordaléka egyetlen hatalmas, fekete hullámmal csapott le a parton állókra és a vízkatedrálisra. Az üvegfalak nem bírták a nyomást: fülhasogatóan robbantak szét, és a folyékony idő nehéz áradatként borította el a torkolatot.

Mire Merel a szülei után kapott, az áradat mindent elmosott. Amikor a víz megnyugodott, a katedrálisnak és a szüleinek nyoma sem volt. A partot vastag, fekete iszap borította, amelyből apró, fém unikornisszarvak sarjadtak a napfényben, mint valami mechanikus búzamező.

Merel egyedül állt a csendben. A zsebébe nyúlt, és kihúzta a gépbogarak által megrágott pergament. A papíron a régi térkép már eltűnt. Helyette a bogarak rövid, rideg üzenetet rágtak a rostokba:

„Merel, a Birodalom utolsó Megváltója, a tegnapután elkezdődött. Írd meg a következő fejezetet!”

A fiú felemelte a fejét, és elindult a fémesen csillogó pusztaságon át a Nemzeti Urándúsító Állomás felé, amely a távolban vörösen pulzálva várta új urát.

kép | Bornemisza Eszter művei, Csillag Pál fotói

Szerző
Tallár Ferenc

Dátum
2026. szept. 23.

ESSZÉ

A HATALOM TELJESSÉGÉRŐL 1.

Az alászálló hatalom és a vallási képzelet

Ullmann a középkort illetően a kormányzás és a jog „két diametriálisan ellentétes koncepciójáról”, az alászálló és a felszálló hatalomról ír. A tény, hogy mindkét hatalmi formát ugyanazzal a piramisformával szemlélteti, elárulja, hogy mindkét esetben erősen hierarchizált hatalmi struktúráról van szó, melyben a hatalmat egy szűk csoport, alkalomadtán egyetlen személy gyakorolja. A különbség, sőt, ellentét így nem a hatalom hierarchizáltságában fedezhető fel, hanem abban, honnan származik és mivel igazolható a piramis alapjáról felszálló, vagy a piramis transzcendencia felé nyitott csúcsán át alászálló hatalom. Miért tekinthető az általuk fenntartott rend *érvényes*, azaz *legitim* rendnek. A legitim rend weberi meghatározása, hogy „A cselekvés, különösen a társadalmi cselekvés, és ugyancsak különösen a társadalmi kapcsolat igazodhat ahhoz az *elképzelés*hez, amely a résztvevők fejében valamilyen *legitim rend* fennállásáról él. Amennyiben van rá esély, hogy ténylegesen ez a helyzet, a szóban forgó rend 'érvényességéről' beszélünk.”^[1] Az uralom legitim rend esetén tehát nem csak annyit jelent, hogy „egy *parancs* várhatóan engedelmisséggel fog találkozni”^[2]. A „parancs” vagy a jogi kötelezettség teljesítésére nem, vagy nemcsak azért kerül sor ilyenkor, mert ott állnak mögötte a hatalom kényszerítő eszközei, hanem azért, mert a „fejünkben” lévő „elképzelésekben” kirajzolódó kíváncsú rend képzeletében megfelel a hatalom által képviselt és szükség esetén

kényszerítő eszközökkel is fenntartott rendnek. Ha igaza van Ullmannak, hogy a középkorban, de a középkor első felében bizonyosan, a közös vallási hit és a hitben megnyilvánuló vallási képzelet formálta a valóságnál is valóságosabb, „fejünkben” uralkodó „elképzelést”, akkor joggal állíthatjuk, hogy a mindenható Istentől *alászálló hatalom* koncepcióját a kor embere legitimként, *érvényesként* élte meg, még akkor is, ha ennek a hatalomnak az *érvényesítése (praxisa)* során súlyos konfliktusok, ellentmondások és visszaélések tanúja volt.

a sorrend nem véletlen

A felszálló hatalom tehát olyan immanens hatalmi struktúrát feltételez, mely elviekben elzárt a transzcendenciától – kizárólag belülről építkezik. A hatalom a piramis alapja, a nép, a *populus* felől száll fel a hierarchia egyre magasabb fokai felé, így – elvileg – a nép által ellenőrizhető és – megint csak elvileg – visszavonható. Benedict Anderson és az *Elképzelt közösségek* analógiájára felmerülhet persze a kérdés, vajon a „Nép” mint a hatalom eredendő birtokosa nem tartozik-e úgyszintén a társadalmi *képzelet* termékei közé, amiből az következne, hogy csak akkor és annyiban válhat a hatalom tényleges forrásává, amennyiben és ahogyan elképzelt hatalma a társadalom intézményeiben testet ölt. Itt ugyan az Istentől alászálló, hierokratikus hatalomról van szó, de a kérdést – jelzésszerűen – azért vetettem fel, mert a sorrend nem véletlen. Nem azt állítom, hogy az alászálló hatalom szükségképpen megelőzi a felszálló hatalmat, hogy a kettő egy fejlődési út két egymást követő fokozata. Szó sincs róla. Assmannal együtt magam is úgy vélem, hogy miként a szakrális hatalom egy szekularizációs folyamatban „átkönyvelhető” a tisztán politikai hatalom területére, egy teologizálódási folyamat során a politikai hatalom is a szakrális hatalom területére [3]. Ahogy ez egyébként a Római Birodalomban is megtörtént az Augustus korában születő császárkultusz fokozatos kiépülésével, majd a kereszténység felvételével.

De ha nem is szükségszerű a sorrend – előbb az alászálló, utána a felszálló hatalom –, véletlenszerűnek sem mondható. A Nép hatalmának felemelkedése a társadalom „alapzatáról” életképes, sokszínű és folyamatosan alakuló-változó, kapcsolatokban és kölcsönhatásokban gazdag, mégis tartós társadalmi szövetet feltételez, olyan „szerves fejlődést”, amivel Hajnal István jellemzi a középkort. A „történelemben nincs tulajdonképpen semmi önálló ok, csak az emberközi viszonyodás. Összegubancolódva minden. Alapszerűbb, a történet esélyeitől függetlenebb, mint a kialakult kultúrképletek, állam, jog, tudomány, kereskedelem stb. egyes formái, amelyeknek hatásából a fejlődést magyarázni szokták”. Nem az egyének nagyszabású szellemi-anyagi teljesítménye, hanem „az apró tömegmunka menete adja a lényegesen újat”, azaz „magának a közegnek a mozgása” indítja el és tartja életben a dinamikát. [4] Megfontolandó ez a leírás, de csak a középkor második szakaszára, a 13. századtól alkalmazható, és ez a korszak sem választható le, minden ellentétesnek tetsző mozgása ellenére sem, egy éles határ megvonásával az alászálló hatalom korszakától.

De most az alászálló hatalom világa felé fordulunk. Az egykor szilárdnak, örökkévalónak tűnő Római Birodalom felbomlásának, a barbárok évszázadokon át elhúzódó betöréseinek, a hatalmi- és rablőháborúknak, a mind újra felbomló, ingatag hatalmi alakulatoknak, a kölcsönhatásokban gazdag, mégis tartós társadalmi szövet felfeslésének a világa ez, melyet a „keresztény nép” apokaliptikus keretben, bűneinek büntetéseként, a „bűn emberének” és a „már munkálkodó gonosznak” a műveként él meg. Az Ágoston által megnyitott tradíció útján járva, a hívő egyrészt a tömegvallás intézményébe, a látható egyházba veti reményét, mely a karizmatikus személyekről levált, „tárgyiasult” szentségek kiszolgálása révén mindenki, az „iszákosok, nyomorultak, csalók szerencsejátékosok, házasságtörők, paráználkodók” számára is biztosítja a Mennyei Jeruzsálem ígéretét. Másrészt „a már nem és a még nem” feszültségének köztes idejébe szorult *halandó teste* számára békét, földi békét biztosító *rendet* remél. A zsidó-keresztény tradíció keretében a vallási képzelet ennek a rendnek a forrását és biztosítékát a Mindenhatóban, mennynek és földnek teremtőjében és fenntartójában fedezi fel. Az erődszerű román kori templomok súlyos fala közötti félhomályban a szeretetet hirdető, a hatalomról való lemondásra szólító Krisztus képe elhalványul, és – megint csak nem függetlenül Ágostontól – újra a középpontba nyomul az Ószövetség Istene, a Szabadító, a Történelem Ura, és vele párhuzamosan az e világi, emberi történelem is, amiben és ami által az Úr szuverén akarata megvalósul.

különleges ontológiai státusz

A pápai (azaz egyházi) és a királyi (azaz világi) hatalomról szóló középkori megfontolások és viták egyik állandó hivatkozási helye a *Római levél* 13. szakaszában olvasható: „Mindenki vesse alá magát a felettes hatóságoknak! Nincs ugyanis hatalom, csak Istentől; amelyek pedig vannak, azokat Isten rendelte. Aki tehát ellene szegül a felsőbbségnek, szembeszáll Isten rendelkezésével ... mert ő Isten szolgálja a javadra” (Róm 13:1-4). Később is idézem majd ezt a helyet, és szükség esetén további idézetekkel is szolgállok, de most elégedjünk meg ennyivel. Mert amit először meg kell fontolnunk, az a *teremtő* Isten mindenható hatalmának különleges jellege, mely a vallási képzelet által feltételezett, különleges ontológiai státuszából fakad.

A semmiből teremtés problémájára kell itt egy pillantást vetnünk. Igencsak hangsúlyos helyen találkozunk vele. Ahogy minden ezzel indult, a kinyilatkoztatás könyve, a Biblia is: „Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet. A föld még üres és pusztta volt, és sötétség volt a mélység fölött” (Gen 1:1-2). Ezek szerint – ahogy Pannenberg fogalmaz – „a világ léte kontingens, esetleges, az isteni akarás és cselekvés szabad aktusának eredménye”. Ami „kezdetben volt”, az az isteni szó, az Ige, és az Ige – szemben az örökkévalóként tételezett kozmosz isteneivel, vagy Platón demiurgoszával – önmagán kívül nem szorul más princípiumra, semmi másra, ami korlátozhatná az *isteni akarás és cselekvés szabad aktusát*. Ez lenne a már-már dogmává szilárdult „teremtés *ex nihilo*” magva a *Teremtés könyve* két első mondatának a keresztény, és jórészt a zsidó tradícióban is meggyökeresedett fordítása szerint. Nem árt azonban, ha tudjuk, ez a fordítás vitatható, és máig vitatott. Hogy a „semmiből” szó szerint nem szerepel benne, az nyilvánvaló. De maga a fordítás is vitatható. Mert az eredeti szöveg a héber nyelv logikája alapján fordítható így is: „Amikor kezdetben Isten megalkotta az eget és a földet, a föld még üres és pusztta volt...” Ebben a fordításban a szöveg inkább arra utalna, hogy Isten a rendezetlen káoszból, a *tohu wabohu*, az „üres és pusztta” őállapotából teremtett *rendezett* világot. Szó szerinti értelemben a „semmiből teremtés” minden esetre csak a Kr. e. második századból származó *Makkabeusok könyvében* szerepel először, ott sem egy kozmológiai, hanem egy mártírológiai érvelés részeként: „Kérlek fiam! Tekints az égre, a földre és mindenre, ami bennük van, és értsd meg, hogy mindezt, valamint az emberi nemet is a semmiből teremtette Isten.” (2Mak 7:28) Ami a kereszténységet illeti, a „semmiből teremtés” tétele a Kr. u. második századra ölt világos alakot, elsősorban azoknak a vitáknak a során, melyet a keresztény apologéták a gnosztikusokkal és Marcionnal folytattak, akik az Ószövetség teremtő istenére egy korlátolt, sötét erőt megtestesítő demiurgosz szerepét osztották.

Azt gondolhatnánk, mindez felesleges szócséplés, mese vagy szörszálhasogató teológiai spekuláció. De ez ne vegye kedvünket! Mert mint a mesék, a teológiai spekulációk is csak azt járják körül, azt tapogatják le, ami bennünket a leginkább foglalkoztat: „a valóságosnál is valóságosabbat”. Azt az anonim társadalmi-vallási képzeletet, amely létviszonyunkat, a világhoz fordulásunk módját orientálja, feltárva így annak lehetőségét, hogy a történések értelmetlen végtelenségének értelemmel és jelentőséggel felruházott, véges szeletét megteremtsük. És úgy gondolom, a Nyugat zsidó-keresztény tradíciójában felnőtt ember létviszonyának egyik legalapvetőbb mozzanata épp a *teremtő akarás és a cselekvés szabad aktusának* ez a képzete. Ősformája pedig feltehetőleg épp a semmiből teremtés isteni aktusában érhető tetten, melyben az akarat, a hatalom és a szabadság egyetlen, elemeire még szétválaszthatatlan egységet képzett. Variációi máig elevenek. Vannak köztük csodálatra méltóak és nagyszerűek, és vannak – egyre növekvő számban – kiürült, eltorzult és otrombaságuk miatt rombolóak.

a teremtett létezők létben tartása

Annyi mindenesetre világosnak tűnik, hogy az ex nihilo teremtés, legalábbis első pillantásra, egy korlátok nélküli, mert pusztán önmagára alapozott, ennyiben szabad akarat mindenható voltát feltételezi. Erre utalva az egyszerűség kedvéért eddig egy világon kívüli, transzcendens Isten *szuverén* hatalmáról beszéltem. A szuverenitás azonban a kora modern korszak politikai filozófiájának *földi* uralkodókra méretezett *politikai* fogalma, és ennyiben túlméretezett fogalom. Ha – persze teológiai spekulációkra hagyatkozva – megpróbáljuk kisilabizálni a semmiből teremtés vallási képzetében rejlő jelentésmagot, arra juthatunk, hogy a teremtő Isten hatalma, döntéshozó akaratának szabadsága a vallási képzeletben nem, vagy nem csak politikailag, hanem *ontológiai*lag megalapozott. Isten – és ezzel a terminus technikussal most Aquinói Tamásig ugrunk előre – *aseitással*, önmagából eredő (*a se*), önmagát állító, ok nélküli *léttel* írható le. Ezzel szemben teremtményei, a teremtett *létezők* annyiban léteznek, amennyiben a Teremtő létéből,

magából a „létező létből” (*ipsum esse subsistens*) részesülnek. Talán a nemző ősatya fantáziaképének elmélyítése és továbbgondolása ez, de lényeges különbség, hogy a létből részesítés a kereszténység istenképében nem korlátozódik a teremtés aktusára, hanem kiterjed a teremtett létezők létben tartására is. Tamás hasonlatával élve, „ahogy a nappali világosság megszűnik, mihelyt vége szakad a napsütésnek, úgy a teremtmények is megsemmisülnek, ha Isten már nem tartja létben őket.”^[5] De felmerül ez a gondolat Ágostonnál is: a teremtés műve „folytatásra szorul, mivel a teremtmények csak úgy létezhetnek, ha Isten létben tartja és kormányozza (*administrat*) őket; Isten megtartó és kormányzó tevékenysége nélkül a teremtményeknek vissza kellene sülyedniük a semmibe.”^[6]

A létben tartás azonban a teremtéssel együtt születő időben történik, ami éppenséggel „a világtörténés értelmetlen végtelensége” előtt nyitna utat, ha a földi élet nyomorúságában az ember nem lelhetne rá a „valóságosnál is valóságosabb” jeleire: arra, hogy a Mindenható akarata a testi szemeink előtt értelmetlenül elfolyó időt szabadulásunk és megváltásunk Történelmévé, kinyilatkoztatott Ígéretének beváltásává emeli. Akarata épp azért szuverén és szabad, mert önmagából (*a se*) eredő, *autonóm* akarata az Ige hatalmával saját törvényét teljesíti be. Ha ebben a megfogalmazásban valaki Kant hangját sejdítené, szeretném remélni, nem azért jutott erre a következtetésre, mert Kantot rávetítettem a keresztény tradícióra. Hanem azért, mert ebben a tradícióban felnőve, a szabadságot Kant sem tudta másként, mint a törvény uralmával együtt elképzelni. A lét fenntartója törvényt ad és ezzel rendezett világot teremt. Ezért lehet, hogy a világi „felettes hatóság”, az omnipotens Isten szolgájaként a keresztény középkor világában nem ontológiai értelemben vett, személyes *potentiával*, (képességgel, erővel vagy lehetőséggel) rendelkezik, hanem *potestással*, azaz jogilag körülhatárolt, *törvényi* felhatalmazás alapján gyakorolható hatalommal (jogosultsággal, hatáskörrel, illetve felhatalmazással). A hatalom e világi képviselője intézményes formát öltő *hivatal* visel, melynek legitimitása Isten akaratából és törvényeiből származik.

Isten hatalma persze nem szükségképpen jelenik meg ebben a formában. Az Ószövetség és az Újszövetség két különböző képlet: az egyik tárgya Isten *személyes* hatalma a világban, a másiké Istennek a világi intézményekben *megtestesült* hatalma. Jól ismert Löwith álláspontja, mely szerint: „a zsidók egészen különleges története olyasfajta történelem, amelynek politikai történelemként még ma is szigorúan vallásos értelmezés adható” [7]. Erre utal Gershom Scholem is, amikor azt mondja, hogy a *Tanakh* szellemi közege a „nyilvános történelem”: „A zsidó gondolkodás minden formájában és alakjában, mindig ragaszkodott egy olyan megváltásfogalomhoz, amely azt a nyilvánosság előtt, a történelem színterén és a közösség közegében zajló folyamatként fogta fel.” [8] Izrael Istene, minden dinamikus létezés summája, forrása és létrehívója, aki nappal füstoszlopként, éjszaka tűzoszlopként kíséri Népét a szolgaság házából kivezető úton, választott népe körében *közvetlenül* gyakorolja hatalmát, maga uralkodik, maga hozza a törvényeket, írja elő a rendet és gyakorol igazságosságot. Ebben az értelemben Izrael vallása *politikai vallás* [9]. Izrael Istene „Izrael királya”. A királyság világi intézménye Izrael szellemi közegében ezért aztán mindig is megoldatlan probléma, drámai feszültség tárgya maradt. Gedeon visszautasítja a királyi méltóságot: „nem uralkodom rajtatok s nem fog uralkodni rajtatok fiam sem: az Úr uralkodjék rajtatok.” (Bír 8:23) Sámuel pedig, mielőtt királlyá kenné Sault, elmondja a férfiaknak az Úr üzenetét, és szavai sötét képet festenek a földi királyság e világi intézményéről. (Sám 8: 10–18) Jellemző, hogy a Tízparancsolat második pontja a kép, a reprezentáció tilalma: „Ne készíts magadnak faragott képet és semmiféle képmást”. (Ex 20:4) Mert a kép a távollévőt idézi meg, ám „az Úr, a ti Istenetek közöttetek van” (Deut 20:4), és nem szorul *közvetítőre*.

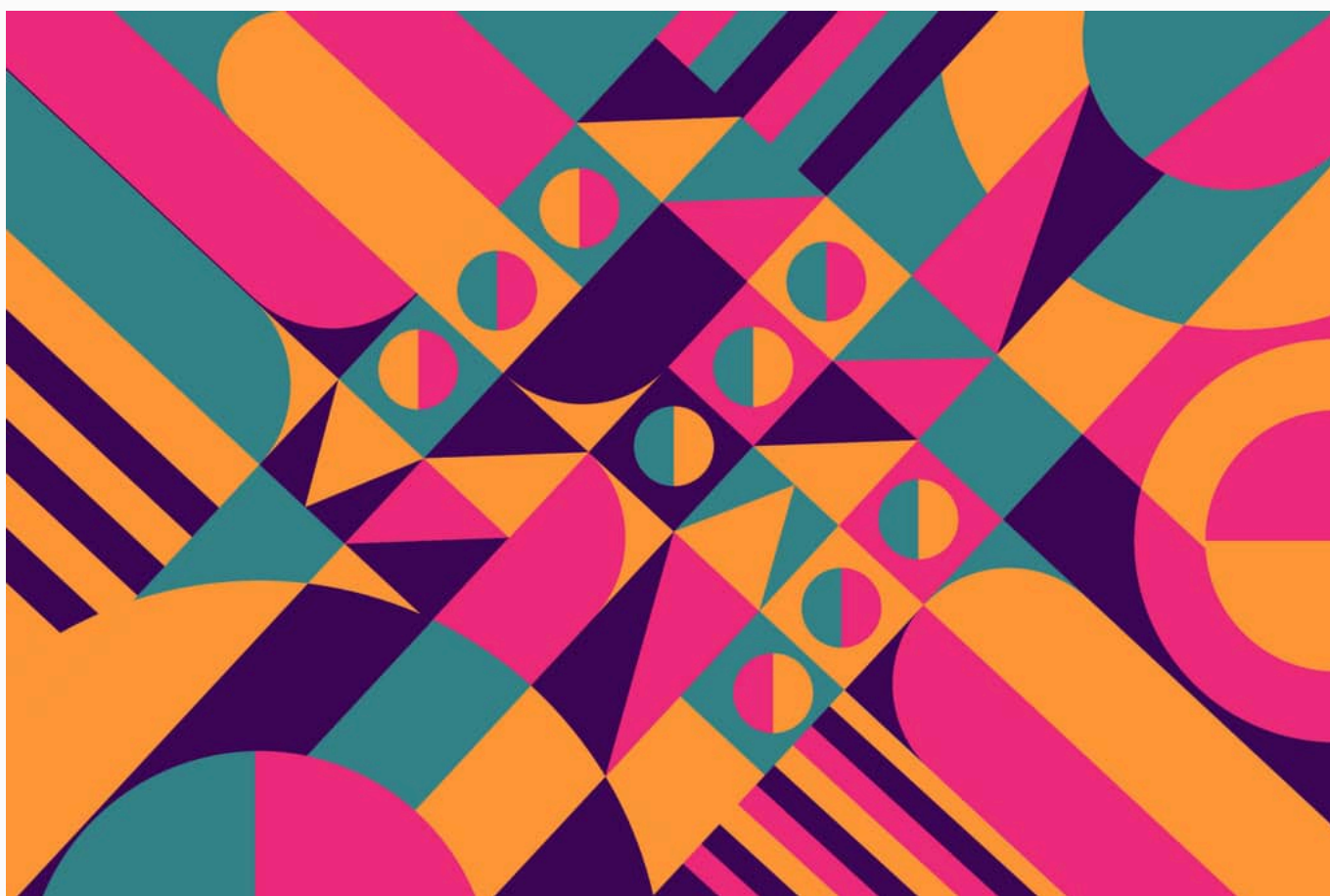

valóságosnál is valóságosabb

A kereszténységben ez a képlet alapvetően átalakul. Hadd utaljak itt ismét a Rosenzweig festette grandiózus képre: ugyan „egyház és zsinagóga egymásra utalt”, de míg a második Templom és a Szentély lerombolása után a rabbinikus zsidóság „Atyjától kiválasztottan, mereven pillant világ és történelem fölött a végső, legtávolabbi pontra”, addig az egyházra a világ „megmunkálásának” történeti feladata maradt. [10] Ennek a megmunkálásnak forrása és alapköve a *megtestesülés*: a „valóságosnál is valóságosabb”, a világon kívüli, transzcendens Atya megtestesülése a Fiú kettős, isteni és ugyanakkor földi, e világi alakjában. A valóságosnál is valóságosabb a földi valóságba költözött: képviselőt nyert „szolgájában”, a világi hatalomban, és az ágostoni tömegvallás világban munkálkodó, látható egyházában. Az egyház e világi, illetve politikai hatalmáról az ősegyház idején természetesen még nem lehetett beszélni, de Ágoston idején már lehetett, sőt, kellett. A pápa *autoritása* és a császár *potestas*, az *auctoritas sacrata pontificum* és a *regalis potestas* ugyan nem azonos, és vitájuk végigvonul a középkoron, de mindkettő rendelkezik a hatalom legátfogóbb vonásával: képesek olyan *parancsot* kiadni, „mely várhatóan engedelmisséggel fog találkozni”.

Ágoston a *Vallomásokban* „lelki szemeinek” felnyílásáról beszél. A testi szemmel szembeállított „lélek szeme” elfordul az érzékelhető világtól, hogy önmaga mélyébe szállva valami „mást,

egészen mást" pillantson meg. A *tökélyre törekvő* vallásosság jegyében Ágoston vágya ekkor még arra irányul, hogy „Isten edényévé” váljon, hogy „beléváltozzon” Istenbe. A *tömegvallás* intézményét építő hippoi püspöknek azonban, *hivatala* ablakán kitekintve, testi szemei nyílnak meg a szentséget közvetítő látható egyház intézményei felé. Vagy mondjuk talán így: a lélek felerősíti a testi szemek látását is. Mert mit is fedez fel így testünk szeme? A *láthatatlant a láthatóban, a távollévő jelenlétét* a „már nem és a még nem” feszültségében élő világban. Husserl írja: „Minden külső észlelés, például egy észlelési tárgy ténylegesen észlelt oldala, *továbbbutal* az észleléssel együtt föltételezett oldalakra, melyeket ténylegesen nem észlelünk, hanem létezésüket mintegy csak elvárjuk”. Elvárjuk, mert a „tudatnak mint valamire vonatkozó tudatnak egyik lényegi sajátossága, hogy... tárgya a szintézis egységében intencionálisan mint önmagával azonos tárgyi értelem a tudatban lakozik”^[11] Ugyanígy utal a világot teremtő és fenntartó Isten „fejünkben” uralkodó vallási képzele a látható egyház és a látható hatalom ténylegesen nem észlelt, de „mintegy elvárt” oldalára: Isten bennük megtestesült, általuk képviselt hatalmára.

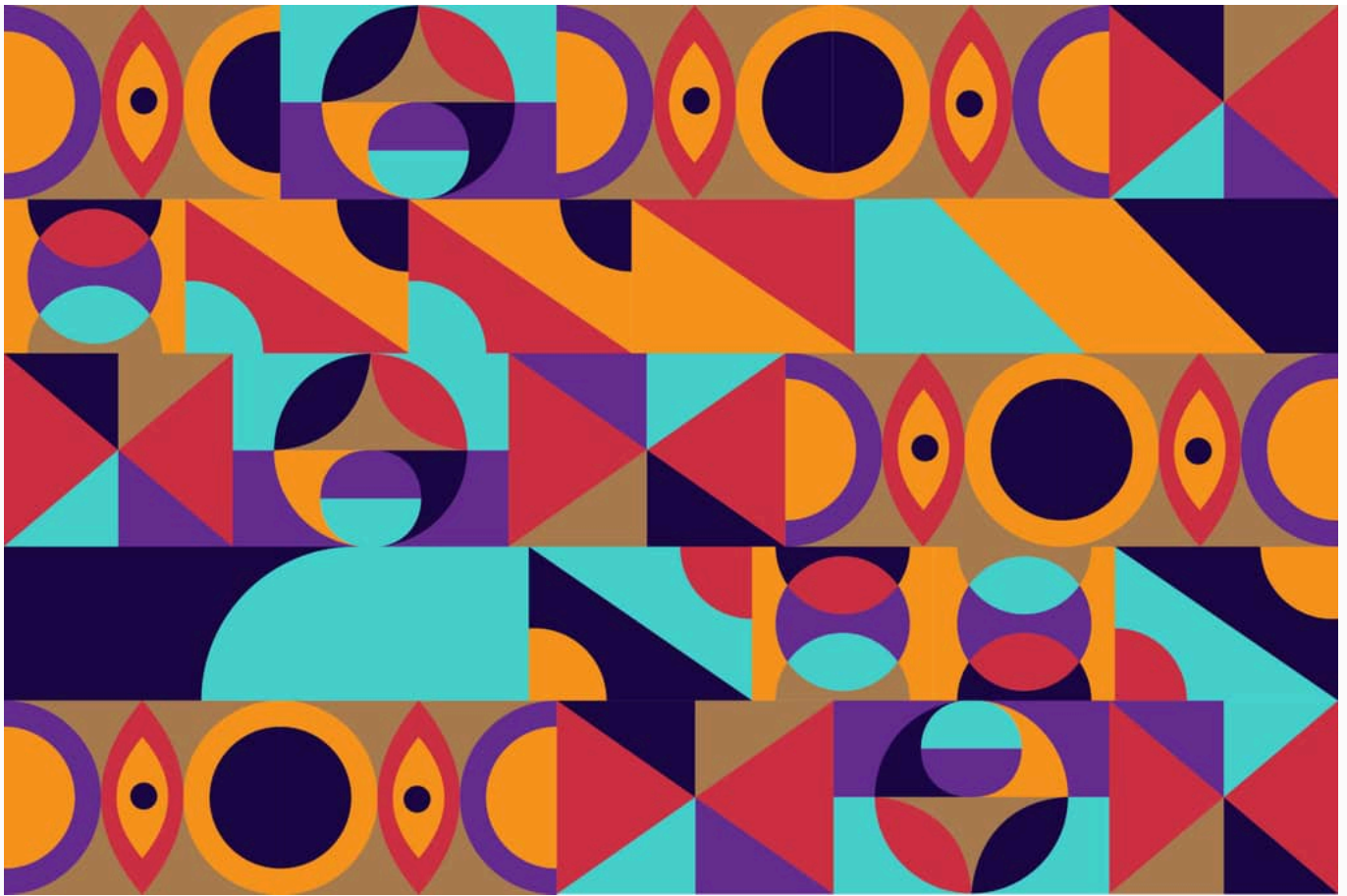

A figyelem elsődleges tárgya természetesen a láthatatlan, az interregnum idejére a világból *személyében* visszahúzódó Isten: „Ez a mi mostani, könnyű szenvedésünk ugyanis a dicsőségnek igen nagy, örök mértékét szerzi meg nekünk, ha nem a látható dolgokra figyelünk, hanem a láthatatlanokra. Mert ami látható, az ideigvaló, ami pedig láthatatlan, az örökkévaló.” (2Kor 4:17-18) Prózára fordítva és mintegy a tanulságot levonva: „Inkább kell engedelmeskednünk Istennek, mint az embereknek.” (ApCsel 5:29) Mert ahogy Jézus mondja a hatalmára hivatkozó Pilátusnak: „Semmi hatalmad sem volna felettem, ha onnan felülről nem adatott volna neked.” (Jn 19:11) Nincsen hatalom, csak Istentől: ez az alászálló hatalom, és e hatalom legitimitásának bázisa.^[12]

Ebben az értelemben a világi hatalmat megalapozó Róm 13:1–7 nem különbözik attól a másik *locus classicus*tól, melyet az egyházi-pápai hatalom megalapozása kapcsán szokás idézni. Krisztus Péterhez, Róma majdani püspökéhez intézett szavai így hangoznak: „Neked adom a mennyek országának kulcsait. Amit megkötasz a földön, meg lesz kötve a mennyekben is, és amit feloldasz a földön, fel lesz oldva a mennyekben is.” (Mt 16:19) Nemcsak arról van itt szó, hogy ezek szerint a pápa hatalma is fentről álszálló, delegált hatalom. Azt is látnunk kell, hogy a pápa hatalma nem olyan szuverén *törvényhozó* hatalma, aki a törvény felett áll. Sokkalta inkább annak a *bírónak* a hatalma, aki adott *normatív keretben* hozza meg döntéseit, illetve értelmezi az isteni törvényt. Az „oldás és kötés” hatalma egyértelműen a klasszikus római jogi terminológiából származik: *solvere* (jogi értelemben feloldani, mentesíteni, például egy kötelezettség alól) és *ligare* (jogi értelemben kötelezni, jogi kötelékbe vonni). Ehhez még hozzátehetjük, hogy az adott jogi szókészlet átvétele a latin fordításban nem véletlenszerű. Az ugyan máig vitatott, vajon Máté evangéliumának eredeti nyelve a héber volt-e vagy a görög, de abban jórészt egyetértenek az elemzők, hogy a fordítás alapjául szolgáló görög *lyein kai dein* közvetlenül a farizeusok, az írástudók és a rabbinikus zsidóság törvényértelmező, törvénymagyarázó gyakorlatából, a *háláchá* világából származik. Ebben az értelemben mondható el a pápai hatalomról is, hogy az nem törvényhozó hatalom, hanem – szemben a világi „felettes hatóságok” *végrehajtó* hatalmával – *bírói* hatalom: értelmez, ítéletet (*sententia*) hoz és döntvényeket (*decretum*) bocsát ki, azaz egyes esetek kapcsán általános normákat fogalmaz meg, de annak a Törvénynek a keretén belül, melynek nem forrása, hanem – éppúgy, mint a világi hatalom – őre és szolgálja: *minister legis divinae*. Az isteni törvény pedig – legalábbis az ágostoni tradíció szerint – *a rendet és a békét* hivatott biztosítani abban a világban, ahol a konkoly még együtt növekszik a búzával.

Végül hadd utaljak még egy harmadik *locus classicus*ra, mely a szakrális és a világi hatalom, *sacerdotium* és *regnum* viszonyát illetően vált állandó hivatkozási ponttá. Amikor a farizeusok, törbe akarván csalni Jézust, azt kérdezik tőle, szabad-e adót fizetni a császárnak, ő a császárnak a dénáron lévő képére mutatva így válaszol: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené”. (Mt 22:21) Ez a válasz mintha egy „is-is” formulával semlegesítené a kérdésben rejlő feszültséget, egyenlőséget teremtve a szakrális és a világi hatalom között. Dumont azonban joggal állítja, hogy „a szimmetria csak látszólagos, hiszen Istentől függve kell fejet hajtunk a császári törvények akaratának. Az így létrehozott távolság bizonyos értelemben nagyobb, mintha a császár akaratát egyszerűen semmibe vennénk. A világ rendje úgy válik viszonylagossá, hogy abszolút értékeknek rendelődik alá. Szabályozott dichotómia ez”. Vagy – Dumont másik megfogalmazása szerint – „hierarchikus komplementaritás”.^[13]

Ezek a szövegek, Máté evangéliuma és a Római levél is, még a pogány Római Birodalom határain belül születtek. Így az adót követelő császár és azok a „felettes hatóságok” is, melyeknek a Róm 13 értelmében a hívők alá kell, hogy vessék magukat – méghozzá „nemcsak a büntető harag, hanem a lelkiismeret miatt is” (Róm 13:5) –, Isten szolgálai ugyan, de *profán* hatalmak. Vagyis a középkor felől visszatekintve a Mt 22-ben és a Róm 23-ban egyszerre jelenik meg a világi hatalom isteni eredete és profán volta. „Összességében tehát úgy néz ki – idézem Pethő Sándort –, hogy a *sacrum* és a *politicum* mindkét esetben, mind a császár, mind pedig Krisztus személyéhez köthető univerzalitási igény kapcsán egymással összekapcsolódva jelenik meg. Első esetben – legalábbis mi, kései utódok – a *politicum* súlyát, a másodikban a *sacrum*ét érezzük hangsúlyosabbnak, ám mindkét esetben tetten érhető a háttérben a másik jelenléte is.”^[14] A *politicum*–eredete és szolgálata okán – a szentség auráját ölti magára, a *sacrum* viszont, amennyiben a világi hatalomban nyer intézményi megtestesülést, politikai tartalmat kap. A két szféra természetesen még jobban összefonódik a constantinusi fordulat, a kereszténység felvétele után, hiszen ettől kezdve a világi hatalmat is keresztény uralkodók és felettes hatóságok gyakorolják. Amikor pedig a *populus Romanus* mintájára képzett *populus Christianus* használata a 9. században általánossá válik a latin nyelvű Nyugaton, a kifejezés már *vallási és politikai egységet* jelöl: azt a „keresztény világot”, amely itt a földön az Ígéret várományosa az alászálló egyházi és világi hatalom uralma alatt.

De ne feledkezzünk meg arról, amire Ricoer figyelmünket felhívta: a vallási képzelet „konstruktív és destruktív módon működik, éppúgy igazolja a jelent, mint ahogy perben áll vele”. Épp meg nem felelésként válik a „valóságosnál is valóságosabb” vallási képzelet a történelmi-társadalmi valóság konstitutív részévé, ám a kettő – a történelmi praxis és a vallási képzelet – *kölcsönhatásában*

világhoz fordulásunk különböző *variációi* jönnek létre. Az egyházi és a világi hatalom összefonódása, szimfóniája helyett Nyugaton a kettő között egyre fokozódó, súlyos konfliktusokba torkoló feszültség bontakozik ki.

Az írás közvetlen előzménye a Pannonhalmi Szemlében olvasható: *A vallási képzeletről*. Pannonhalmi Szemle, 2026/2.

[1] Max Weber: *Gazdaság és társadalom I.* Ford.: Erdélyi Ágnes, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1987. 58.

[2] Weber: i. m. 77.

[3] „Feladatunk annak kimutatása, hogy létezik egy olyan folyamat is, amelynek iránya a szekularizálódásával ellentétes. Ezt a folyamatot 'teologizálódásnak' nevezem, és a központi politikai fogalmak teologizálódása fényében szeretném igazolni – ahogy Carl Schmitt a szekularizálódás folyamatát központi teológiai fogalmak politizálódása fényében akarta igazolni. A politikai teológia schmitti programja így is meghatározható: 'A politikai – helyesebben az államjog – születése a teológia szelleméből'. Én megfordítom a dolgot, és amiről beszélni fogok, az 'a vallás születése a politikai szelleméből'." Jan Assmann: *Uralom és üdvösség*. Ford.: Hidas Zoltán, Atlantisz, 2008. 35–36

[4] Hajnal István: 'Írásbeliség, intellektuális réteg és európai fejlődés'. In Uő: *Technika, művelődés*. MTA Történettudományi Intézet, 1993. 40–53.

[5] *Summa theol.* I. 104, 1

[6] *De Genesi ad litteram* IV. 12, 22. Idézi Pannenberg, i. m. 41.

[7] Karl Löwith: *Világtörténelem és üdvtörténet*. Ford.: Boros Gábor, Miklós Tamás, Atlantisz, 1996. 246.

[8] Gershom Scholem: A messiás-eszme a zsidóságban. In. Gershom Scholem: *A kabbala helye az európai szellemtörténetben*. Ford.: [Bendi Júlia és többen](#), Atlantisz, 1995. I. k. 83.

[9] A fogalmat nem abban az értelemben használom, ahogy Eric Voegelin alkalmazza a modernitás totalitárius politikai jelenségei kapcsán. Izrael „politikai vallásáról” részletesebben írtam: [A történelem nyugtalan eleméről és a nyilvános történelemről](#).

[10] Rosenzweig: Levél Rudolf Ehrenberghez. In. uő. *Nem hang és füst*. Ford.: Tatár György, Holnap Kiadó, 1990. 8–9.

[11] Edmund Husserl: *Karteziánus elmékedések*. Ford.: Miklós Tamás, Atlantisz, 2000. 57–58.

[12] Ebben az értelemben mondhatja Carl Schmitt, hogy a Róm 13 – amire csak utal, de nem említi vagy idézi – „a világtörténelem egyetlen forradalma, mely a 'nagy' jelzõt meg szolgálja”. Carl Schmitt: Die Sichtbarkeit der Kirche. In: *SUMMA*. 1917, Zweites Viertel, 74. Ez a rövid, de igencsak enigmatikusnak tűnő írás az ágostoni tradíció summájaként és újrafogalmazásaként értelmezhető.

[13] Louis Dumont: *Tanulmányok az individualizmusról*. Ford.: Fogarassy Miklós, Tanulmány Kiadó, 1998. 36., ill. 50.

[14] Pethő Sándor: *Démosz vagy Deus? Osiris*, 2001. 179–180.

kép | vecteezy.com

Szerző
Bene Zoltán

Dátum
2026. szept. 24.

NOVELLA

SZÓ_KÖZ

VALAKINEK MUSZÁJ HAZAVINNI

SZÓ_KÖZ: GUMICSONT

A gumicsontot Rendeki találta a városháza mögött, a kukák és a kidobott muskátlis ládák között. Először azt hitte, gyerekjáték, aztán rájött, hogy kutyáknak való. Rágni, nyálazni, birtokolni. Nem sokban különbözik némely közéleti kérdéstől, gondolta, csak ez legalább nem bűzlik annyira. Nézte, nézegette, forgatta.

– Mit bámul? – kérdezte a városháza portása, aki a szemetet jött kiborítani, s abban reménykedett, a bőre alá savanyodott rosszkedvet is kiönti a kommunális hulladékkal együtt. (Nem sikerült.)

– Semmit – felelte Rendeki.

Aztán fölmutatta a gumicsontot.

– Illetve ezt.

A portás közelebb hajolt, megszagolta, megnyomkodta a tárgyat. A gumicsont halk, sértett nyekkenést hallatott.

– Ez veszélyes – állapította meg a portás. – Manapság minden veszélyes, ami nyekken.

Még folytatta volna az okfejtést, de hóna alatt egy vaskos mappával és arcán azzal a tárgyilagos aggodalommal, amelyet a hivatalnokok akkor viselnek, ha nem tudják, mi történik, de bizonyosak benne, hogy jegyzőkönyv készül róla, megjelent az aljegyző.

– Mi az ott maguknál? – kérdezte gyanakodva.

– Gumicsont – mondta Rendeki.

Az aljegyző elsápadt. Nem a tárgytól, hanem a szótól. A szavaknak különös hatalmuk van. Némelyikből azonnal ülés, bizottság, sajtóközlemény és felelős-kutatás lesz. A gumicsont ilyen szónak tűnt.

Délutánra már mindenki tudta, hogy a városháza mögött gumicsontot találtak. A könyvtáros szerint ez egy provokáció, a trafikoslány biztos benne, hogy szerelmi üzenet, a pékségből kirúgott segéd úgy véli, bizonyíték arra, hogy a városban titkos kutyamenhely működik, ahová csak azoknak a megunt vagy megbüdösödött, esetleg hamissá vált kedvencei kerülhetnek be, akiknek van ismerősük a hatósági állatorvosnál. A helyi hírportál szerkesztője rövid cikket írt *Kié a csont?* címmel.

– Nem csont – tiltakozott Rendeki a kocsmában, miközben a telefonján olvasta az írást. – Gumi.

– A lényeg nem az anyaga – legyintett Bihari, az egykori párttitkár, aki régóta nem volt semminek a titkára, de a modorát megtartotta. – A lényeg a társadalmi funkció.

– Vagyis?

– Rágódni kell rajta – vetette közbe Gyuri, a pultos. – Addig se harap az ember mást.

Megegyeztek abban, hogy ebben van valami.

Másnapra két tábor alakult. Az egyik, a helyben világhírű Pagonyi Baltazár néző- és képzőművész javaslatára követelte, hogy a gumicsontot állítsák ki a városháza előcsarnokában, üveg alatt, mint a szólás- és gondolatszabadság jelképét. A másik, Bihari expárttitkár fölvetésére azt indítványozta, hogy semmisítsék meg, mert alkalmas a közösség megosztására és végzetes osztályerózióhoz vezet. Harmadik tábor azért nem szerveződött, mert akiknek mindenképp elégük volt, azok még csak tábornak sem kívántak látszani.

Rendeki este hazavitte a tárgyat. Egyesek szerint ez kimerítette a lopás fogalmát, Rendeki viszont úgy vélte, ha már egész nap hordozgatta, joga van hazavinni. Letette a konyhaasztalra, a vacsorára megkent májkrémes kenyér mellé. A felesége rá sem nézett.

– Már megint mi a pitlit hoztál haza?

– Valakinek muszaj hazavinni...

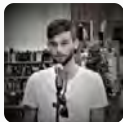
– Mindig ezt mondd! A penészes befőttesgumira is ezt mondtad. Meg arra a háromlábú, billegős székre. Meg anyád hamvaira, amiket két évig a szekrény tetején tartottunk, mert nem tudtad eldönteni, temetés legyen-e vagy szórás.

Rendeki nem válaszolt. Egyik kezével a szájához emelte a májkrémes kenyeret, a másikkal forgatta a gumicsontot. Milyen langyos ez a valami, tűnődött, olyan, mintha élne. Vagy mintha túl sok kéz fogdosta volna már. Közben lenyelte a májkrémes kenyér utolját, s hirtelen az jutott eszébe, egész életében olyan ügyeken rágódott, amelyeket mások dobtak elé. Családban, munkahelyen, városban, az egész országban. Mindig akadt valami, amit a szájába adtak, s néha le is nyomtak a torkán: sérelem, félelem, remény, harag, hűség. Rágta is szorgalmasan mindet, míg a foga bele nem sajdukt.

Másnap reggel visszament a városháza mögé, bedobta a gumicsontot a kukába. Abba, amelyik mellett találta. Egy pillanatig úgy érezte, nagy dolgot visz véghez. Aztán észrevette, hogy a kuka mellett ott hever egy másik. Sárga, csillogó. Újabb, csábítóbb.

– Na, bazmeg – nyögte Rendeki, és óvatosan zsebre tette az új gumicsontot.

kép | vecteezy.com

Szerző
Taizs Gergő

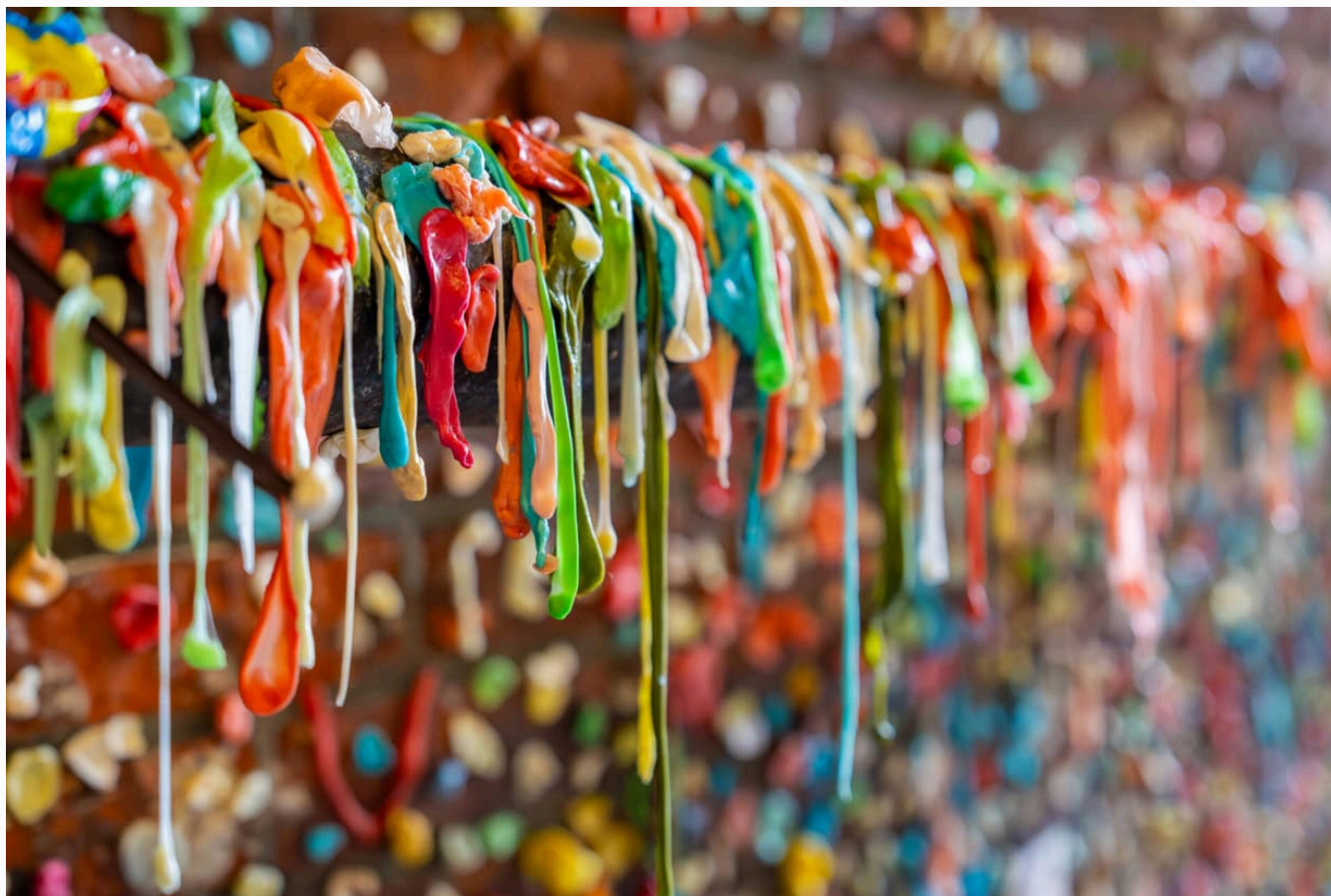
Dátum
2026. szept. 25.

VERS

SZÓ_KÖZ

SZORBIT, GLICERIN ET CETERA

SZÓ_KÖZ: GUMICSONT

rágógumicsont

mindig kizökkentett,
ha véletlenül a szék
vagy az asztallap aljára
ragasztott rágógumihoz értem,
figyelmem meglepően
könnyen diszlokálódott,
hol is tartottam
el a kisujjam,
hol is tartottam,
hol is?

a csonttá keményedett test
valaki biológiai öröksége,
sőt, inkább kenotáfium,
emlékezőhely:
„itt járt és megannyi
dolgon rágódott ő”,
az a bizonyos
ismeretlen személy,
és az efféle közvetlenség
kényelmetlenül érintett

az emberi szervezetben a rágóizom
tudja a legnagyobb
nyomást gyakorolni,
nem véletlen talán,
hogy igényli is
a nyomásgyakorlást,
így formálja számtalan szobrát,
váratlan helyeken
felbukkanó, megkövült
gumifaragványt,

ráadásul a világ tágas,
mint a csend, miképpen lehet,
hogy a kiszáradt gumitest
pontosan akkor és pontosan ott,
amikor és ahol én?
megnyomorít ez a misztérium,
meg egyébként is,
a kőszentek túlzott előállítás
hasmenést okozhat, mi végre hát
a mihez tartás, a holistartás?

kép | vecteezy.com

PÓRÁZON TARTVA

SZÓ_KÖZ: GUMICSONT

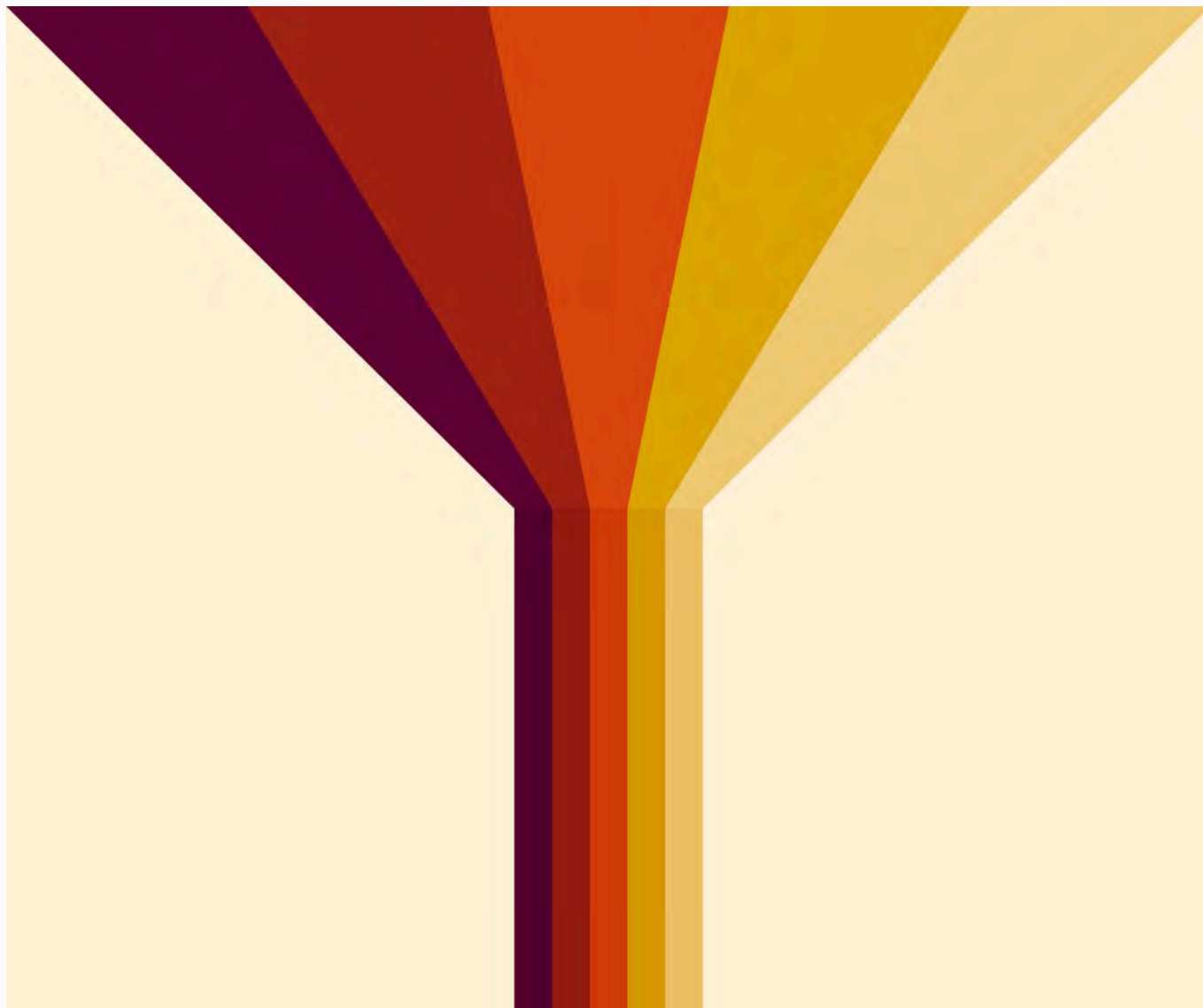
A mindennemű – de jelen gondolatmenet keretében leginkább politikai – manipuláció egyik régóta alkalmazott eszköze a figyelemelterelés. Egyebek mellett meddő vitatémák és álproblémák generálásával, esetleg az érzelmekre erősen ható, a hatalom megtartása szempontjából azonban kevésbé releváns események fókuszba helyezésével. Már a pusztán tény, hogy a hatalom gyakorlói ezekhez az eszközökhöz nyúlnak, sokat elárul az autoritás és a nép viszonyáról. Ám a nyelv által hordozott üzenetet is érdemes közelebbről megvizsgálnunk: nem mindegy ugyanis, milyen szóval illetjük a figyelemelterelésül szolgáló információs koncot, illetve közvetve annak befogadóit.

figyelemelterelés

Az angol többnyire a „red herring”, vagyis vörös vagy füstölt hering kifejezést használja, utalva a vadászkutyák orra elé tett erős szagú halra, amivel hol a nyomkövetést gyakoroltatták, hol – amennyiben vadászó volt az illető – a kutyák megtévesztésére vetették be. A németek

„Nebelkerze” szava, illetve a spanyolok „cortina de humo” kifejezése a hadviselésben a tiszta látási viszonyokat megzavaró ködgyertyát, füstbombát vagy füstfüggönyt idézi, míg a franciák „contre-feu”-je a tűzoltók erdőtüzeknél alkalmazott ellentűz technikáját veszi a metafora alapjául. A figyelemelterelés nyugati szóképei az ellenfelet (hisz a hatalom szemében az irányított, ám ellenállásra, sőt, szembefordulásra is képes tömeg jellemzően fenyegető ellenség) tetterre kész entitásként láttatják, hisz cselekvőképes a vadat hajtó kopó, a lövésre kész ellenséges hadtest, és az erdőket felfaló tűz is.

A magyar a „gumicsont” kifejezést választotta, ezzel teret engedve az asszociációnak, hogy a nép lesunyt fejjel fekvő eb, aki keserű szájjal, de beletörődve rágja az eléje vetett gumit. Az effajta céltalan rágódás képze az asszociációs láncolat két közeli eleméhez is elvezethet (és mindkettő köthető a depresszió lélektanához): a *tanult tehetetlenség*, valamint a *rumináció* fogalmköreihez. A tanult tehetetlenség Martin Seligman amerikai kísérleti pszichológus fogalma. Seligmanék megfigyelései szerint, ha akár egy állatot (eredetileg kutyák viselkedését tanulmányozva írták le a jelenséget), akár egy embert tartósan olyan negatív inger vagy tapasztalat ér – például fájdalom, bántalmazó kapcsolat, kizsákmányoló rendszer –, melyet nem áll módjában befolyásolni, egy idő után feladja a védekezést és passzivitásba süllyed. Ez a tehetetlenségérzés akkor is fennmarad, ha a körülmények már megváltoztak, vagyis a lehetőség már adott volna a kiszakadásra a helyzetből. A depresszió pszichés tényezői közül a tanult

tehetetlenség egyike a legjelentősebb fenntartó jellemzőknek. A rumináció, vagyis rágódás a depresszív gondolati működés gyakori sajátossága. Múltorientált és negativisztikus gondolatcsapda, hisz már bekövetkezett, és így megmásíthatatlan események kényszeres felidézését és az emléken való gyötrelmes őrlődést jelenti, mely a „*Mi lett volna, ha?*” zsákutcájába visz. E mentális mókuserék egyre mélyebbre húzza az érintettet saját szenvedésének és tehetetlenségének érzetében.

Néplélekről, nemzetkarakterológiáról beszélni, bármily csábító az efféle átfogó értelmezés lehetősége, tudományos értelemben elvetendő. Nem állítom tehát, hogy a magyar nép egésze történelmi traumái, évtizedes szocializációja különböző autoriter rendszerekben vagy neveltetési szokásai révén bizonyosan rátanult a tehetetlenségre vagy a múltban tartó rágódásra. Az viszont kijelenthető, hogy aki elé *gumicsont*ként vetik a lényegét fedő tartalmat, arról mégiscsak ezt feltételezik. Feltételezik, hogy tájékozódás, reflexív és kritikai gondolkodás, saját jogainak ismerete és képviselése helyett megelégszik a cselekvésnek tűnő, valójában cselekvésképtelenséget fokozó kérődzéssel. Mindezt lehet és szükséges is cáfolni. Elvárni, hogy a valóságot és ne annak utánzatát kínálják fel.

kép | vecteezy.com

Szerző
Makó Ágnes

Dátum
2026. szept. 27.

PRÓZA

SZÓ_KÖZ

MEDÚZATESTŰ BÉBIBÁLNA

SZÓ_KÖZ: GUMICSONT

Írni kellene, de mit is? Volt valami hívószó. Előbb megnézem, mit posztolt a miniszterelnök, hadd tudjak már róla, mi folyik ebben az országban. Az én életemre is hatással van. Ú, a miniszterelnök mekkora arc már, ahogy itt pörög a vidámparkban, és milyen jó szám megy alatta, mi is ez? Na mindegy, írni kellene. Valami ütőset, mondjuk egy hullámvasútról. De hogy jön ez ide? Hoppá, jött egy üzenet Rozitól. Meg kellene válaszolnom, mert látta, hogy láttam, és aggódna vagy dühöngene, hogy miért nem írok vissza. De nem válaszolhatok akármit, kicsit utána kell gondolnom, ráérek-e tizedikén, és kész lesz-e addig a novella. Attól függ, hogy ma írok-e hozzá legalább egy vázlatot. Jaj, írni kellene.

”

ez is éjáj?

Ez most novella vagy vers? Mit is kértek? Semmit? Akkor vers. Vagy meghatározatlan műfajú agymenés. Jut eszembe: egy cikkben azt írták, hogy mesterséges intelligenciával agyat műtöttek. Hol is láttam? Rákeresek. Atyaég, mik vannak itt. Mi ez a fotó? Azért ez durva. Az életben nem

láttam még ekkora cukkinet. Vagy ez is éjáj? Azzal bármi lehet bármekkora. Milyen képet generálna, ha azt adnám meg, hogy a világ legnagyobb padlizsánja és én? Nézzük. Huhh, jobb, ha bezárom.

Nem írt rám senki azóta? Miért nem? Mindenki utál? Megkérdezzem erről az éjajt?

Te jó ég, megsülök. Hány fok lesz ma? Harmincnégy. És azt írják, ez most hátralevő életünk leghűvösebb novembere. El kellene adnom a télkabátomat, amíg még lehet. Kész a mosás, kiteregetek, zokni, póló, törülköző, megint zokni. Hú, ez iszonyú unalmas. Írni kellene. Ahhoz meg sokat kell olvasni, például a Napi Novellákból egyet, vagy egypercesekből kettőt, nézem is, hú, de jók, és alattuk van egy poszt a bébibálnákról, meg kellene menteni őket, aztán videók, gördeszkás mutatványok, valami híres ember tortát eszik. Reklámok. Életbiztosítás, felmosófej meg lakáshitel. Mekkora hülyeség, még hogy targetálnak, minek kellene nekem felmosófej? Fociszakértős poszt, kettővel alatta valami a cunamiról, na, abba inkább bele se gondolkodom.

Mi van?! Öt perce azt nyilatkozta egy helyettes államtitkár, hogy az ellenzéki frakcióvezető rágcsálófejű tahó. Hmm, frissítették, utána még bekapcsolva felejtett mikrofonnál azt sutyorogta a miniszterelnök fülébe, hogy a csávó igazából egy medúzatestű náci, csak nem akar pereskedni.

Már szervezik a tüntetést, nézzük, melyik haverom jelölte, hogy megy. A Rudika! Hát nem hiszem el! Ezer éve nem söröztünk, azt hittem, rég lelépett innen. Ráírok. Semmi. Mikor ír már vissza,

biztos, hogy látta, csak beállította, hogy ne lássam, hogy látta.

csak pozitív értelmezés

Jön egy hírlevél, csak a címekeket futom át, azért mégiscsak itt élek, és a tetején villog, hogy rendkívüli, szóval biztos nagy a baj. Az influenszerek szakszervezete kijelentette, hogy a medúzatestű szót ők használták először, és csak pozitív értelmezése létezik. Le akarják fűjni a tüntetést, pedig már háromezren rányomtak, hogy ott lesznek. Akkor mégse nyomok rá. Úgyis hőség lesz. Meg is rendelem azt a jégkockatartót, rákeresek, legyen mondjuk kék és olcsó, te jó ég, négyezer-ötszáz találat, mind kék és olcsó, most akkor melyik legyen? Csillag alakú, szilikon, pálmafás? A legelső? Miért pont az? Átnézem az első ötvenet. Hát, ez nem lesz egyszerű. Az aljára tekerek, ott meg szuper hűtőtáskákat ajánlgat, még medúzamintás is van. Hogy lehet ennyire olcsó?

Írni kellene. Mintha lenne egy app, ami segít a feladatra koncentrálni. De hogyan? Lepakcsolja a többi appot? És aztán önmagát is? De akkor a többi újra bekapcsol? Rákeresek. Hű, van egy csomóféle, időbeosztó, noszogató, motiváló. Mindet letöltöm. És egy farmos játékot.

Többet kellene olvasni. Meg írni. De valamit mintha elfelejtettem volna. Ebédelni?

Hoppá, jött egy üzenet. Ú, kettő!

kép | vecteezy.com

Szerző
Lendvai Zsolt

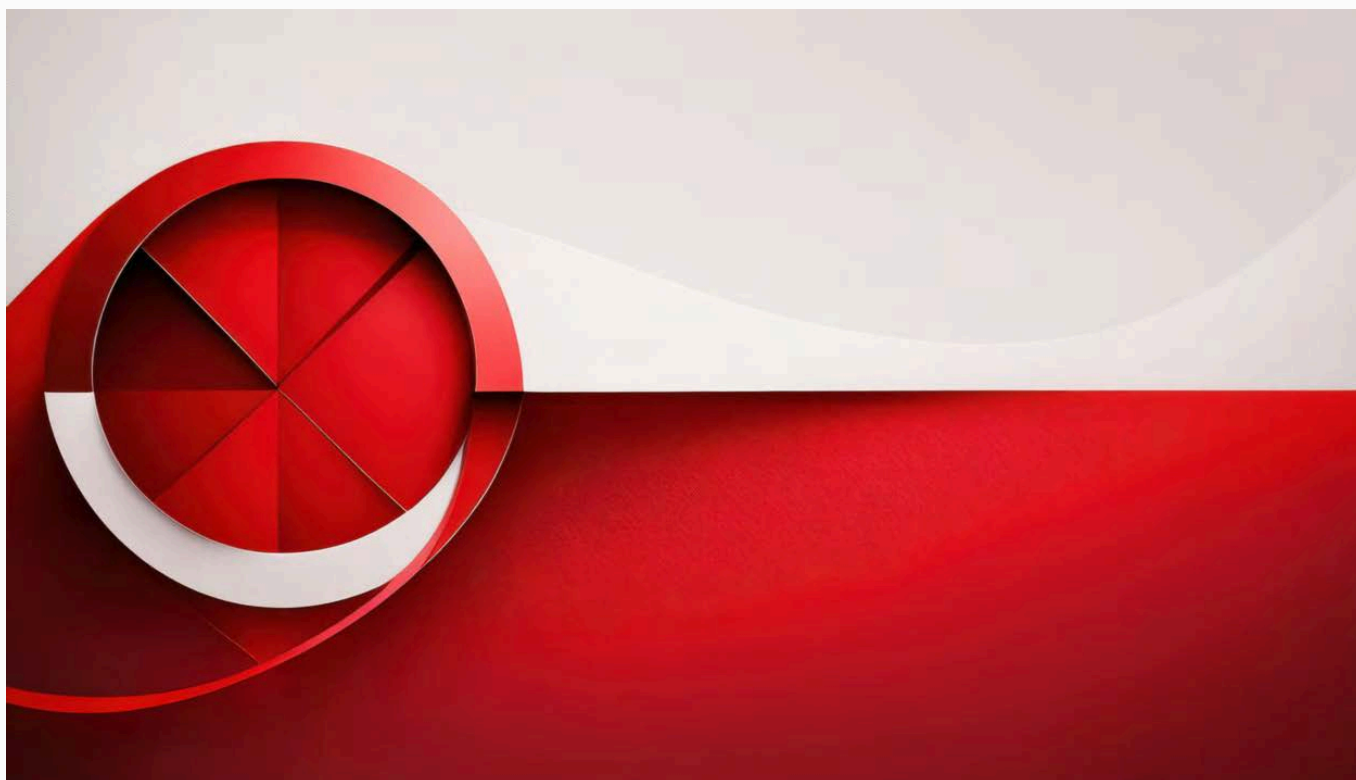
Dátum
2026. szept. 28.

VERS

SZÓ_KÖZ

KÖRFORGALOM

SZÓ_KÖZ: GUMICSONT

A kihúlt vacsora feletti hallgatást
mocskos kezek
zavarják meg.

Megint újabb apokalipszis,
és mennyit láttunk azelőtt.
Folyton frissül a képernyő,
a jelen idő befészkeli magát,
és már nem tudom,
mi volt a szabadláb oka,
amnézia vagy amnesztia.
A jelentések határai elmosódnak,
egyik kiszolgálja a másikat,
de a felejtés nem megbocsátás,
és talán a némaság sem béke.

Ti végig legyintettetek,
hogy ez is gumicsont,
meg, hogy félrebeszél, részeg.
A spekuláció árnyékában
nedves tenyerű
cinkosok húzzák meg
magukat.

Kihűlt az utolsó vacsora.
Az asztalon papírpoharak áznak,
vörös folyadék csöpög,
lassan tócsává
lesz a padlón.

kép | vecteezy.com